

Universitatea
Babeș-Bolyai Cluj-Napoca

Anuarul Colegiului Studentesc de Performanță Academică *2014 - 2015*

Nr. 2/2015

Presă Universitară Clujeană

*Anuarul Colegiului Studențesc
de Performanță Academică
2014-2015*

Universitatea Babeș-Bolyai Cluj-Napoca

*Anuarul
Colegiului Studențesc
de Performanță
Academică
2014-2015*

PRESA UNIVERSITARĂ CLUJEANĂ
2015

ISSN 2392-7372

ISSN-L 2392-7372

© 2015 Ilie Rad. Toate drepturile rezervate. Reproducerea integrală sau parțială a textului, prin orice mijloace, fără acordul redactorului coordonator, este interzisă și se pedepsește conform legii.

Fondator și redactor-șef:

ILIE RAD

Redactori:

IOANA MUREȘAN, CRISTINA COSTINA DIAMANT,

CRISTIAN MUNTEANU (foto), ALINA RUSU

Tehnoredactare computerizată:

CODRUȚA SĂCELEAN

Universitatea Babeș-Bolyai

Presa Universitară Clujeană

Director: Codruța Săcelean

Str. Hasdeu nr. 51

400371 Cluj-Napoca, România

Tel./fax: (+40)-264-597.401

E-mail: editura@editura.ubbcluj.ro

<http://www.editura.ubbcluj.ro/>

CUPRINS

Prof. univ. dr. Ioan Bolovan , <i>Per aspera ad astra</i>	7
Prof. univ. dr. Ilie Rad , <i>Anuarul CSPA la al doilea număr</i>	9
Membrii CSPA	15

I. Întâlniri mirabile

Acad. Eugen Simion : <i>Întâlnindu-l pe stradă pe Tudor Vianu și întrebându-l ce mai face, acesta mi-a răspuns: „Aștept să obosească nedreptatea!”</i>	35
Teodor Baconschi : <i>Vizita Papei Ioan Paul al II-lea în România „a fost într-adevăr un eveniment istoric”</i>	61
Acad. Ionel Haiduc : <i>Călător pe meleagurile chimiei</i>	79
Acad. Basarab Nicolescu : <i>„Eu cred că trăim o perioadă de nouă barbarie, vă spun foarte clar ce cred!”</i>	103
Acad. Ioan-Aurel Pop : <i>„Am făcut Marea Unire sub un rege român născut în Germania și acum vom sărbători 100 de ani de atunci sub un președinte român de etnie germană, ceea ce nu e rău. E bine.”</i>	135

II. Activități interactive

Conf. univ. dr. abil. Alina Rusu , <i>Conferințe, workshop-uri, prelegeri</i>	173
Științele vieții, de 155 de ani împreună cu Darwin. Despre logica darwiniană reflectată în psihologie	173

Interdisciplinary Science Days UBB-USAMV CN (ISD 2015)	174
Juniors face-to-face (întâlnirea doctoranzilor UBB și USAMV CN cu studenții din cadrul CSPA).....	174
Scientific Expeditions.....	176
The Role of Emotion in Psychological Well-Being and Cognitive Performance	176
Swimathon 2015	176
Ziua Interacțiunii Om-Animal UBB-USAMV CN, ediția 9...	177
Ziua Internațională a Persoanelor cu Dizabilități, 3 decembrie 2015 – Spectacolul <i>Fără Prejudecăți</i>	178
Evenimentul caritabil <i>Campania ShoeBox FSPAC 2015</i>	178
Caravana CSPA 2015 (14-17 mai 2015)	178
Sesiunea științifică a membrilor CSPA	181

III. Diverse

Jurnal de tabără (Anamaria Mihăilă, Cristina Diamant, Simina Răchițeanu)	185
Reflectarea activităților CSPA în presa locală	191

IV. Anexe	199
------------------------	-----

PER ASPERA AD ASTRA

Așa după cum bine se știe, deviza Universității Babeș-Bolyai este „Tradiție și Excelență”, sintagmă ce definește cel mai bine istoria seculară a instituției de învățământ superior din inima Transilvaniei. Deopotrivă cadrele didactice și studenții formează o mare comunitate academică, o familie în care ambii parteneri se străduiesc să dezvolte împreună cunoașterea științifică, să ridice exigențele educative, pentru a avea între absolvenții noștri nu numai savanți, dar și buni cetățeni ai României, ai Europei și ai lumii. De câțiva ani, câteva zeci de studenți (de la nivel licență și masterat) de la Universitatea Babeș-Bolyai se „încăpățânează” în fiecare an să-și sacrifice din timpul lor liber și să se organizeze în cadrul Colegiului Studentesc de Performanță Academică (CSPA). În acest cadru, cei care au fost admiși pe bază de competiție au posibilitatea să-și prezinte rezultatele muncii lor, alături de colegi de la alte facultăți din UBB. Întâlnirile de la CSPA ale tinerilor colegi sunt importante nu doar pentru că reprezintă un barometru

al nivelului de dezvoltare intelectuală și profesională al participanților, dar ele favorizează cunoașterea interumană și cu personalități ale științei și culturii contemporane venite periodic (din diferite părți ale României sau din străinătate), să susțină prelegeri, să schimbe idei. Nu lipsite de importanță sunt și implicările studenților de elită ai UBB în activități de voluntariat și în campaniile caritabile din universitate, dar și din afara ei. Apoi, între membrii CSPA s-au construit deja de câțiva ani prietenii durabile, comunicarea profesională funcționând impecabil între tinerii studenți și masteranzi. Aceasta permite conturarea unei solidarități intelectuale, care este indispensabilă pentru o generație dornică, dar și capabilă să-și ocupe un loc acolo unde îl merită în lumea contemporană.

Îi felicităm pe toți membrii actuali și foști ai CSPA și-i îndemnăm să persevereze pe acest drum. *Per aspera ad astra!*

Cluj-Napoca, 23 iunie 2015

Prof. univ. dr. **IOAN BOLOVAN**,
Prorector al Universității Babeș-Bolyai

ANUARUL CSPA

LA AL DOILEA NUMĂR

Anuarul CSPA se află, iată, la al doilea număr. După numărul inaugural, care a cuprins, alături de dicționarul membrilor CSPA, din prima promoție, și câteva acte administrative importante (Statutul și regulamentul de funcționare al CSPA), numărul de față urcă o treaptă importantă pe scara valorică. Paginile lui conțin nu doar știri și reportaje despre toate acțiunile inițiate și organizate în anul academic 2014-2015, ci și transcrierea unor excepționale conferințe, urmate de dialogurile aferente, susținute de academicienii Eugen Simion, Ioan-Aurel Pop, Ionel Haiduc și Basarab Nicolescu, la care se adaugă textul similar al eseistului și diplomatului Teodor Baconschi. În felul acesta, anuarul poate deveni un document cultural și științific de referință, pentru că textele respective pot fi citate, folosite în diverse lucrări de specialitate. Următorul pas va fi să publicăm toate numerele pe site-ul CSPA, pentru ca accesul la anuar să fie cu adevărat nelimitat. Varianta online nu anulează proiectul nostru de a trimite, în continuare, așa cum am procedat cu primul număr, câte un exemplar tipărit unui număr de 80 de biblioteci importante din România (Biblioteca Națională, Biblioteca Academiei, bibliotecile centrale universitare, cele ale institutelor de cercetare din subordinea Academiei Române, biblioteci județene, municipale etc.).

S-a mai făcut propunerea, absolut justificată, ca în *Anuar* să fie publicate și câteva din lucrările științifice ale studenților membri în CSPA. Recunosc că această idee nu este o treabă relativ simplă. Am încercat, în alt context, să publicăm în volum lucrările unor studenți-doctoranzi, dar acest deziderat s-a dovedit unul utopic, cel puțin la școala doctorală pe care o reprezint. În momentul în care îți asumi publicarea unui text, responsabilitatea actului publicării crește considerabil, iar această responsabilitate nu este totdeauna asumată de studentul-doctorand și de conducătorul său științific. Nu spun aceste lucruri pentru a-i scuza cumva pe membrii CSPA, ci pentru a arăta că publicarea unor lucrări științifice originale nu este un lucru simplu. Dar, repet, este un deziderat totuși realizabil, pe care îl avem în vedere, pentru numărul următor al anuarului.

Mai adaug faptul că, după fiecare conferință, a fost menționat numele celor care au făcut transcrierile. Înainte de publicare, toate textele au fost revăzute de autori, pe care i-am rugat să nu elimine micile oralități, ezitări, repetiții etc., care dau farmec și spontaneitate unei conferințe libere, rugămintele care a fost îndeplinită.

Marea majoritate a fotografiilor au fost făcute de Cristian Munteanu, fotograf oficial al UBB, dar și de studenții Cătălin Hădădea, Angela Diamant și alții.

*

Atunci când am pornit tipărirea *Anuarului*, nu am intuit că el se va integra perfect într-o acțiune unică în România, inițiată de conducerea UBB, cu ocazia împlinirii unui secol de existență a Universității noastre. Despre urgența elaborării unui astfel de proiect m-am convins singur, recent, cu ocazia editării unui volum de corespondență (Mircea Zăciu; Octavian Șchiau, *Corespondență (1956-2000)*). O carte gândită și alcătuită de Ilie Rad, Editura Școala Ardeleană, Cluj-Napoca, 2015). Trebuind să redactez niște note

despre unii profesori de la Facultatea de Filologie (Litere), în multe cazuri nu am știu data nașterii sau a morții unor profesori, ca să nu mai vorbesc de alte date din viața lor.

Iată de ce am citit cu entuziasm comunicatul transmis de conducerea UBB:

„Direcția Patrimoniu Cultural Universitar a UBB a lansat o campanie dedicată identificării urmașilor celor care au predat aici, cu ajutorul cărora să se constituie o arhivă de documente, manuscrite, opere nepublicate, diplome, fotografii, scrisori, invitații, participări la conferințe sau alte feluri de acte.

Toate aceste materiale vor fi păstrate la Serviciul Arhiva UBB, iar pe baza lor se vor putea demara proiecte de cercetare, prin care noi informații despre munca unor oameni, care poate au contribuit la dezvoltarea Transilvaniei și chiar a țării, va fi redescoperită și repusă în valoare.

«Proiectul este unic pentru mediul universitar din România. El va fi coordonat de Direcția Patrimoniu Cultural Universitar și este o inițiativă care vine ca urmare a apelului similar, lansat de noi în urmă cu doi ani, care privea recuperarea memoriei transilvănene în Primul Război Mondial. S-au adunat atunci scrisori de război, corespondență și în urma acestui apel nu puține persoane au sunat și au oferit scrisori și documente. Așa a intrat Muzeul de Istorie a Universității în posesia unui fond serios, consistent de scrisori și fotografii, decorații. Iar procedura a fost următoarea: le-am digitizat, după care le-am returnat familiei, pentru a le păstra. Dat fiind faptul că în 2019 universitatea va marca 100 de ani de la deschiderea universității românești din Cluj, lansăm această campanie, menită să recupereze memoria profesorilor universitari, care au contribuit la organizarea și consolidarea învățământului universitar la Cluj, în perioada interbelică», a explicat Ana Victoria Sima, care conduce Direcția Patrimoniu Cultural Universitar a UBB.

Proiectul se va derula prin intermediul Serviciului Arhivă al UBB, care va asigura preluarea, digitizarea și gestionarea întregului material documentar.

«Dorind să scriu niște articole despre personalități care și-au pus amprenta pe viața academică clujeană, dar despre care, din anumite motive, nu s-a scris foarte mult, am ajuns la ideea de a transmite public o solicitare familiilor celor care au predat la universitate. M-am gândit să nu fie neapărat numai profesori, au fost și laboranți, cercetători, asistenți. Noi avem dovezi în arhivă despre oameni, care poate au fost considerați mai puțin importanți în lumea academică, dar care au avut contribuții importante. Avem, de exemplu, brevete de invenție neridicate, care dovedesc că în echipele marilor profesori erau de multe ori asistenți, cercetători, care au contribuit fundamental la marile realizări», a explicat Emilia Cismaș, șef Serviciu Arhiva UBB.

Astfel, se va încerca contactarea familiilor acestor cadre didactice, de la care, cu permisiunea lor, să fie recuperate fie documentele originale, fie copii ale acestora. Mai mult, familiile vor putea primi de la Arhiva UBB copii după acele documente, pe care universitatea le are și pe care familia nu le posedă.

«Ar fi păcat ca aceste documente să se piardă. Noi vrem să întregim fondul personalităților universitare clujene. Noi avem în arhivă dosare personale, care oferă informații spectaculoase, pe baza cărora au fost realizate monografiile sau studii omagiale pentru unii profesori», a spus Emilia Cismaș.

Potrivit Emiliei Cismaș, în ultima sută de ani au predat sau au lucrat în Universitatea clujeană mii de persoane.

În vederea promovării acestei campanii de colecționare a documentelor, va fi creată și o pagină pe Facebook, pentru a spori astfel șansele ca un număr cât mai mare de persoane să afle de acest proiect. Tot în acest scop, pe site-urile de promovare a campaniei

vor fi postate mesaje în mai multe limbi, având în vedere că, în cei 100 de ani, prin universitatea clujeană au trecut dascăli români, maghiari, germani sau chiar francezi ori de alte naționalități.

Direcția Patrimoniu Cultural Universitar a UBB a inițiat anul trecut publicarea unei serii dedicate personalităților universitare clujene, din care au văzut lumina tiparului primele două volume — unul dedicat lui Sextil Pușcariu, primul rector al Universității românești de la Cluj, și al doilea lui Ștefan Pascu, rector al UBB și președinte, în două mandate, al Comisiei Internaționale de Demografie Istorică.” (AGERPRES/AS — autor: Elena Stanciu, editor: Mihai Simionescu, editor online: Anda Badea; cf. <http://www.agerpres.ro/social/2016/01/21/cluj-proiect-unic-in-romania-dedicat-recuperarii-memoriei-profesorilor-care-au-predat-la-ubb-in-ultimul-secol-10-22-49>; data accesării: 24 Ianuarie 2016).

Prof. univ. dr. **ILIE RAD**,
*Directorul Colegiului Studentesc
de Performanță Academică*

MEMBRII

CSPA¹

ABRUDBÁNYAI MELINDA (n. la 3 ianuarie 1990, Miercurea Ciuc, jud. Harghita) este studentă în anul II la Facultatea de Sociologie și Asistență Socială, Universitatea Babeș-Bolyai, Cluj-Napoca.

În cursul anilor de liceu a obținut premii la Concursul Alternativ de Literatură, pe baza cărora a fost admisă automat la Facultatea de Litere, din cadrul UBB Cluj-Napoca, pe care a absolvit-o în anul 2013, la specializarea limbă și literatură maghiară. În acești ani i-au fost publicate primele nuvele și proze scurte în revistele *Korunk* și *Helikon*, și-a prezentat scrierile la mai multe serate literare și i-a fost acordat premiul literar „Mikó András” pentru scriitori tineri ai Universității. A câștigat premiul II la Sesiunea Științifică a Studenților Maghiari din Transilvania (2013) și a publicat un studiu în revista *Látó*.

A activat ca voluntar la diverse organizații, lucrând în special cu victime ale violenței domestice și copii: Fundația World Vision (2013), Asociația Copacul Vieții (2014), Asociația Ora Internațio-

¹ În acest număr sunt prezentați doar studenții nou-admiși în generația a doua a CSPA, ceilalți fiind prezenți în nr. 1 /2014 al *Anuarului Colegiului Studențesc de Performanță Academică*.

nală (2014) și Tabăra pentru copii „Kreatúra”. În prezent este voluntară la Fundația Creștină Diakonia, Serviciul de Caritate al Bisericii Reformate din Ardeal.

Este membră a Colegiului Profesional de Științe Sociale „Max Weber”, corector și membră a echipei de redacție a blogului profesional a facultății de sociologie – *Szocioblog*. Tema ei de cercetare este sociologia sănătății studenților.

LOREDANA ANDRIEVICI (n. la 5 octombrie 1993, Botoșani, jud. Botoșani) este studentă în anul II a Facultății de Științe Politice, Administrative și ale Comunicării, Departamentul de Administrație Publică (FSPAC) din cadrul Universității Babeș-Bolyai din Cluj-Napoca, absolventă a Colegiului Național „Mihai Eminescu”, Botoșani (2009-2013).

Absolventă a profilului matematică-informatică, cu studiul intensiv al informaticii, a dobândit competențe pentru realizarea designului și structurilor soft necesare implementării de sisteme și aplicații software, baze de date, pagini WEB, dar și particularizarea, configurarea și modificarea acestora, în scopul adaptării sistemelor informaționale ale clientului, alături de folosirea limbajului Oracle și C++.

Studentă a Departamentului de Administrație Publică, a participat la Conferința Anuală a Studenților Programelor de Administrație Publică, organizată de Facultatea de Științe Politice, Administrative și ale Comunicării la Arcuș, Sf. Gheorghe (2014), cu tema de cercetare „Finanțarea sectorului medical din România”, și s-a implicat activ în cercetarea „Cluj-Napoca în viziunea mediului de afaceri local” – parte a Strategiei de Dezvoltare a Municipiului Cluj-Napoca (noiembrie, 2013).

Spiritul civic, alături de dorința constantă pentru dezvoltarea personală și profesională, au determinat-o să se alăture Organizației „Salvați Copiii” (februarie-iulie 2014) și „Habitat for Humanity România” (martie 2014-prezent), dar și „Clubului de Cercetare Aplicată FSPAC” și „Clubului Alpin FSPAC”.

FODOR SZILVIA (n. la 25 august 1992, Orășeni, jud. Harghita) este masterandă în anul I a Facultății de Chimie și Inginerie Chimică, Universitatea Babeș-Bolyai din Cluj-Napoca, absolventă a Liceul Teoretic „Tamási Áron”, Odorheiu Secuiesc (2007-2011).

Reprezentanta secției de Chimie, anul I, nivel master, a manifestat încă din școala generală un interes pentru științele naturii. A obținut premii și la școala generală în domeniul chimiei, a primit premiul I la Concursul de Chimie „Curie”, finala regională (2007), precum și la nivel licență, unde a obținut premiul I la Conferința Internațională de Chimie, ediția a XIX-a, Baia Mare (2013). A primit mențiune la Conferința Științifică a Studenților din Transilvania, ediția a XVII-a, Cluj Napoca (2014) și cu acest rezultat a obținut drept de participare la Conferința Științifică Internațională a Studenților, ediția a-XXXII-a, Veszprém (2015).

Mai mult, a participat la concursuri de literatură și a primit premiul I la Concursul de Recitat Sânpaul (2006, 2007). Consideră că păstrarea tradițiilor este importantă și din acest motiv a participat la concursuri de cântec popular, de la vârstă mică până în prezent. A obținut premii în cadrul unor concursuri folk, premiul II la Concursul de Recitat și Cântat, patronat de Societatea de Tineret „Dávid Ferenc” (2006), și premiul I la Concursul de Cântec Popular Mărtiniș (2014).

BOGDAN GLĂVAN (n. la 23 iulie 1991, Turda, jud. Cluj) este masterand în anul I al programului „Consiliere și intervenții psihologice în dezvoltarea umană” din cadrul Facultății de Psihologie și Științe ale Educației, Universitatea Babeș-Bolyai din Cluj-Napoca, student nivel II în cadrul Departamentului pentru Pregătirea Personalului Didactic, licențiat al aceleiași facultăți (2011-2014) și absolvent al Liceului Teoretic „Liviu Rebreanu”, Turda (2006-2010).

Încă din anul al II-lea de facultate, după primele cursuri de Psihologie școlară, a manifestat un interes deosebit față de motivația academică. Astfel, în scurt timp a inițiat un studiu calitativ, alături de asist. de cercet. dr. Sebastian Vaida, în care a analizat motivația academică a mai multor colegi de facultate. În următorul an, martie 2013, alături de alți doi colegi a inițiat proiectul „Învăță să înveți”, proiect prin care organizează și în prezent tabere, traininguri și ateliere de lucru, care facilitează dezvoltarea motivației academice și a strategiilor eficiente de învățare în rândul elevilor și studenților din mai multe județe din România. Din dorința de a îmbunătăți training-urile susținute în cadrul proiectului, în luna iunie a început un studiu legat de importanța duratei training-urilor, alături de asist. de cercet. dr. Sebastian Vaida, care s-a finalizat cu o propunere de cercetare – „The Importance of Time: How does Time Influence the Effectiveness of Training?”, în cadrul European Association of Work and Organizational Psychology (EAWOP).

Datorită implicării sale în domeniul educațional, în noiembrie 2013 a fost invitat ca respondent din partea Universității Babeș-Bolyai în cadrul sesiunii din domeniul de politici strategice: „Participarea studenților” a Conferinței „Asigurarea internă a calității în universitățile din România”. În prezent, având același interes pentru motivația academică, participă la un program de dezvoltare

a motivației academice și a strategiilor de reglare motivațională, program care a reprezentat și lucrarea sa de licență.

În paralel, din primul an de facultate s-a implicat activ în îmbunătățirea calității vieții studenților, prin voluntariat în cadrul Asociației Studenților Psihologi din România (ASPR), urmând ca apoi să devină vicepreședinte al acestei asociații și coordonator al Departamentului educațional (2012-2013). După finalizarea mandatului și alumnizarea sa în cadrul ASPR, acesta a continuat implicarea extracurriculară, în domeniul educațional non-formal, prin coordonarea proiectului „A Black & White Story” (2013-2014) și, în prezent, a proiectului „Beyond the Line School” (proiecte susținute de „Tineret în acțiune”, program al Uniunii Europene).

NICOLAI GORI (n. la 19 octombrie 1991, satul Telița, raionul Anenii Noi, Republica Moldova) este masterand în anul I al Facultății de Științe Politice, Administrative și ale Comunicării, în cadrul masteratului Management al Organizațiilor Politice. Este absolvent al studiilor de nivel licență în Științe Politice, la Facultatea de Științe Politice, Administrative și ale Comunicării (2011-2014), și al Liceului Teoretic „Mihai Eminescu” Cluj-Napoca (2007-2011).

Încă din liceu a manifestat un interes pentru politică, științe politice și istorie. A fost unul dintre membrii fondatori ai Clubului de istorie „Principesa Ileana” din cadrul Liceului Teoretic „Mihai Eminescu” din Cluj-Napoca. Principalele sale domenii de interes sunt din aria științelor politice: leadershipul, managementul, organizațiile, sisteme politice și electorale, democratizarea, politica electorală, titlul lucrării de licență fiind *Rolul politicii europene de vecinătate în democratizarea Republicii Moldova*.

A făcut un stagiul de practică în cadrul proiectului CNCSIS-TE-311 cu titlul „Indicatori micro și macro economici ai comportamentului electoral din România postcomunistă”. Este membru atât al A.O. „Casa Noastră” (Republica Moldova) și al Grupului de Inițiativă Basarabeană (Cluj-Napoca), cât și colaborator al altor organizații; s-a implicat în mai multe activități de voluntariat. Participant la diferite traininguri și școli de vară pe teme precum: leadership, managementul timpului, public speaking, antreprenariat pentru tineri etc. A participat, în cadrul NAPOMUN 2013, la simularea Parlamentului European, și NAPOMUN 2014, la simularea Consiliului European. A fost unul dintre organizatorii Conferinței Studențești de Științe Politice, ediția a IV-a. În cadrul acestei conferințe a prezentat o lucrare cu tema „Influența percepției față de economie asupra satisfacției cu democrația”.

În prezent este intern în cadrul Centrului pentru Studiul Democrației și membru al proiectului Romanian Electoral Data (www.polito.ubbcluj.ro/romanianelectoraldata). Este unul dintre cei trei reprezentanți pentru linia română ai Colegiului Studențesc de Performanță Academică din cadrul Universității Babeș-Bolyai.

IONUȚ CĂTĂLIN HĂDAȘ (n. la 29 decembrie 1991, Lupeni, Jud. Hunedoara) este masterand în anul I al Facultății de Științe Politice, Administrative și ale Comunicării din cadrul Universității Babeș-Bolyai din Cluj-Napoca, fiind licențiat în științe administrative în cadrul aceleiași facultăți și absolvent al Liceului Teoretic „Mircea Eliade” din Lupeni, promoția 2007-2011.

Având un interes deosebit pentru voluntariat, s-a implicat în activitățile centrate pe comunitate încă din anul 2008, astfel încât atât în liceu, cât și în facultate a activat în mai multe organizații. În

prezent este student reprezentant în Consilul Facultății, președinte al Clubului Alpin FSPAC și voluntar în cadrul Fundației Noi Ori-zonturi și Asociației ”GO FREE” – pentru sprijinirea societății civile.

Pe plan academic a participat activ în cadrul proiectelor de cercetare ale Clubului Studențesc de Cercetare Aplicată. În 2014, a obținut premiul I în cadrul Conferinței Naționale a Studenților de Administrație Publică, desfășurată la Sfântu Gheorghe, cu lucrarea *Analiza comparativă a culturii organizaționale în domeniul public și cel neguvernamental non-profit*, iar în 2013 a obținut o mențiune în cadrul Conferinței Naționale a Studenților de Administrație Publică, desfășurată la Piatra Neamț, lucrarea prezentată fiind *Eficiența sistemului de colectare a taxelor și impozitelor locale*.

HAMPEL BOGLÁRKA (n. la 7 aprilie 1993, Târgu Mureș, jud. Mureș) este studentă în anul III a Facultății de Chimie și Inginerie Chimică, Universitatea Babeș-Bolyai din Cluj-Napoca, absolventă a Liceului Teoretic „Bolyai Farkas”, Târgu Mureș, specializarea Științe ale naturii.

Începând din clasa a VII-a a demonstrat un interes deosebit pentru chimie. A participat la câteva concursuri naționale și internaționale: olimpiada de chimie (faza județeană – 2008), concursul „Hevesy György” (faza regională și națională – 2008), concursul „Curie” (faza zonală și cea internațională din Ungaria – 2007 și 2008). În 2012 a obținut locul al III-lea la Concursul „Candid Liteanu”, organizat de Facultatea de Chimie și Inginerie Chimică. În 2014 a participat la Conferința Științifică Studențească din Transilvania, obținând mențiune la secția de chimie-fizică.

Imediat după începerea studiilor în cadrul facultății, în 2012, a devenit membru al Organizației Studenților Chimiști Maghiari din Cluj-Napoca și voluntar al Uniunii Studenților Maghiari din Cluj. Din noiembrie 2013 este vicepreședinte al Organizației Studenților Chimiști Maghiari din Cluj-Napoca. A organizat ca voluntar mai multe evenimente, precum tabăra de chimie pentru liceeni, tabere studențești, acțiunile Zilelor Studențești, Zilele Porților Deschise ale Facultății de Chimie și Inginerie Chimică.

Din 2013 face parte dintr-un grup de cercetători (Materials For Environmental Applications Research Group) în cadrul facultății, tema cercetării fiind *fotocatalizatorii*. Pe parcursul anului 2014, în februarie și septembrie, a fost în Szeged cu o bursă de cercetare „Balassi”, pentru a efectua experimente, unde a beneficiat de condiții favorabile pentru realizarea cercetărilor.

IULIU-MARIUS MORARIU (n. la 4 mai 1991, loc. Salva, jud. Bistrița-Năsăud) este masterand în anul I al Facultății de Teologie Ortodoxă, secția „Consiliere Pastorală și Psihoafectivă” și al Facultății de Istorie și Filosofie, secția „Istoria Europei de sud-est” din cadrul Universității Babeș-Bolyai, Cluj-Napoca. Este licențiat și șef de promoție (2014) al Facultății de Teologie Ortodoxă, secția „Teologie Pastorală”, și absolvent al Facultății de Istorie și Filosofie, secția „Istorie” (2011-2014) din cadrul aceleiași universități.

În timpul studiilor universitare a participat la peste 40 de simpozioane și conferințe naționale și internaționale, a publicat peste 120 de studii și articole de istorie și/sau teologie în reviste precum: *Transilvania* (Sibiu), *Acta Musei Porroliensis* (Zalău), *Altarul reîntregirii* (Alba-Iulia), *Tabor* (Cluj-Napoca), *Tribuna*

(Cluj-Napoca), *Cetatea culturală* (Cluj-Napoca), *Orașul* (Cluj-Napoca) și multe altele. De asemenea, a publicat 4 volume, respectiv: *Istoria Mănăstirii „Izvorul Tămăduirii” Salva*, Editura Astra, Blaj, 2013 (unde este coautor împreună cu prof. Ana Filip); *Stări, momente și personalități ale ortodoxiei transilvane – pasaje insuficient reliefate istoriografic*, Editura „Academica Brâncuși”, Târgu Jiu, 2013; *Habet sua fata libelli! Antologie de invitații la lectură*, Editura Semănătorul, Tismana, 2014, și *Restitutio Grigore Pletosu*, Editura Eikon/Renașterea, Cluj-Napoca, 2014.

Datorită activității științifice desfășurate a primit și o serie de premii și distincții, între care menționăm: Premiul „Juventute” al Universității Babeș-Bolyai (2011), Premiul I la Simpozionul Internațional „Zilele cercetării studențești” din Universitatea „Constantin Brâncuși”, ediția a V-a, Târgu Jiu (2012), „Premiul Atelierului de Istorie Orală” al Fundației Academia Civică – Sighetu Marmației (2012), Premiul I la Simpozionul Internațional „Zilele cercetării studențești” din Universitatea „Constantin Brâncuși”, ediția a VI-a, Târgu Jiu (2013), Premiul I la Simpozionul Internațional *Universul Științelor*, organizat de Fundația „Vasile Pogor”, Iași (2013), Diplomă de excelență din partea „Astrei” – Despărțământul Năsăud (2014), Premiul „Ilinca și Ion Balș” al Fundației Academia Civică – Sighetu Marmației (2014), Diplomă de excelență din partea Centrului Județean pentru Promovarea Culturii Tradiționale Gorj, Târgu Jiu (2014).

Din anul 2010 a devenit colaborator al Fundației „Academia Civică” din București, în cadrul Atelierului de Istorie Orală, iar din 2013 a devenit redactor al revistelor *Semănătorul* (Tismana) și *Astra năsăudeană* (Năsăud). Din același an a devenit și realizator al emisiunii „Oameni de ieri și de azi”, la Radio Renașterea, Cluj-Napoca, fondator și redactor-șef al revistei *Astra Salvensis*, editată de cercul „Astra” din localitatea Salva, județul Bistrița-Năsăud.

În paralel, a desfășurat și o bogată activitate de voluntariat, fiind, din anul 2012, director al Departamentului Cultural al Asociației „Credința Ortodoxă” a Studenților Teologi a Facultății de Teologie Ortodoxă din Cluj-Napoca, din anul 2010 membru al „Asociațiunii Transilvane pentru Literatura Română și Cultura Poporului Român – ASTRA, Despărțământul Năsăud, cercul Salva (din anul 2014 și membru fondator al Despărțământului Sebeș al acestuia), contribuind la organizarea sesiunii de comunicări studențești a Facultății de Teologie Ortodoxă din Cluj-Napoca în anul 2012 și a mai multor simpozioane și sesiuni de comunicări (precum: *Utilizarea creativă a noilor tehnologii didactice*, Bistrița, 2012 și 2013, sau *Educația în context european*, Salva, 2014).

CLAUDIU-GABRIEL JACOTĂ (n. în 29 ianuarie 1992) este masterand în anul I la Facultatea de Științe Politice, Administrative și ale Comunicării, la specializarea „Community Development and Urban Planning”.

Licențiat în științe administrative, cu specializarea Administrație Publică din cadrul aceleiași facultăți, s-a implicat în numeroase proiecte derulate de facultate și nu numai. A participat activ la elaborarea strategiei de dezvoltare a comunei Beliș (jud. Cluj) și comunei Sărmășag (jud. Sălaj), în calitate de coordonator în colectarea și analiza datelor. A participat la cercetarea „Cluj-Napoca în viziunea reprezentanților mediului de afaceri local”, care a făcut parte din procesul de elaborare a strategiei municipiului Cluj-Napoca.

În prezent, este membru al Clubului de Cercetare Aplicată în Administrația Publică, din cadrul Facultății de Științe Politice, Administrative și ale Comunicării, fiind și coordonator al acestui club.

Ca experiență profesională, este în prezent angajat într-un internship de șase luni la Fundația Civitas pentru Societatea Civilă, unde a dobândit competențe în scrierea și implementarea proiectelor pe fonduri nerambursabile. De asemenea, a fost voluntar pe perioada a trei luni la Cluj IT Cluster, ocupându-se de partea de social media pentru conferința „Cluj Innovation Days 2014”. Tot ca intern, a dobândit abilități practice la Primăria Municipiului Cluj-Napoca, la Biroul de Relații Externe și Investitori, în perioadele 2012-2013 și 2013-2014. În cadrul Primăriei Cluj-Napoca, a participat la proiectul pilot „Bugetare participativă” din perioada martie-noiembrie 2013. A fost asistent organizator pentru Robert Bosch la un târg de joburi, a fost intern la Danis Consulting, implicându-se în activități de cercetare în proiectul „Managerii și viața organizațiilor”.

În februarie-martie 2012 a efectuat un stagiul de practică la București, la Departamentului de Politici Fiscale și Bugetare Locale, din cadrul Ministerului Administrației și Internelor (în prezent: Ministerul Afacerilor Interne).

KATA SASZET (n. la 18 iulie 1993, Târgu Mureș, jud. Mureș) este studentă a Facultății de Chimie și Inginerie Chimică, Universitatea Babeș-Bolyai din Cluj-Napoca și absolventă a Liceului Teoretic „Bolyai Farkas”, Târgu Mureș (2008-2012).

Deși este reprezentanta secției de chimie, anul III, în anii de școală a fost interesată de matematică, fizică și mai ales literatură. A obținut premii la faza județeană a olimpiadelor de matematică, fizică și chimie, precum și rezultate la concursuri internaționale de matematică. A câștigat premiul I la faza națională

a olimpiadei de literatură maghiară și premiul III la faza internațională, în 2009. În 2009 a participat la training-ul organizat de Uniunea Jurnaliștilor Maghiari din România și a obținut o diplomă de elev-jurnalist. În anii de liceu, timp de trei ani a fost redactor-șef al radioului „Trans Bolyai”. În 2012 a obținut premiul II la Concursul profesional de Chimie „Candid Liteanu”, organizat de Facultatea de Chimie și Inginerie Chimică, Universitatea Babeș-Bolyai.

În 2012-2014 și-a început cercetarea științifică în grupa de cercetare „Materials for Environmental Applications” și a participat la Conferința Internațională de Chimie, ediția a XIX-a, precum și la Conferința Științifică a Studenților din Transilvania, ediția a XVII-a, unde a obținut premiul I.

Din noiembrie 2012 este membră a Uniunii Studențești Maghiare din Cluj (KMDSZ) și a Organizației Tinerilor Chimiști Maghiari din Cluj-Napoca (KOMIX), iar din noiembrie 2013 este președinta Organizației Tinerilor Chimiști Maghiari din Cluj-Napoca.

EMANUEL RAUL MODOC (n. la 1 februarie 1992 în Satu Mare, jud. Satu Mare) este masterand în anul I la secția de „Studii literare românești” în cadrul Facultății de Litere a Universității Babeș-Bolyai din Cluj-Napoca, licențiat în cadrul Facultății de Litere din Cluj-Napoca și absolvent al Colegiului Național „Mihai Eminescu”, Satu Mare (2007-2011).

În perioada anilor de licență la secția Română-Engleză, a manifestat un interes susținut pentru literatura română din perioada interbelică și în special pentru avangarda literară românească. Lucrarea sa de licență, intitulată *Reacționarism și reinventare. Geo*

Bogza și avangarda românească, a reprezentat un studiu sintetic exhaustiv asupra poeziei de factură avangardistă a lui Geo Bogza și un prim pas în elaborarea unui studiu monografic complet asupra acestui scriitor.

A obținut locul III la Colocviul Național „Lucian Blaga” din Sibiu, în anul 2013, cu o lucrare despre filosofia și estetica lui Lucian Blaga. De asemenea, a obținut un premiu special pentru poezie în cadrul aceluiași colocviu. O parte din poemele cu care a participat la secțiunea de creație literară a colocviului a fost publicată în revista *Astra* (Sibiu). Din februarie 2014 este voluntar în cadrul proiectului „Incubator107 Cluj”. A participat la întâlnirile cenaclului Subsolv 13, organizate în Facultatea de Litere, și ale Clubului de lectură „Nepotu’ lui Thoreau”. În prezent, publică cronici literare în revista *Cultura*.

DANIELA-IRINA NEMEȘ (n. la 26 iulie 1993, Sighetu-Marmației, jud. Maramureș) este studentă în anul III la Facultatea de Științe Politice, Administrative și ale Comunicării, Universitatea Babeș-Bolyai, Cluj-Napoca, și absolventă a Colegiului Național „Dragoș-Vodă”, Sighetu-Marmației, 2012.

Încă din perioada liceului a prezentat interes pentru activitățile extracurriculare, pe care le-a accentuat din primul an de facultate, devenind membru al Clubului de Cercetare Aplicată, fiind implicată în diverse proiecte de cercetare. Pentru a-și aprofunda cunoștințele în domeniul administrației publice, a efectuat un internship la Primăria Municipiului Cluj-Napoca, la Casino – Centru de Cultură Urbană (martie-mai 2013), fiind și voluntar al Zilelor Cluj-Napoca (2013).

Tot în cadrul Primăriei Municipiului Cluj-Napoca, a fost voluntar pe o perioadă de șase luni (octombrie 2013-aprilie 2014), în cadrul Serviciului Evenimente Publice, Biroul de Voluntariat, în care a desfășurat diverse activități administrative. În primăvara anului 2014 a participat la un schimb de experiență (7-12 aprilie 2014) la Universitatea din București, Facultatea de Administrație și Afaceri, unde a asistat atât la cursurile facultății, cât și la activitățile desfășurate de Asociația Studenților din Administrație și Afaceri.

În perioada 5-16 mai 2014, a efectuat un stagiu de practică în administrația publică centrală la București, stagiu ce a avut ca scop familiarizarea cu diversele activități desfășurate de autoritățile centrale și problemele pe care acestea le întâmpină. În această perioadă, a participat la discuții tematice cu reprezentanți de seamă din Ministerul Afacerilor Interne, Ministerul Afacerilor Externe, Ministerul Finanțelor Publice, Ministerul Dezvoltării Regionale și Administrației Publice, Ministerul Mediului și al Schimbărilor Climatice, Agenția Națională a Funcționarilor Publici și Curtea de Conturi.

ROXANA ALEXANDRA POPA (n. la 23 februarie 1992, Deva, jud. Hunedoara) este studentă în anul IV a Facultății de Chimie și Inginerie Chimică în cadrul Universității Babeș-Bolyai din Cluj-Napoca, absolventă a Colegiului Național „Decebal”, Deva (2007-2011), secția Științe ale Naturii, bilingv română-engleză.

Reprezentanta secției de Inginerie Biochimică, a manifestat încă din gimnaziu un interes deosebit pentru chimie. A obținut premii și mențiuni la faza județeană a olimpiadelor de chimie și a participat la Olimpiada Națională de Chimie în 2007, 2008 și 2011. În 2007 a obținut mențiune MEdC și a participat la Tabăra Națională de Chimie de la Sângeorz Băi, jud. Bistrița-Năsăud.

Începând din anul I de studii s-a implicat în activitatea de cercetare științifică, lucrând în colectivul condus de către prof. univ. dr. Anca Silvestru, în domeniul Chimie organometalică și coordinativă. Cu o parte din rezultatele obținute a participat la Conferința Internațională *Studenti pentru Studenti*, ediția 2013.

A fost membră a Organizației Studenților Chimисти (OSC) Cluj-Napoca, în perioada octombrie 2012–aprilie 2014. A fost voluntar la Ziua Porților Deschise la Facultatea de Chimie și Inginerie Chimică, la ultimele trei ediții (2012, 2013, 2014). Din octombrie 2013, este membră a Consiliului Facultății de Chimie și Inginerie Chimică.

SIMINA RĂCHÎTEANU (n. la 19 iulie 1991, Cluj-Napoca, jud. Cluj) este masterandă a Facultății de Litere din cadrul Universității Babeș-Bolyai din Cluj-Napoca, în cadrul programului interdisciplinar *Istoria imaginilor – istoria ideilor*, fiind licențiată în norvegiană-finlandeză, absolventă a Liceului Teoretic „Avram Iancu”, Cluj-Napoca (2005-2009), specializarea matematică-informatică, intensiv informatică.

A manifestat dorința de a face voluntariat, având numeroase activități extracurriculare în cadrul proiectelor Asociației Persona (2005-2008, 2012-2013: teatru, face painting, mimă, activități cu scop social), voluntariat în cadrul TIFF (2010, 2011), activități culturale în cadrul grupului BritTeen, organizat de British Cultural Centre Cluj (2005-2007), voluntariat pentru Asociația Little People, Cluj-Napoca (2006-2007).

Reprezentant de an al secției de norvegiană și al programului de master, s-a implicat în activități organizatorice în cadrul și în afara facultății. Interesul ei pentru limba și literatură norvegiană s-a concretizat în trei burse de studiu la Oslo și Kristiansand, Norvegia (2011, 2014), obținând certificare recunoscută internațional pentru această limbă. A beneficiat de o bursă de performanță pentru cercetare științifică în anul universitar 2013-2014, propunând o analiză a pieselor târzii ale lui Henrik Ibsen (*Constructorul Solness* și *Când noi, morții, înviem*). În același an universitar, a activat ca bibliotecar voluntar în cadrul Bibliotecii de Studii Nordice și ca tutore voluntar în cadrul unor ședințe de limbă norvegiană, pentru aducere la nivel a unor studenți din anul II.

S-a implicat, de asemenea, în cadrul mai multor activități culturale, a redactat editoriale pentru presa online, reviste și publicații culturale (*Echinox*, *Tribuna*, *Steaua*, *Cultura*) și a tradus texte în și din limbile norvegiană și suedeză. Momentan este membră activă în redacția *Echinox*, revista de cultură a studenților din Universitatea Babeș-Bolyai.

GEORGIANA-CRISTINA SIMA (n. la 15 septembrie 1992, Turda, jud. Cluj) este masterandă a Facultății de Științe Politice, Administrative și ale Comunicării din cadrul Universității Babeș-Bolyai din Cluj-Napoca, specializarea Public Services Management. Este absolventă a Departamentului de Administrație Publică din cadrul aceleiași facultăți și a Liceului Teoretic „Pavel Dan” din Câmpia Turzii.

Coordonatoarea de an a promoției 2011-2014 a Departamentului de Administrație Publică, a dat dovadă de implicare, responsabilitate și seriozitate în rezolvarea problemelor administrative ale studenților, precum și în activitățile academice ale facultății și activități extracuriculare. A participat la Conferința anuală a studenților de administrație publică, ediția a XVI-a – Sfântul Gheorghe (2014) și la Conferința anuală a studenților de administrație publică, Piatra Neamț (2013).

Încă din primul an, principalele interese au fost orientate către sectorul public, participând la stagii de practică desfășurate în instituțiile publice locale, dar și în instituțiile publice centrale ale statului, precum Ministerul Dezvoltării Regionale și Administrației Publice și Parlamentul României.

În ceea ce privește activitatea de cercetare, a fost membră a Clubului de Cercetare Aplicată al FSPAC, implicându-se în special în proiecte care vizează strategiile de dezvoltare ale comunităților: „Cluj-Napoca în viziunea reprezentanților mediului de afaceri local pentru Strategia de Dezvoltare a municipiului 2014-2020” și „Planificare strategică. Elaborarea unei strategii de dezvoltare în sectorul public. Studiu de caz asupra municipiului Câmpia Turzii”, care a fost totodată și lucrarea de licență.

În calitate de masterandă, își propune ca implicarea sa să fie la fel de activă ca și în procesul educațional din cadrul facultății, fiind o persoană meticuloasă, perseverentă și ambițioasă. Nu în ultimul rând, în urma pregătirii de specialitate primite, dorește ca în viitor să ocupe o funcție publică în cadrul unei instituții publice la nivel local sau central.

VADAS HENRIETTA (n. la 3 februarie 1993, Șimleu Silvaniei, jud. Sălaj) este studentă în anul III a Facultății de Științe Politice, Administrative și ale Comunicării, Universitatea Babeș-Bolyai din Cluj-Napoca, și absolventă a Colegiului Național „Simion Bărnuțiu”, Șimleu Silvaniei (2008-2012), secția filologie.

A ales să studieze jurnalismul, fiind atrasă de domeniul mass-media. În perioada liceului a obținut diverse premii la olimpiada de limbă și literatură maghiară. De asemenea, aceasta s-a calificat de trei ori la faza națională. A participat la concursuri de recitări, precum și la concursuri de istorie și filozofie.

Activitatea sa de voluntariat a început la radioul BestFM din Ungaria, iar, odată ajunsă în Cluj-Napoca, a început să își realizeze practica la Paprika Radio. După această experiență, a ajuns să colaboreze cu Kafe Radio, un post radio înființat de studenți. A fost redactor la portalul kolozsvaros.ro, scriind de asemenea articole și în *Perspektiva* și *Campus*, cele mai cunoscute ziare studențești maghiare.

A fost organizator la Zilele Studenților Maghiari, iar în prezent este membru al Colegiului de Comunicare Komme.

I. ÎNTÂLNIRI MIRABILE

ÎNTÂLNINDU-L PE STRADĂ PE TUDOR VIANU ȘI ÎNTREBÂNDU-L CE MAI FACE, ACESTA MI-A RĂSPUNS: „AȘTEPT SĂ OBOSEASCĂ NEDREPTATEA!”

ACAD. EUGEN SIMION

Stimați colegi¹,

Suntem foarte onorați că îl avem astăzi în mijlocul nostru pe Domnul Acad. Eugen Simion, fost președinte al Academiei Române, timp de două legislaturi, director al Institutului de Istorie și Teorie Literară „G. Călinescu” din București, Președintele Fundației Naționale pentru Știință și Artă, unul dintre cei mai importanți critici literari

¹ Dialogul cu acad. Eugen Simion a avut loc vineri, 7 noiembrie 2015, începând cu ora 18,00, la Clubul Colegiului Academic, Galeria Paul Sima (str. Em. de Martonne, nr. 1) din Cluj-Napoca, la întâlnire participând membrii Colegiului Studentesc de Performanță Academică (CSPA) din cadrul Universității Babeș-Bolyai.

După cum se știe, CSPA este o structură nouă, de excelență, creată în cadrul UBB, în anul 2013, reunindu-i pe unii dintre cei mai buni studenți ai Universității, care fac cercetare inter-, trans- și multidisciplinară și care organizează, între alte activități, și întâlniri cu diverse personalități științifice și culturale, care au atins, în domeniul lor de activitate, cele mai înalte cote ale performanței.

din literatura română postbelică. Așa cum știți, domnia sa este prezent în municipiul nostru, la Universitatea noastră, pentru a primi cea mai înaltă distincție pe care o acordă Universitatea – titlul de Doctor Honoris Causa al Universității Babeș-Bolyai, ceremonie în cadrul căreia Domnul Academician a susținut o excepțională conferință-mărturie – *Și eu sunt ardelean!*

Desigur, dacă ar fi să prezint activitatea de critic și istoric literar a domniei sale, realizările avute ca președinte al celui mai înalt for științific al țării – care este Academia Română – sau meritele avute ca director de institut sau de fundație, ar trebui să repet ceea ce spunea astăzi, în *Laudatio*, profesorul Ion Pop. Nu voi face acest lucru, mai ales că mulți dintre Dvs. ați asistat la ceremonia din Aula Magna.

Dar am să vă spun altceva, plecând de la această carte a domnului Eugen Simion, pe care v-am adus-o să o vedeți: *Scriitori români de azi*, vol. I (Ediția a II-a revăzută și completată), Editura Cartea Românească, București, 1968. După cum vedeți, cartea este cam ferfeniță, nu a fost păstrată în cele mai bune condiții. Știți că eu sunt filolog și bănuiesc că am un respect special pentru carte. De ce arată cartea în halul acesta? Pentru că ne-am dat toate gradele didactice (definitivat, gradul didactic II, gradul didactic I) și eu, și soția mea, și alți prieteni cărora le-am împrumutat-o, apelând la această carte. Iar eu mai cred că, în realitate, cel mai mare omagiu care se poate aduce unei cărți este ca aceasta să fie citită. Iar dacă este bună sau foarte bună, putem spune, folosind o vorbă a lui Arghezi: „Carte frumoasă, cînte cui te-a scris!”.

Vreau să spun cu asta că nu doar de azi domnul acad. Eugen Simion este cadru didactic al Universității noastre, ci de mai multe decenii. Practic, pentru zeci de generații de studenți filologi și nu numai, cărțile domniei sale au fost lucrări de căpătâi, iar noi ne putem considera un fel de studenți „la fără frecvență” (sau la ID, cum se spune acum!) ai domniei sale. Și cred că și acesta este un fel de omagiu pe care putem să îl aducem invitatului nostru.

Vă mulțumim așadar, Domnule Academician, pentru faptul că ați acceptat să vă întâlniți cu noi, deși știm că ați avut un program foarte încărcat (ați vizitat Universitatea, unde ați primit titlul de Doctor Honoris Causa, ați ținut o conferință la Facultatea de Litere – *Existențialismul românesc* –, ați avut întâlniri la Institutul de Lingvistică și Istorie Literară „Sextil Pușcariu”, la Filiala Cluj a Bibliotecii Academiei Române, la Filiala Cluj a Academiei Române etc.).

*

– Într-adevăr, am fost foarte activ zilele acestea! Ca să mă exprim tot în limbajul meu valah, nu mi-au stat – nu, asta-i a lui Creangă! –, nu mi-au stat picioarele, ca să zic așa. Dar eu știu că așa se întâmplă în astfel de situații, iar ce mi s-a întâmplat zilele acestea au fost lucruri plăcute, foarte agreabile. Nu știu de ce, dar am venit foarte rar la Cluj. M-am întrebat și eu de ce s-a întâmplat acest lucru. Și am o justificare: nu m-a invitat nimeni, ca să spun așa! Dar asta nu înseamnă că, dacă nu am fost cu trupul aicea, nu am urmărit, în toată existența mea, ceea ce se petrece la Cluj. A fost epoca *Echinoxului*, a generației de poeți și de critici literari, pe care am urmărit-o foarte îndeaproape, am citit-o, am comentat-o. După aceea, scriitorii din generația mea, cei mai mulți dintre ei, au fost și prietenii mei sau sunt în continuare prietenii mei. Mi-amintesc totdeauna cu mare plăcere, cu imensă plăcere de Mircea Zăciu, un om care mi-a plăcut, pot să spun pe care l-am iubit spiritual. Și atunci când am putut, m-am grăbit să-l propun în Academia Română. Numai că el s-a supărat pe lume și a plecat. „S-a dus să moară puțin”, ca să parafrazez un vers al lui Marin Sorescu, din cunoscuta lui poezie, *Shakespeare*. A murit foarte repede, din păcate.

În al doilea rând – sau în al nu știu câtelea rând –, în calitatea mea de membru al Academiei Române, cu anumite rosturi acolo,

când era vorba de premii literare, niciodată n-am ezitat să propun clujeni pentru premiere. Mă uitam ce-a apărut la Cluj... Îl văd aicea pe domnul Ștefan Borbély, căruia îi mulțumesc că a venit, care a luat un frumos și meritat premiu al Academiei Române, acum câțiva ani², pentru una din cărțile domniei sale.

Vă mulțumesc și Dumneavoastră că ați venit, domnule Horia Bădescu, și dumneavoastră sunteți un muntean, un valah ardelenizat³. Când vorbeam de ardelenismul meu, ziceam „ramura valahă” sau „ramura lui Mitică”. Mă amuză chestiunea asta cu Mitică. O spun aici, astăzi n-am spus-o acolo, la ceremonie, că era mult prea solemnă aula aceea.

În orice caz, vă felicit pe toți cei de la această Universitate, a cărei ceremonie mi-a plăcut enorm. Și am regretat că nici chiar în mediul nostru academic n-avem sau n-am cultivat această solemnitate, iar universitatea noastră din București n-o cultivă deloc. Ceea ce nu-mi place. Nu știu dacă faptul că am o rădăcină ardelească mă determină să-mi placă asemenea lucruri, dar îmi place în general ceremonia. Îmi place. Ceremonia este un fel de pavăză a ideii, a seriozității, a gravității. Pentru acest lucru, am reintrodus costumele în Academia Română, care fuseseră interzise în '48. Și am izbutit acest lucru cu mare greutate, pentru că, nu-i așa, colegii noștri, fizicieni sau chimiști, nu au fost prea încântați de idee... Pentru că dominant este elementul științific acolo, iar noi, umaniștii, suntem puțin minoritari în Academia Română. Nici 25% nu suntem. Cei mai mulți sunt fizicieni, chimiști, geonomi ș.a.m.d. Ei bine, ei n-au primit cu bucurie aceste uniforme și sunt și astăzi unii care le

² Într-adevăr, în 2012, Ștefan Borbély a primit Premiul “Lucian Blaga” al Academiei Române, pentru volumul *Plecând de la Nietzsche*, Editura Limes, Cluj-Napoca, 2010.

³ Poetul Horia Bădescu (n. 24 februarie 1943, Arefu, județul Argeș) a rămas, după terminarea Facultății de Filologie din Cluj (1968), în capitala Ardealului.

refuză, considerând că e un moft să le-mbraci, da. Eu am fost de multe ori, mă duc de fapt în fiecare an la deschiderea Academiei Franceze (nu la Academia aia mică, de 40 de locuri, acolo-s numai francezi), ci la Academia de Științe Morale și Politice. Domnul Horia Bădescu, care a trăit mulți ani la Paris, știe acest detaliu, fiindcă a participat și dânsul la asemenea festivități. Francezii au o solemnitate absolut formidabilă și un respect față de convențiile Academiei. Că, în fond, e o convenție și asta, nu? La Academia de Științe Morale și Politice din Paris, în fiecare luni, la 3 fără un sfert, la 15 fără un sfert, are loc ședința săptămânală a Academiei. Și se deschide pentru un raport făcut de secretarul perpetuu, care spune, între altele: „Astăzi domnul Horia Bădescu nu poate veni. Se scuză, pentru că are o problemă.” Mi s-a părut formidabilă chestiunea. Și mai au ceva: au un conferențiar care tratează o temă importantă, iar specialistul nu este neapărat din Academie. Și în fața lui se găsește un ceas. Și când limba a ajuns acolo unde anunță sfârșitul sau ar trebui să fie sfârșitul, așa, ceasul sună și conferențiarul se oprește. Prin urmare, ar trebui ca și instituțiile noastre să introducă această rigoare, pentru că, eu văd iarăși la Academie, mediul pe care, prin forța lucrurilor, îl frecventez mai des, oamenii cam au obiceiul să uite de ei când pun mâna pe cuvânt, ca să zic așa, adică nu-l mai lasă ușor. Vorbitorul este imposibil de lămurit să se oprească. Adesea spun: „Domnule, uite, vorbim despre ceva: despre Eminescu, despre Ziua Națională a Culturii. Sunt atâția vorbitori, vă rog, 10 minute.” Ei, ei vorbesc 40 de minute!

Am făcut această paranteză, care nu are nimic de-a face, desigur, cu întâlnirea noastră, dar voiam să subliniez frumusețea, noblețea – nu știu cum să zic mai bine – a ceremonialului la care am asistat. Și, firește, nu sunt ipocrit, m-am bucurat că Universitatea din Cluj s-a gândit și la mine. În rest, nu știu ce aș putea eu să vă spun, poate vreți dumneavoastră să mă întrebați ceva!

— *Desigur. Am convenit cu studenți să nu vă punem mai mult de zece întrebări. Deci...*

— *10 de fiecare sau?...*

— *Nu, zece în total! Pentru că domnul academician a avut multe intervenții și conferințe în aceste două zile, dar într-adevăr la niciuna nu s-a putut dialoga cu domnia sa, din lipsă de timp, așa că noi avem acest privilegiu și îi rog pe studenți să îi adreseze prima întrebare!*

— *Sunt aicea și trei cercetători tineri, trei⁴ critici literari!*

— *Sigur, și dâșii pot să pună întrebări, dacă la București n-au avut ocazia!*

— *Au dreptul și ei? Au dreptul, că n-au apucat zilele astea să vorbească!*

— *Aș vrea să vă rog, Domnule Academician, să ne spuneți în ce direcție considerați că au mai multe șanse tinerii de astăzi să se afirme ca scriitori, ca poeți sau critici literari? Fiindcă tema acestei întâlniri este **Performanța în critica literară**, credeți că mai e loc de mai bine din partea tinerilor în critica literară și de ce?*

— *Eu cred că șansele sunt în toate domeniile. Unde suntem noi mai buni, cred eu, este în domeniul poeziei. Rădem noi de vorba lui Alecsandri (că tot românul s-a născut poet!), dar e-adevărat că tot ce avem noi mai bun sunt poezii noștri. Și mai de curând, adaug: și moraliștii noștri! Aicea e o temă pe care vrem să o „lucrăm”, ca să zic așa. În momentul de față, ce se întâmplă în cultura noastră, după 1990, este, cred eu, o zonă indeterminată. Spațiul cultural, spațiul literar cu precădere, este nedeterminat.*

⁴ În sală erau prezenți, într-adevăr, Bianca Burța-Cerna, Paul Cernat și Oana Soare, de la Institutul de Istorie și Teorie Literară “G. Călinescu” din București, care l-au însoțit pe acad. Eugen Simion, la ceremonia de primire a titlului de Doctor Honoris Causa.

Totdeauna am crezut așa, de pildă gândindu-mă la poeți, fiindcă pe poeți i-am citit mai ușor și mai repede, nu-i știu foarte bine pe toți, dar sper ca în curând să-i pot citi cu atenție pe toți. Și pe ei, și pe prozatori. Pe critici îi citesc, i-am citit aproape pe toți. Eu cred că în momentul de față avem o generație nouă de critică – bună, foarte bună –, în care eu personal am mare încredere. Cei care au... nu știu, 20 să zicem (poate nu 20), ci în jur de 30-40 de ani, când criticul începe să-și afirme personalitatea, formează o generație foarte importantă de critici literari. Și-mi place că au început să iasă din starea asta de confuzie, pe care a provocat-o politica, intervenția politicii. Dacă o să mai vină vorba, o să vă și explic de ce consider eu că politica nu trebuie să intre în literatură. Să nu se amestece. Politica poate și trebuie să fie făcută, desigur, dar să nu se amestece atunci când judecăm literatura, că nu ne mai înțelegem. Așa cum nu ne înțelegem în politică. Asta a fost poziția mea și după '90. Pentru că, până în '90, noi am ieșit foarte bine. Noi, scriitorii, generația mea. Eram prieteni, eram solidari unii cu alții, ne luptam pentru Blandiana, să spunem... Eu îmi amintesc de vremurile când ea avea dificultăți, dar nu numai ea, ci și Mircea Dinescu ș.a.m.d. N-am vorbit niciodată de chestiune. Așa cum puteam noi, cu mijloace modeste... Pentru că Mircea Dinescu, de pildă, la un moment dat nu mai avea din ce trăi... Îi tăiaseră salariul, îl dăduseră afară de la *România literară*. În fiecare lună, noi renunțam la salariul nostru, ca să i-l trimitem lui. Am făcut-o cu Zăciu, cu elevii lui Zăciu, de la Cluj. Nu-i mai țin minte. O făceam prin socrul lui Dinescu, Albert Kovács. Eu mă vedeam cu socrul lui Dinescu și-i dădeam banii, eu făceam această chestie. Nu m-am gândit niciodată, nu m-am interesat dacă risc ceva... Probabil că Securitatea știa de chestiunea asta, dar n-a fost prea interesantă pentru lucrătorii ei. După aia, adică după 1989, nu ne-am mai înțeles. Că unul a zis că e așa, unul altfel. Eu mi-am făcut o socoteală, mă apropiam de 60 de

ani și mi-am spus: „Domnule, nu mă mai bag eu în politică. N-am timp acum și nici nu-mi place. Hai să facem altceva, să facem politica culturii, să facem lucrurile fundamentale, să scriem ceea ce n-am putut până acum!” Ei, așa mi-am pierdut aproape toți prietenii. S-au supărat pe mine că sunt apolitic, iar dacă sunt apolitic, însemna că susțin guvernul „asasin”! Nu susțineam niciun guvern asasin. Și după aceea m-am văzut plasat în tabăra care nu făceam altceva decât să-l apăr. Pe Preda l-au făcut nomenclaturist, la fel pe Nichita Stănescu, pe Sorescu. Pe urmă s-a lățit toată revizuirea morală. Pe Arghezi, pe Călinescu ș.a.m.d. Bun, dar astea sunt lucruri care cred eu au fost o amețeală – ca să spun așa – generală, pe care eu cred că am depășit-o, dar ne-a costat această confuzie, după părerea mea. Ne-a costat.

Acuma romanul românesc e o problemă deschisă în momentul de față. Deși avem romancieri admirabili – și citez doi ardeleni foarte activi și foarte importanți, pe Buzura și pe Breban, care sunt prozatori de mâna-ntâi, mari prozatori –, ei bine, romanul nu răzbește. Iar poezia – pentru că dumneavoastră m-ați întrebat de poezie – este cam fără personalitate... După părerea mea, poezii minimaliști (toți sunt poeți minimaliști la ora actuală), în imaginația mea formează un fel de cor Madrigal. Trebuie să țâșnească un solist. Nu neapărat în stilul minimalist care se cultivă acum și care este la mare glorie. O să vină un tânăr, un adolescent necuviincios și o să publice o poezie de dragoste, o poezie de tip existențialist, o să scrie un sonet, o să scrie... L-am ascultat aseară pe Ion Mureșan – care e un poet remarcabil –, citind o poezie despre ...alcoolici! Și o recita. Splendid, mi-a plăcut! Am observat latura asta umană, existențială, o anume construcție a versului. Asta este important. Ați înțeles ceva din ce v-am zis? Că m-am abătut de la întrebarea inițială!?

— *S-a spus adesea că a fi român este nu neapărat ceva bun. Adică, dacă noi ne afirmăm identitatea noastră, acest lucru nu este bine văzut. Noi, cei din generația tânără, suntem încurajați să plecăm din țară, pentru că nu avem aici foarte multe de făcut. Or, nu toți suntem de acord cu sfatul acesta, iar unii încearcă totuși să găsească o viață de-a fi român. Dumneavoastră ce ne-ați spune?*

— A fi român, a fi neamț, a fi maghiar e o condiție de existență. Nu înseamnă nici un avantaj, nici un dezavantaj. Nu-i apreciez pe cei care își detestă condiția lor existențială, asta e adevărat. Dar în această întrebare este, cred, o chestiune importantă pe care o puneți, o ridicați aicea. Și care mă interesează și pe mine, deși mă gândesc mai puțin să zicem la ce mi se întâmplă mie, pentru că am o anumită vârstă... Nu îmi mai pun problema să aleg destinul. Cât există, el e determinat, este văzut. Da, este o problemă a generației dumneavoastră, a generației tinere. Și a încă unei generații, cred, din lumea românească, din țara noastră. Mă rog, dacă-mi permiteți să-ți dau un exemplu din propria-mi familie: eu am o fiică (și care la rândul ei are copii acum). Dar cu 10 ani în urmă ei au plecat, ea cu soțul ei, au plecat în America. Au stat patru ani și s-au întors. Și toată problema era că de ce s-au întors. Ginerile meu e profesor la Politehnică, iar aproape toți colegii lui de generație au rămas în străinătate. Eu nu judec așa. Nu judec așa. Judec că fiecare om are dreptul la destinul lui. Dacă el consideră că poa' să-și facă o carieră intelectuală în altă parte, nu trebuie oprit. Pe de altă parte, eu zic că fiecare națiune, dacă vrea să rămână o națiune culturală, trebuie să aibă grijă puțin de tinerii, de intelectualii pe care trebuie să-i formeze. Când, în anii '70, Mircea Malița, ministrul Învățământului, a obținut ca 20 de tineri să plece lectori în străinătate – printre care am avut și eu norocul –, atunci au plecat și Matei Călinescu, Virgil Nemoianu, Sorin Alexandrescu și alții. Vă spun, într-un an, doi, au plecat douăzeci. Am fost singurul care m-am întors. Ceilalți au

rămas, au făcut cariere frumoase, splendide, în universitățile unde au rămas, acolo au publicat lucrări valoroase etc. Niciodată nu le-am reproșat acest lucru, iar în ce mă privește, eu am avut și o rațiune a mea: în primul rând că voiam să fac carieră în cultura română. Era o chestiune. În al doilea rând, aveam anumite obligațiuni față de familia mea, trăiau părinții mei, familia mea restrânsă, n-am mai primit în ultimul moment viză ș.a.m.d. Eu m-am întors acasă. Niciodată n-am regretat, niciodată nu mi-am permis să-i reproșez cuiva ceva, unuia dintre cei care au rămas... Ei au început să-mi reproșeze mie: de ce eu m-am întors! Și unii s-au supărat pe mine. Nu, eu cred că putem face cultură de performanță în limba română, în țara noastră. Încă putem. Este polemica pe care eu am urmărit-o, între Noica și Cioran. Chiar în cartea pe care am publicat-o recent⁵, am dedicat un capitol pornind de la vestita *Scrisoare către un prieten îndepărtat* și toată disputa, nebunia lui Noica, anume că el poate să facă (după ce a stat, i-au putrezit oasele în pușcăriile comuniste, eliberat în '64 sau nu știu când a fost), că poate să facă o cultură de performanță. O idee care părea puțin absurdă, dacă nu și vinovată. Până la urmă el a câștigat, el a învins. El a învins în chestia asta. Pentru că a reușit, a scris acele superbe cărți. *Rostirea filosofică românească*⁶ e una din cele mai frumoase cărți scrise în limba română, făcând o filosofie de tip existențialist, filosofia minții, o gramatică a spiritului, pornind de la gramatica limbii române.

Pe scurt, revin acum la generația dumneavoastră – sunteți oameni foarte tineri: sigur că șansele în momentul de față pentru un tânăr care începe cariera lui sunt foarte dificile. Vă așteaptă multe dificultăți. Sunt directorul unui institut al Academiei

⁵ Cu o zi înainte avusese loc, în prezența autorului, lansarea volumului *Cioran. O mitologie a nedesăvârșirilor*, Editura Tracus Arte, București, 2015.

⁶ Constantin Noica, *Rostirea filosofică românească*, Editura Științifică, București, 1970.

Române, directorul Institutului „Călinescu” și știu foarte bine cum încep, cum sunt plătiți acești oameni, în ce măsură pot trăi ei sau nu pot trăi decent. Și am observat cu oroare, ca să spun așa, că un șef de promoție născut la Vaslui, dacă nu are un sprijin din familie, nu poate să trăiască la București, să fie, să zicem, un cercetător asistent la Institutul „Călinescu”. Totuși, au intrat în momentul de față câțiva tineri foarte buni... Lucrez cu ei, facem niște proiecte importante, am mare încredere în ei, sper ca și ei să aibă încredere în mine. Cu alții nu mă înțeleg. E adevărat, vor să aibă un salariu și nu fac nimic, sau stau șase ani de zile și până la urmă nu fac nimic și unii pe care i-am cunoscut de mici. Și a trebuit să ne despărțim.

Pe scurt, domnișoară, nu vă dau sfaturi, pentru că știu eu de când eram de vârsta dumneavoastră că sfaturile nu sunt bine primite și nu sunt niciodată respectate. Dar, zic doar atât: că aveți libertatea, din fericire, astăzi – lucrul ăsta cel puțin l-am câștigat –, libertatea să vă construiți destinul. Eu cred în continuare că puteți să vă faceți o carieră intelectuală și o carieră de viață, de familie, încă în România. Că România n-o să fie tot timpul teatrul acesta al luptelor politice și uneori merită, cred eu, să optezi pentru cultură. Să optezi pentru cultură. Nu vă dau, nu vreau să vă câștig de-această idee. Ba da, vreau să vă câștig, pardon! Dar n-o fac în alt scop, ca să votați cu partidul meu (că nu am), nici să vă reproșez ceva, dacă votați cu cineva. Asta e treaba dumneavoastră. Să nu amestecați planurile în această chestiune.

— *În calitate de președinte al Academiei Române, ați inițiat realizarea lucrărilor fundamentale pentru istoria culturii române. **Dicționarul general al literaturii române, Dicționarul cronologic al literaturii române, Istoria românilor.** Erau acestea o urgență pentru cultura noastră românească? Și cea de-a doua întrebare, ce proiecte de opere fundamentale pentru cultură mai aveți în plan?*

— Mersi pentru această întrebare! Absolută nevoie era. Ambiția mea – că sunt și eu un om ambițios – ambiția mea era să nu prindem secolul XXI fără un dicționar general al literaturii. Am avut dicționarul făcut de Zaciu, inițiat de Zaciu, un lucru extraordinar. Omul ăsta și-a pierdut aproape un deceniu din viață, exact ca strămoșii noștri comuni, umblând cu desaga la București, cu manuscrise, să convingă cenzura, să convingă secția de propagandă etc. N-a reușit să-l termine sau a făcut o formă, pe care n-a mai apucat să o vadă finalizată. Dar trebuia un asemenea dicționar. E un instrument obligatoriu într-o cultură, un instrument de lucru, nu? Alții, francezii, de pildă, lucrează de secole la așa ceva. Ei, noi n-am avut și eu am vrut să fac. Pentru asta m-am dus la Institut, că n-aveam eu de gând să mă ocup de birocrație... După ce mi-am încheiat socotelile la Academie – am stat acolo doisprezece ani –, n-aveam de gând să mă bag într-o administrație... Dar mi-am zis: „Hai să mă duc să termin dicționarul, nu știu cum, facem cum se poate, cu forțele institutelor de specialitate ale Academiei... N-a fost așa simplu. Acolo era o varză neîncepută sau nu știu cum să zic mai bine. Erau cercetători acolo, care stăteau de vreo zece ani cu tema respectivă și dăduseră 40 de pagini în vremea asta, care n-au putut fi folosite. Mi-amintesc și acuma de o doamnă în vârstă, în pragul pensiei, care trebuia să scrie ceva despre literatura..., despre autorii vechi. Și copiasse de la alții, până la urmă noroc că am prins-o. Plagiat total. Mi-a fost rușine de femeia aia în vârstă. Bun. Deci trebuia acest dicționar, acum pregătim ediția a II-a. Prima ediție e în 7 volume, sunt aproape 7000 de pagini. Adusesem informația până la 2002. Acuma trebuie să o ducem până la 2012. E o muncă enormă, o muncă pentru care nu eram pregătit, n-aveam experiență și uneori trebuie să o iei de la bază. Să faci, de pildă, o bancă de date. O bancă de date. Să știi când s-a născut un scriitor, când a murit... Îmi spunea domnul Eugen Pavel, directorul

Institutului de Lingvistică și Istorie Literară „Sextil Pușcariu”, de la dvs., că a tot umblat prin tot târgul, pe la toate instituțiile, ca să afle când s-a prăpădit un critic clujean, Virgil Ardeleanu. Și cu mare greutate, de la preotul care l-a îngropat, a aflat că a murit în 2007. Păi, nu poți să faci *Dicționarul general al literaturii române* cu astfel de anchete. Deci era foarte necesar, va fi necesar, promit să-l ducem la capăt și după aceea las acest proiect generației dumneavoastră sau poate celor de după dumneavoastră.

Am mai făcut ceva, despre care n-am vrut să vorbesc aicea, pentru că veți vedea de ce... Am realizat proiectul lui Noica, privind publicarea facsimilată a manuscriselor lui Eminescu, proiect care a stârnit oarecare supărare aicea, la Cluj. Mie mi-a produs chiar mari supărări, că m-a reclamat cineva la DNA, că de ce-am publicat aceste manuscrise, de ce am cheltuit banii statului român publicând în facsimil manuscrisele lui Eminescu. Și de-abia după patru ani de zile – mai acum câteva luni – am primit de la procuror o hârtie, în care se spunea că n-am cheltuit... așa și că nu sunt vinovat. Nu mă simțeam vinovat, vreau să vă spun, absolut deloc. Cum știți, Noica și-a pierdut aproape zece ani din viața lui, venind și la Cluj, și la Iași și peste tot, să spună: „Trebuie să publicați manuscrisele lui Eminescu!” Care manuscrise nu mai pot fi consultate de nimeni. Sunt atât de vulnerabile! El credea că se va produce o revoluție spirituală. Zice: „Poeții, când vor citi, când vor cunoaște acest strat germinativ, acest laborator al creației eminesciene, se vor rușina și vor citi marea poezie a lumii, marea cultură.” Ei, nu s-a produs această revoluție culturală, dar există aceste manuscrise, aceste facsimile, care pot fi consultate. Vor apărea, sper, editorii care să-l corecteze pe Perpessicius și pe cei care au lucrat. O generație întreagă, aproape 100 de ani, s-a luptat pentru o ediție integrală Eminescu. O avem. Ea este perfectibilă, desigur. Eu mi-am început cariera mea – eram tânăr șomer –, copiind proza lui Eminescu și

Dicționarul de rime. Le-am copiat cu mâna mea și știu ce este acolo. Acuma puteți avea în casa dumneavoastră, într-o formă formidabilă, într-o metodă pe care a descoperit-o, a folosit-o Mircea Dumitrescu (artistul, graficianul), pot fi citite în casa dumneavoastră manuscrise. Deci am făcut și asta. Și de unde Noica spunea că vor trebui 20 de ani, noi am făcut-o în cinci ani. O reușită, cred eu. Și altele.

În momentul de față avem multe proiecte. Este unul care e mai puțin cunoscut de dumneavoastră. Și anume, am pornit o cronologie a vieții literare postbelice. Au apărut până acum vreo 10 volume. Un grup de cercetători – sunt aicea, în sală, participanți la acest proiect – au despuiat toate publicațiile din '44 până în '64. Am făcut această cronologie, din care orice om care vrea să știe ce s-a petrecut, pe plan literar, în cutare an sau lună, poate afla... De-abia acum putem să facem o istorie a literaturii române, văzând și viața literară, cronologia, istoria vieții literare, care a fost esențială într-un anume sens. Nu numai istoria să zicem a autorilor. Iar acum, recent, Bianca Burța-Cernat mi-a pus pe masă vreo cinci mape imense cu cronologia vieții literare românești în anii 1990-1992. Toată lupta aceasta cu reformismul nostru moral, confruntările care au avut, sunt consemnate acolo. O să le publicăm în curând, este o chestiune foarte importantă. Trebuie să ne organizăm. Avem multe, multe proiecte. Pe urmă, unul la care țin eu foarte mult este această serie de ediții critice, ediții științifice. Nu avem așa ceva pentru toți scriitorii români. Și ce-i mai trist, nu mai sunt oameni, decât foarte puțini, care știu să facă, care sunt dispuși să facă asemenea ediții. Care n-aduc puncte multe la dosarul de promovare, nu aduc bani (pentru că nimeni nu vrea să dea un ban). Vă rog să nu mă întrebați de unde căpătăm așa, un bănuț, ca să putem publica aceste ediții. L-am publicat, iată, pe Cioran. N-a avut noroc Cioran aicea, pentru că... am povestit ieri, la Facultatea de Litere, ce

s-a întâmplat⁷. Dar eu sper să câștigăm totuși partida, în sensul că să-l difuzăm pe Cioran, să-l publicăm – dar nu numai pe Cioran –, ci pe toți clasicii români în ediții bune, care să nu ocupe mult spațiu – nu mai putem ține biblioteci imense în casele noastre, cum știți foarte bine. De aceea francezii au înființat această colecție, Pléiade, în 1931, și au ajuns la 600 de titluri astăzi. Noi am pornit în 2000 și am ajuns la 130, cred că împreună cu Agârbiceanu vom face 160 de volume. Ne-am grăbit. Dar ne-am grăbit bine, cu folos. Sunt ediții foarte bune, în afară de o singură ediție pe care mi-o reproșez, care nu cred că este ceea ce merita autorul și anume ediția Rebreanu, pentru că acolo am dat peste o altă nenorocire care se petrece în țara românească, nenorocirea numită „moștenitori”. Nu vreau să mă indispen, fiindcă doresc să rămân în atmosfera festivă de astăzi. Dar mă enervează acest subiect. Vedeți că, pentru un ban, moștenitorii sunt în stare să-l scoată pe Voiculescu, de pildă, din manuale. Nimeni nu-l mai publică, niciun editor nu-l mai publică pe Vasile Voiculescu... Pentru că e un nepot care frâncuiește pe oricine publică o poezie, un vers din unchiu său... E o demență de-asta urâtă de tot, urâtă de tot. Există o ediție, o să apară în curând, vor fi primele două volume din Ibrăileanu. Toată opera lui Ibrăileanu. Deci toate cărțile, cărțile publicate, antume ale lui Ibrăileanu, vor apărea toate în aceste două volume, după care Victor Turnea, un om admirabil, cel care a făcut și ediția Stere, cu romanele lui Stere, va continua toată ediția Ibrăileanu.

Am început să aflu acuma că rotativele tipografiei merg cu ediția Agârbiceanu, de care v-am vorbit, conținând povestirile lui Agârbiceanu. Domnul profesor Ilie Rad păstorește această ediție.

⁷ Profitând de prezența acad. Eugen Simion la Cluj-Napoca, Facultatea de Litere din cadrul UBB a găzduit joi, 6 noiembrie 2014, de la ora 10,00, în Amfiteatrul Eminescu, conferința cu titlul *Existențialismul românesc*.

Va merita să o ducem la capăt. Lovinescu este gata... Am început ediția Lovinescu, publicăm în două volume toate istoriile lui, cele cinci, plus aia mică din '37, deci veți avea în două volume opera lui critică esențială, *Istoria literaturii române contemporane*. Vom continua cu Duiliu Zamfirescu. Toate romanele lui Duiliu Zamfirescu, inclusiv unul necunoscut. Dar mă duce cu vorba domnul Ioan Adam. Sper să ajungem să le publicăm.

Am început să publicăm pentru prima dată jurnalul integral al lui Maiorescu. Nici eu nu știam – și probabil că nici dumneavoastră nu știți – că sunt cam 1000 de pagini de caiete scrise nemțește, pe care nu le-a citit nimeni până acum. Au trecut mulți peste ele sau editorul din anii '30, cel care a publicat parțial jurnalul (Ion A. Rădulescu-Pogoneanu), unde nu a înțeles, a început să-l sintetizeze, să-l prelucreze, să-l conspecteze. Acuma este o ediție cu textele nemțești și cu textele în traducere românească (deci mergem în acest sens). Și Topîrceanu merită, da. Din Blaga am reușit să publicăm cu mare greutate. Dar, în fine, avem opera lui Blaga și teatrul lui Blaga în cea mai bună ediție care a apărut până acum, făcută de regretatul George Gană și revăzută de Nicolae Mecu, iarăși un om remarcabil. Și aș vrea să vă mai atrag atenția asupra unei cărți, în trei volume cred, ediția Hortensia Papadat-Bengescu. A lucrat Gabriela Omăt câțiva ani buni să reconstituie și dosarul romanului – pierdut –, intitulat *Străina*. Sunt necesare aceste proiecte, sunt foarte necesare. Trebuie să avem un corpus de ediții, de ediții credibile, ediții științifice. Și pe urmă îi așteptăm pe cei care vor comenta aceste lucrări.

— *Cum faceți rost de bani pentru asemenea ediții?*

— Foarte greu! Dacă vreți, vreau și eu să mă plâng puțin. Că altfel, par așa, un tip care numai dirijează lucrurile și nu știu ce. M-aș plânge de Parlamentul României și de Ministerul Culturii și de alte instituții de stat, care nu sprijină asemenea proiecte. Nici

Academia Română, pentru că nici Academia Română nu are bani. Cu mare greutate mai ciupim câte-un bănuț de acolo. Or, asemenea lucruri nu se pot face decât cu bani... Mi-am adus aminte de o doamnă care a fost ministrul Culturii. Scosesem primele volume din colecția „Opere fundamentale” și am invitat-o la Academie, iar eu, ca să o-mbunez puțin, i-am spus doamnei Mona Muscă: „Poate obținem niște bani de la Ministerul Culturii...”

— *Dânsa ce face acum?*

— Nu mă interesează, să știți că n-am insomnii din cauza asta! Mă plictisea cu moralismul ei și când i-am spus: „Uite, am publicat Caragiale!” (pregăteam ediția din Caragiale). Apropo, aceasta este una dintre edițiile formidabile făcute de un grup de cercetători de la noi, de la Institut, este o ediție în cinci volume. Zice: „Am să vorbesc cu primarul Capitalei.” Zic: „Nu vorbiți cu primarul, că este o cauză pierdută.” Îl denunț, mă plâng de primarul Sorin Opreșcu, m-a dus cu vorba. Și de atunci nici să nu mai aud de el!... Ultima dată m-am plâns primului ministru, care a venit la Academie cu nu știu ce ocazie și eu am intervenit în favoarea Muzeului Național al Literaturii Române, căruia i s-a luat sediul. M-a dus cu vorba și cu banii pentru Caragiale și n-am publicat această ediție extraordinară din Caragiale – toată lumea mi-o cere – decât în 200 de exemplare. E păcat, Caragiale se citește, să știți. Nu vă place de Mitică, dar este admirabil Mitică al lui Caragiale. Și nu v-ar plăcea să aveți în biblioteca dumneavoastră toate scrierile lui, până la ultimul rând, până la ultima carte de vizită iscălită de Caragiale? Cum să vă spun? Totdeauna cultura clasică, clasicii literaturii intră în grija statului. Franța, pe care noi o cunoaștem mai bine, are o asemenea instituție, care se ocupă de cultura națională. Nu mai știu cum se cheamă. Cum se cheamă, domnule Horia Bădescu? Da. Fondul Național, în care o carte care nu este

rentabilă ajunge acolo și e o comisie de oameni înțelepți care decid. Trebuie să existe și la noi asemenea organisme...

— După ce ați venit din Franța, ați publicat o carte extraordinară, cu mare succes la public și la critică, **Timpul trăirii, timpul mărturisirii**. Aș vrea să vă-ntreb, ați avut probleme cu cenzura? Sau a fost vorba de autocenzură? Ați retipărit cartea în 2013⁸. Sunt diferențe între cele două ediții?

— Mari, mari de tot. Am avut probleme cu cenzura, dar vă spun, a funcționat mai ales autocenzura. Am să vă dau un singur exemplu. În primul rând, în ediția din 1977, prima ediție a acestei cărți, nu puteam cita numele lui Cioran, cred că nici al lui Eliade, iar despre alții n-am vorbit niciodată. N-am putut. Numele lor au rămas doar în caietele mele, și alea într-un fel cifrate. De pildă ziceam: „M-am întâlnit cu Lulu.” Lulu era Monica Lovinescu. Așa. După aceea, încet-încet, am reușit să public fragmente, așa încât această ediție, din 2013, e o ediție definitivă. Este jurnalul unei experiențe. Antonio Patraș, de la Iași, a făcut și un dosar critic. Asta a fost... Ca să vă spun ceva despre Cioran. Spuneam „un moralist neeuropean” sau nu mai știu cum, ce ziceam eu pe acolo, în fine. Lumea a înțeles. Cenzura se mai înmuiase și ea. Și erau două chestii: În primul rând, nu trebuia, nu puteai să-l înjuri pe Ceaușescu sau să zici ceva de partid, de sovietici, doar așa, prin aluzii. Biserica iarăși nu era un cuvânt agreabil, pentru cenzură. Și alte chestiuni de acest gen.

— O întrebare referitoare tot la cenzură din anii '70-'80. Ne puteți spune erau editurile mai mult vizate de cenzură? Sau erau anumite edituri care puteau să propună titluri mult mai liber decât altele?

⁸ Eugen Simion, *Timpul trăirii. Timpul mărturisirii. Jurnal parizian*. Ediție de Mihaela Constantinescu. Prefață și repere critice de Antonio Patraș, Univers Enciclopedic Gold, București, 2013.

— Da, Editura Cartea Românească. Pe vremea lui Preda – și chiar și după Preda –, când George Bălăiță a devenit director. Eu mi-amintesc, apropo de cartea aceasta hărtănită, pe care v-a arătat-o domnul Ilie Rad. Ăsta-i primul volum și am publicat patru asemenea volume, pe care nu le-am republicat până acuma, pentru că proiectul meu, cu care vreau să mă despart de toate, este să public o istorie a literaturii contemporane...

— *Era o întrebare pe care voiam să v-o punem...*

— Să nu mi-o puneți, că mi-o pune toată lumea! Mă complexează, o să apară mai întâi câteva lucrări preliminare... Eu între timp am fugit în domeniul clasic. Și am recitit toată literatura română clasică... Am încheiat zilele astea un contract cu o editură care o să publice un volum considerabil cu acești scriitori, plus istoria literaturii prin marii autori. Am gândit că...

— *Deci avem o informație în premieră, cum spun cei din presă...*

— Da, da. Mi-e și frică să o spun, că pe urmă trebuie să mă țin de cuvânt, știți? Preda zicea, dacă era întreat: „Ce faceți, domnu' Preda, la ce lucrați?” „O, ce lucrez? La un roman.” „Dar despre ce-i vorba?” „Nu spun!”, zicea. Așa spunea când lucra la *Cel mai iubit dintre pământeni*. Aș putea să vă povestesc multe lucruri despre acest autor, pe care l-am iubit enorm și-l iubesc și astăzi. Un mare autor, care astăzi, nu știu de ce, nu prea-i băgat în seamă. În fine. Deci visez la o istorie a literaturii române prin scriitorii fundamentali. Și sper să o pot finaliza... Și după aceea să revin la literatura contemporană.

— *Să o lansăm și la Cluj!*

— Lăsați să o finalizez, pe urmă mai vorbim de lansare!

Aș vrea să revin puțin asupra cenzurii. Cenzura din timpul „obsedantului deceniu”, cu o formulă lansată de Marin Preda. Care n-a fost cel mai rău. Uite, toată lumea spune că a fost cel mai rău și mai rău, dar atunci, din fericire zic eu, unii dintre noi n-am fost

scriitori. Eu eram un student destul de amărât. Și pe urmă, după '57, după revoluția de la Budapesta, am devenit un șomer... Tocmai când terminam eu facultatea, am devenit un șomer tânăr și ambițios. Tânăr și ambițios șomer și cinci ani am fost șomer. După '64, începând din anii '60, dar după '64 mai ales... Și pe urmă o să vă spun ceva și despre '71, pentru că eu cred că e ceva incorect în discursul public în legătură cu „mica revoluție culturală”. Cenzura a devenit atunci mai relaxată puțin, mai elastică. Iar în anii '80 era foarte dură. Era „deceniul satanic”, cu formula lui Mircea Zăciu, pe care l-am evocat deja ... Când eu am publicat de pildă volumul IV din seria *Scriitori români de azi*, care, tot așa, avea 700 de pagini, volumul IV din această ediție a apărut la începutul lui decembrie '89. Vă dați seama? Decembrie '89. Nimeni nu are acum timp să-l recitească din punctul de vedere al cenzurii, să vadă dacă am spus vreo porcărie acolo, dacă am făcut vreun act de compromis. Nu veți găsi. Îmi amintesc foarte bine o discuție avută cu doamna Roxana Docsănescu, care era cea mai veche și cea mai de treabă persoană de la Ministerul Culturii (Consiliul Culturii și Educației Socialiste, cum se numea pe atunci). Îmbătrânise și ea, cunoștea scriitorii și atuncea era așa, un fel de târg. După ce a citit volumul, mi-a spus: „Cuvântul ăsta nu-i bun, nu merge!”. Nu erau lucruri esențiale, nu, erau chestiuni acceptabile, care nu mutilau ideea. Dar la un moment dat, capitolul cel mai dificil de-acolo era capitolul dedicat Ilenei Mălăncioiu. Și era vorba de o pagină întreagă. Până la urmă am ajuns la următoarea concluzie: dacă renunț la niște versuri din Ileana Mălăncioiu⁹ și, în loc de să citez zece versuri sau

⁹ Pentru cei mai puțin familiarizați cu fenomenul literar al epocii, precizăm că, în 1982, Ileana Mălăncioiu a publicat în revista clujeană *Tribuna* (an XXVI, nr. 5 (1311), 4 februarie 1982, p. 5) un grupaj de șapte poeme. Iată doar două dintre cele mai semnificative sub aspectul limbajului esopic. Poemul *Îngropați în picioare* sugerează disprețul lui Nicolae Ceaușescu (identificat în versul „Și el în

opt versuri – nu mai știu exact –, dau numai patru versuri, salvez și pagina critică. Poate nu era prea frumos din partea mea, dar să știți că așa am făcut. Doamna Docsănescu a zis: „Domnule profesor, dacă n-ar apare cutare versuri, eu zic că ar putea trece pagina asta, dacă nu apar versurile astea.” „Bine, doamnă, scoate-le!” Aceasta a fost soarta volumului IV. Spre deosebire de volumul II, din 1976, care a fost trimis la topit. Și mi l-a salvat Adrian Păunescu. De-aia eu nu mă grăbesc să-l înjur pe Păunescu, așa cum fac unii... Fiindcă a fost singurul care m-a ajutat. M-am dus la Marin Preda, care-mi scosese la Cartea Românească mai multe cărți... Mi-a spus: „Moncher, ce să fac, domnule? Pe mine nici Ghișe¹⁰ nu mă primește.” Ghișe era vicepreședinte. M-am dus apoi la Păunescu, care era redactor-șef la revista *Flacăra*. Și Păunescu a obținut o

fața noastră îngropat ca și noi”) față de un popor „îngropat în picioare”, ca să ocupe cât mai puțin loc: „Îngropați în picioare / Ca să ocupăm cât mai puțin loc / Și el în fața noastră îngropat ca și noi / neștiind că mâna cu care ne-amenință / E putredă până la os. // Și măcar de-ar fi osul sacru / De-ar rămâne sigur și după aceea / Pe locul pe care l-am așezat / La vremea cumplitei restriști. // Dar cine știe dacă mai târziu / Nu va trece peste el ca peste nimic / Tot acest șir nesfârșit / De oameni îngropați în picioare / Ca să ocupe cât mai puțin loc”. Un alt poem, *Coșmar I*, pune semnul egalității între Hitler și Ceaușescu: „Portretul lui Adolf Hitler / Deasupra capului meu / Și eu neputând să strig Heil / Și eu neputând să scriu Heil. / Și o mulțime veselă / Trecând în pas de voie / Și strigând Heil / Chiar sub mustața zburlită / A Führerului. / Și asta știind foarte bine / Că de la al II-lea război mondial / Au trecut mai patru decenii. / Ceea ce nu mă împiedică / Să mi se facă frică / De fiecare dată / Când mulțimea flămândă / Hipnotizată în fața portretului / Strigă Heil”. Pentru lipsa de vigilență în publicarea celor două poezii, poetul Victor Felea, șeful secției de poezie, a fost schimbat din funcție. (Apud Ilie Rad, *Stilistică și mass-media. Aspecte ale experienței jurnalistice*. Prefață de Prof. univ. dr. G. Gruică, Editura Excelsior, Cluj-Napoca, 1998, p. 174).

¹⁰ Dumitru Ghișe (1930-1990) – filosof și om politic român, cu diverse funcții: director al Editurii Politice, vicepreședinte al Consiliului Culturii și Educației Socialiste etc.

audiență la cabinetul unui secretar al CC-ului, Cornel Burtică. Acesta m-a primit cu un caiet în față (cred că avea 100 de pagini, 200 de pagini), cu toate obiecțiile făcute asupra cărții mele la Ministerul Culturii. De un coleg de-al meu de catedră (trăiește, Dumnezeu să-l țină, acum ne salutăm!). Și Cornel Burtică, care nu mă știa, nici eu nu-l știam pe el, zice: „Bine, domnule, i-ai băgat în carte pe toți pușcăriașii!” Acolo era vorba de Voiculescu, de Petre Pandrea, de Noica, de generațiile vechi, care au continuat să scrie. Și la fiecare a trebuit să răspund. „Eliade, domnule, știi dumneata că a fost legionar? Cum îl bagi aicea?” Și eu îi spun: „Domnule sau tovarășe – nu știu cum oi fi zis –, a fost el în tinerețe legionar, dar au trecut de-atuncea 50 de ani, iar Eliade este socotit un mare istoric al religiilor.” Și mi-amintesc exact replica lui: „Ce vorbești, domnule!” „Dar Noica? Păi și ăsta a fost legionar...” „Domnule – zic –, este adevărat, dar uite, dumneavoastră i-ați aprobat publicarea lucrării *Creație și frumos în rostirea filosofică românească* ș.a.m.d. Omul a greșit, a plătit, a stat în pușcărie.” „Dar Petre Pandrea?” Aici am câștigat. „Petre Pandrea, domnule, și ăsta a fost pușcăriaș...”. Eu, știind că Burtică e oltean, despre asta aflasem, i-am spus: „Petre Pandrea, domnule? Păi Petre Pandrea este cel care reprezintă spiritul oltenesc ș.a.m.d.” Și-am umflat puțin lucrurile aicea. Și-am câștigat partida, cartea realmente a fost întoarsă de la topit. I-a dat telefon, în prezența mea, unuia Ion Cumpănașu, șeful cenzurii, i-a dat în față mea telefon. Și-a spus: „Domnule, de ce topești cartea asta? Uite că am primit...” Ce i-o fi spus ăla pe-acolo, nu știu, dar în final i-a spus: „Nu, domnule, las' că am văzut eu lucrarea, poate să apară...”. Mi-a salvat cartea. Trebuie să recunosc acest lucru. Și am recunoscut și după '90, public. Vă spun povești, pentru dumneavoastră!...

— *Sunt foarte frumoase și interesante...*

— Nu erați încă proiectați să vă nașteți. Noi... îmbătrânisem cu toate aceste lucruri. Domnule Borbély, nici dumneata nu erai în formă pe vremea aia...

Aș vrea eu să trageți o concluzie corectă din ceea ce v-am spus. Perioada proletcultistă a fost epoca cea mai rea probabil. Anii '50, după părerea mea, au fost anii cei mai răi, cei mai ticăloși, imposibili, din istoria modernă a României. A fost epoca stalinismului, care a fost feroce în această țară. Pe urmă, climatul politic s-a mai ușurat puțin – nu știu cum să mai spunem –, după 1960. În '71, într-adevăr, Ceaușescu a vrut să strângă șurubul. N-a reușit. A fost o revoluție – asta trebuie spus –, „mica revoluție culturală”, cum a fost numită, care a fost un eșec total. Dar un eșec curios. Pe de-o parte, au început să funcționeze două paliere în cultură, două culturi de fapt. Era cultura oficială, cultura celor care scriau versurile după calendarul partidului, scriau versuri și așa; și cealaltă cultură, adevărată, care mergea pe dedesubt și eu cred că a reușit. În fond, toată generația mea și-a publicat lucrările fundamentale cam în această perioadă. A apărut apoi generația 80. A fost o mare revelație, o mare surpriză pentru noi și chiar generația lui Mircea Dinescu, Brumaru ș.a.m.d. Apoi echinoxiștii, da. Versurile clujene ale echinoxiștilor nu-s deloc versuri conformiste. Nu vorbeați despre partid.

— *Printre atâtea povești frumoase, mie mi-ar plăcea să aud o poveste poate despre începutul dumneavoastră de critic literar, despre primele articole publicate, poate primele cronici, primele cărți recenzate. Care au fost acestea? Dacă vă mai amintiți...*

— Uite, am uitat să vorbesc despre asta. Bravo că m-ați întrebat! Primul meu articol a fost legat de Cluj, a apărut în revista *Tribuna din Cluj*¹¹. *Caietele Eminescu* se cheamă.

¹¹ Într-adevăr, dicționarele literare consemnează faptul că Eugen Simion a debutat în revista clujeană *Tribuna*, în 1958, cu o recenzie la *Caietele Eminescu*, alăturându-se astfel unor alți mari scriitori români, care au debutat în publicația clujeană: Ana Blandiana, Nichita Stănescu și alții.

– Și Nichita Stănescu a debutat în „Tribuna”!

– E adevărat, și Nichita. Vedeți? Noi, prahovenii, am avut mână bună aicea. Și legat de acest articol, am și o poveste cu Tudor Vianu. Deci apăruseră *Caietele Eminescu*, despre care eu am scris un prăpădit de articol, în care vorbeam de publicația asta. Terminasem facultatea și m-am întâlnit pe stradă cu Tudor Vianu, profesorul cel mai drag al nostru, model moral pentru generația mea. Ar trebui odată să vorbim mai mult despre ce-au făcut acești oameni. Printr-un paradox al istoriei, în cea mai urâtă perioadă din istoria noastră, la Universitatea din București, erau cei mai buni profesori în specialitatea lor, pe care i-a avut vreodată universitatea. Iorgu Iordan – cinci ani am făcut cursuri cu Iordan –, Al. Rosetti – marele grec, cum zicea Călinescu –, Tudor Vianu – seminar, cursuri, cinci ani de zile cu Tudor Vianu. Tudor Vianu era un tip cu totul special. Și mă-ntâlnesc pe stradă cu el... Era, îmi amintesc, pe stradă, înspre seară, pe strada Edgar Quinet, strada pe care se află Universitatea din București. Și pe vremea aia profesorii citeau revistele și îi remarcău pe studenții lor (astăzi nu știu dacă se mai face așa ceva). Și el mi-a zis: „Tinere, am văzut că ai publicat un articol despre Eminescu!”. Eu, foarte emoționat – cel puțin îngâmfat –, zic: „Da, domnule profesor, da!” Și el îmi spune: „Vrei să devii critic literar?” „Da.”, am spus eu, așa, mai însuflețit puțin. „Dar – zice – tinere, nu știi că acum critica literară este o expresie a liberalismului?” Și-a plecat mai departe. Eu am rămas, ca să zic așa, foarte contrariat. Adică cum, se termină critica literară? Cam asta era sensul, că nu mai poți face critică literară. Se termină înainte să vin și eu, să intru și eu pe scenă? Și am ținut minte această expresie a lui Vianu. Și mi-a mai spus ceva mai târziu, cu puțin timp înainte de a muri (a murit foarte tânăr, a murit relativ tânăr, mă rog, pe la 66-67 de ani a murit – depinde care dată a nașterii o luăm în calcul: 27 decembrie 1897 sau 8 ianuarie 1898). Lovinescu a murit la 63 de ani.

Călinescu pe la 66 de ani. Ralea tot așa... s-au dus toți. L-am întâlnit tot așa pe Vianu pe Edgar Quinet, tot spre seară. Mergea, așa mi s-a părut, foarte melancolic, cu o figură închisă în el. Și l-am întrebat: „Ce mai faceți, domnule profesor?” Zice: „Aștept să obosească nedreptatea!” Și-a plecat. Am putut să spun fraza asta după '90: „Aștept să obosească nedreptatea.” Iată, v-o spun și vouă, tinerilor!

Vreau să-ncheiem aicea. Dar nu înainte de a vă da un sfat. Noi i-am iubit foarte mult pe acești profesori, vreau să vă spun. Și iubiți-i și dumneavoastră pe profesorii pe care îi aveți, pe cei mai buni. Iubiți-i, respectați-i, că e important acest lucru. Rosetti, Rosetti era o figură uriașă. Prietenul lui Arghezi, al lui Călinescu. Îl iubeam, că venea cu un sfert de oră mai târziu și pleca cu zece minute mai devreme.

Mai lăsați-mă să vă spun o întâmplare, pe scurt, fiindcă am o întâlnire cu câțiva membri ai Academiei Române din Cluj... Examen cu Rosetti la limba literară (că el făcea cursuri de istoria limbii literare), iar asistentul lui era Grigore Brâncuși, membru al Academiei Române astăzi. Simion, Stănescu eram pe acolo, în aceeași comisie. Trage Nichita Stănescu înaintea mea, trage un subiect. Eram cam în situația de aici, cum stați dumneavoastră. Și ne vine rândul. Și vine rândul lui Stănescu. Ei, Rosetti, care era puțin cam tare de ureche, stătea cu mâna așa. „Ei – zice – tinere, ce subiect v-a căzut?” Nichita, nu știu dacă știți, în afară de faptul că era un om talentat, era un om fermecător de inteligent, așa era Nichita Stănescu. Și cu o imaginație nemaipomenită. Nichita zice: „Domnule profesor, mi-a căzut un subiect extraordinar”. Și spune care era subiectul. Era vorba de-o consoană sau de-o vocală, care, din latina clasică, trece prin latina vulgară și ajunge aici, la gurile Dunării. Și ce dă, ce vine și așa mai departe. Și zice Rosetti: „Bun, frumos subiect. Ia să vedem!” Nichita Stănescu zice: „Domnule profesor, vreau să vă spun ceva: din păcate, nu pot să vă răspund la

acest subiect.” Rosetti se uită la el... Nu știu ce-i șoptește acolo Grigore Brâncuș. Apoi Nichita continuă: „Mi s-a ntâmpat o mare nenorocire!”. „Ce s-a întâmpat, tinere?” întreabă Rosetti. „Domnule profesor – zice Nichita –, m-a părăsit o femeie pe care o iubeam foarte mult și n-am putut să mă pregătesc în chip convingător, convenabil acestui examen.” La care Rosetti răspunde: „Ah, este un motiv foarte serios!” Și imediat adaugă: „Calificativul *Bine* vă convine, domnule student?” La care Nichita spune: „Domnule profesor, cred că este foarte just!”.

— *Domnule academician, să ne luăm rămas bun pe această tonalitate foarte veselă. Vreau să vă fac o propunere: acum, că sunteți cadru didactic al nostru, vă invităm să veniți în fiecare lună la Cluj, pentru diverse evocări... Noi vă înregistrăm aceste confesiuni și volumul de memorii, pe care oricum trebuie să-l scrieți, va fi foarte simplu de făcut!*

— Niet! Lăsați-mă să-mi termin acest proiect deocamdată. Am scris un Creangă – vreau să vă spun –, care a apărut, am aflat că a apărut astăzi la Iași¹². O carte de 500 de pagini despre Creangă, adevărată operă de bătrânețe, ca să spunem așa... O să vedeți. Este un Creangă călinescian/anticălinescian. Este aicea un cititor al cărții, care a făcut și un studiu introductiv, și anume Bianca Cernat, care știe ce-i cu această carte... Deci, până una-alta, mulțumiți-vă cu Creangă!

Transcriere: **Andrea Nagy și Ilie Rad**

Prezentare și note: **Ilie Rad**

¹² Eugen Simion, *Ion Creangă. Cruzimile unui moralist jovial*, Editura Princeps Media, Iași, 2015.

VIZITA PAPEI IOAN PAUL AL II-LEA ÎN ROMÂNIA „A FOST ÎNTR-ADEVĂR UN EVENIMENT ISTORIC”

TEODOR BACONSCI

În primul rând, îngăduiți-mi, domnule profesor, să vă mulțumesc pentru generoasa găzduire a acestei întâlniri informale (după cum vă spune și vestimentația la care am recurs) și vă mulțumesc și vouă, tuturor, pentru că v-ați dat osteneala de a vă rupe o oră din programul personal, în vederea acestui dialog. Dacă-mi permiteți, o să mă așez.

Știam că mi s-au pregătit din timp zece întrebări. Nu cred că are rost să răspund chiar la toate aceste întrebări, deși au venit, înțeleg, dinspre studenți. Ce vreau să vă spun este că formula în care vă găsesc îmi aduce inevitabil aminte de experiența intelectuală pe care am avut-o la New Europa College, după întoarcerea de la studiile pariziene, în 1995, când am fost, pentru un an, bursier postdoctoral al acestui institut de studii avansate (patronat de Andrei Pleșu) și unde am avut, pentru prima dată de fapt în propria existență, ocazia de-a dialoga cu oameni formați în discipline diferite de a mea, cu oameni pe care probabil altminteri

nu i-aș fi întâlnit și am păstrat o memorie foarte pozitivă a acestui an în care, mă rog, pe baza unor proceduri convenite, interne, a unor mici ritualuri academice, schimbam într-adevăr ce știe fiecare cu fiecare și se obținea un mozaic foarte postmodern, foarte caleidoscopic. Ceea ce mă fascina era capacitatea unor limbaje specializate de a găsi un punct de convergență, de a se intersecta, de a genera înțelegere. Adică era vorba de un conținut intelectual și, până la urmă, de claritate în anumite chestiuni, care ne frământau și pe noi și care bănuiesc că nici până astăzi n-au fost complet rezolvate. Deci felicitări pentru participarea voastră la această structură, să spunem interdisciplinară.

Hai-deți acum „să luăm”, cum se spune, câteva întrebări!

– *Stimate Domnule Ambasador, în toate dicționarele și CV-urile Dvs. se spune că sunteți fiul marelui poet și om de cultură, A.E. Baconsky, atât de legat de spiritualitatea clujeană. Cum regăsiți Clujul, pe care l-ați păstrat totdeauna în suflet?*

– Bineînțeles, eu m-am născut la București, în îndepărtatul 1963, dar tatăl meu, A.E. Baconsky, a fost probabil unul dintre intelectualii care au marcat viața culturală a Clujului de după război. Viața intelectuală a capitalei transilvane era ritmată de apariția, de multe ori concurențială, a mai multor reviste de cultură, precum *Steaua* și *Tribuna*... Ulterior, Marian Papahagi, ilustrul părinte al domnului profesor Adrian Papahagi, a fondat, împreună cu colegii săi de generație, revista și cenaclul *Echinox*. Toate aceste reviste, care continuă să apară, de altfel (bun, într-un stil diferit), aceste reviste, zic, au fost certamente faruri pentru Clujul anilor '50, '60, '70, cu toată istoria lui, nu? La început dogmatismul proletcultist, apoi în timpul deschiderilor care au urmat, al dictaturii ceaușiste etc. Până la urmă, tatăl meu a avut, împreună cu echipa lui de la *Steaua*, unde era redactor-șef, o contribuție la:

1. Deschiderea culturii românești, prin Cluj, către cultura universală, pe care comuniștii încercau să o oblitereze, să nu fie cunoscută la noi, nu? În *Steaua* apăreau poeți mari, prozatori mari, esești mari, nume din cultura occidentală. Redactorii își asumau riscul de a-i tipări și de a-i pune în circulație.

2. Recuperarea unei serii de mari nume interbelice, care, de asemenea, erau la index. Erau într-un regim de semiinterdicție, iar tinerii de atunci de la *Steaua* i-au repus în circulație și pe Bacovia, și pe Blaga, și pe Ion Barbu și pe mulți alții, care fuseseră, cum spuneam, dați la o parte.

– *După terminarea unui liceu de filologie-istorie, în București, ați optat pentru studiile de teologie, la Institutul Teologic Universitar din București, luându-vă licența în 1985. De ce ați optat pentru teologie, într-un regim profund ateist, cum a fost cel comunist?*

– A fost o opțiune cu mai multe rațiuni în spatele ei. Conștiința mea voia să studiez filosofia, numai că, pe vremea aia, la filosofie nu puteai să fentezi ideologia marxistă, așa că mi-am spus că nu de asta am nevoie, nu asta caut. Prin urmare, m-am refugiat, cam ca Lucian Blaga, dacă mi-e permisă analogia aceasta, la Teologie, dar nu ca un agnostic în căutare de artificii teologale. Credeam, descoperisem credința, aveam această dimensiune spirituală, îl căutam pe Dumnezeu, dar mai cu seamă n-am vrut să dau cu nasul de filosofia marxistă, așa cum era ea predată în ceaușismul terminal. Deci într-un moment când nu mai avea chiar niciun fel de respirație, de ștaif, nici măcar cel pe care, să spunem, în anii '70, poate îl obținuse în universitatea românească, cu studiul lui Georg Lukacs și al altor neomarxiști. Dar nu regret deloc că am făcut acele studii, pentru că, până la urmă, la Sibiu doi ani și la București ceilalți doi, mi-am format o viziune conectată la izvoarele majore ale culturii europene, plus micile exerciții filologice din sfera limbilor clasice. Așadar, parcursul teologic, cel puțin atunci, îmi

permitea să-mi formez o cultură solidă, din care am extras ulterior tot ce-am gândit, am scris vreodată și tot ce sunt. Iată o opțiune pe care nu știu dacă aș mai recomanda-o astăzi, când toată lumea se bucură de libertate. Oricine se poate forma la fel de bine pe alte filiere academice, dar pe-atuncea a fost, în ce mă privește, o frondă față de regimul politic și în același timp o șansă.

– *Vă rugăm să ne vorbiți despre doctoratul Dvs. parizian, în antropologie religioasă și istoria comparată a religiilor (cât de greu a fost, ce presupunea acest doctorat etc.)!*

– Sigur, după facultate am lucrat o vreme la Institutul Biblic, corector, redactor, am început să public studii în revistele teologice ale Patriarhiei Române, care aveau o circulație absolut confidențială. Și, mă rog, chiar intenționeam să părăsesc România, pentru că doream să fac o carieră academică în lumea liberă și de-asta mi-am depus actele, cum se spune, pentru o plecare definitivă. Revoluția anticomunistă m-a prins alături de câțiva prieteni în stradă, după aceea am lucrat în '90 cu Andrei Pleșu la diverse proiecte în sfera culturii. Și în toamna aceluiași an, „stimulat” probabil de incursiunile minerilor la București, am hotărât să-mi depun și eu candidatura pentru o bursă a Guvernului francez. Francezii, entuziasmați de eliberarea eroică a poporului român, au oferit atunci, în '90, nu mai puțin de 250 de burse și m-am numărat printre cei norocoși, mă rog, aleși după CV – și am plecat în felul ăsta la Paris, la Sorbona. Am optat pentru asta fiindcă eu, încă din anii premergători căderii comunismului, devenisem membru al Asociației Internaționale de Studii Patristice, mă aflu în corespondență cu o seamă de savanți occidentali, în special din sfera studiilor patristice, adică a disciplinei care studiază istorico-filologic și teologic literatura creștină din primul mileniu. Știam că la Paris IV, la „Sorbona veche”, cum i se spune, există un departament de antropologie religioasă și istorie comparată a religiilor,

știam că e condus chiar de președintele de atunci al Sorbonei, Michel Meslin, care mi-a devenit director de teză și care era încă – nu, de fapt Mircea Eliade murise –, dar fusese un apropiat prieten și un susținător european al operei lui Mircea Eliade. Așadar, cu Michel Meslin am lucrat pentru masterat, și apoi pentru teză, patru ani și jumătate, între timp am și scris pentru radiouri, materiale la BBC, secția română, la „Europa Liberă”. Ca să pot să-mi rotunjesc veniturile, am muncit chiar și ca paznic la Notre-Dame, de exemplu, la marele clopot de sus, alături de un student din Antile. Și m-am simțit extraordinar de bine în orașul luminilor, unde am trăit patru ani și jumătate de libertate, de studiu în șapte biblioteci. N-am ratat niciuna, am stat și câte zece ore pe zi, de dimineată de la prima oră până la ultima, fumam (m-am lăsat de fumat abia acum două luni, să nu vă apucați, dacă cumva mai e cazul!) și vreau să vă spun că a fost o perioadă extraordinar de frenetică, de acumulare intelectuală și de fericire, pentru că, în momentul în care faci ce-ți place cu adevărat, ești un om fericit. Bașca faptul că m-am căsătorit și, spre sfârșitul ciclului doctoral, s-a născut și fiica mea, primul copil, deci Parisul e pentru mine *acel* Paris, un loc extraordinar de plăcut în evocare.

– *După doctoratul parizian, ați urmat studii postdoctorale la New Europe College din București, instituție condusă de Andrei Pleșu. În selectarea candidaților pentru Colegiul Studentesc de Performanță Academică, de la UBB, ne-am gândit adesea la criteriile de admitere în acest colegiu. Vă rugăm să ne vorbiți despre calitatea de bursier la NEC!*

– De Colegiul Noua Europă v-am povestit puțin la început, funcționează și azi, dar am sentimentul că a devenit mai puțin axat pe subiecte de adâncime filosofică. Am văzut că bursierii se ocupă foarte mult de social, de imperativele corectitudinii politice, care, într-un fel, sunt artificiale și cu anumite efecte perverse. Dar după NEC, am intrat cu această recomandare – mă rog, în anii ăia era

totuși foarte rar să ai un doctorat la Sorbona. Astăzi, cu mobilitatea academică, studenții buni, harnici, inteligenți, ajung cu miile în toate destinațiile posibile. Și asta cumva se întoarce împotriva lor, pentru că, pe piața muncii, sunt mult mai mulți posesori de titluri academice prestigioase, care, din păcate, nu au de bușeu profesional meritat, odată ce, să spunem, iau decizia de a reveni acasă. În '95-'96 era un fel de *neopașoptism*, în fine, aveam o aură, era foarte rar să găsești alții, pentru că de fapt fusesem prima promoție de români care reveneau de la studii înalte, serioase, în mari centre academice apusene. Și treaba asta cred că a contribuit, de pildă, la cooptarea mea în diplomatie. Pentru că, în momentul în care s-a produs, prin alegeri libere, prima alternanță democratică în '97, președintele de atunci, Emil Constantinescu, a vrut să mai aducă în serviciul diplomatic și niște figuri mai proaspete și așa am devenit cel mai tânăr – numit fiind – cel mai tânăr ambasador al României, la 34 de ani, și tocmai la Sfântul Scaun, acolo unde, în general, diplomații își încheie cariera. Eu mi-am început-o, eram chiar "*the baby ambassador*" printre colegii mei, fiindcă acolo erau domni la sfârșit de carieră, toată lumea cu părul alb, cu pieptul plin de decorații... Eu, când am apărut în frac – pentru că așa trebuia să te duci și la prezentarea scrisorilor de acreditare, dar și la misele pontificale, la San Pietro, unde aveam să particip ca obligație de protocol –, făceam un contrast aproape caraghios cu parterul acela de domni extrem de sofisticați și cu biografiile în spatele lor! Dar am intrat în diplomatie, mi-a plăcut și am dat concurs – am rămas pe un fel de scenă –, unde, ulterior, muncind, făcând prostii (numai cine nu muncește nu greșește, cum spune un clișeu comunist, am impresia), am urcat în carieră până la „plafonarea” ca ministru de Externe. Și am acumulat o vastă – pot spune fără dubiu – experiență în relațiile internaționale, pentru că am fost rând pe rând, după ambasada la Sfântul Scaun, o vreme în Centrală, pe post de director

general, apoi am plecat ca ambasador la Lisabona, pe vremea când fostul președinte al Comisiei europene, Durão Barroso, era prim-ministru al Portugaliei. De-acolo am repatriat, într-un context destul de controversat, osemintele lui Carol al II-lea, care murise și fusese înmormântat în locul său de exil. Astăzi odihnește, împreună cu ceilalți suverani ai României, în Necropola Domnească de la Curtea de Argeș. După misiunea de la Lisabona, am venit ca secretar de stat în echipa lui Mihai Răzvan Ungureanu, care devenise ministru de Externe: am gestionat „Afacerile globale”, adică spațiul non-UE, plus diplomația multilaterală. Și ulterior, după un scurt stagiul de consilier prezidențial, am revenit la Paris. Culmea e că, în jurnalul parizian numit *Insula cetății*, pe care eu îl ținusem în perioada studiilor doctorale, am scris, printre alte ipoteze de lucru privitoare la posibilul meu parcurs, și ideea că aș putea ajunge într-o bună zi „ambasador într-o țară francofonă” – ziceam eu, nu mă gândeam chiar la Franța. Deci a fost o revenire într-un oraș, într-o țară pe care le cunoșteam foarte bine, le iubeam, iar backgroundul meu mi-a permis să funcționez foarte bine: am pus în priză parteneriatul strategic între Franța și România, cu o foaie de parcurs pe cinci ani. În fine, nu mai intru în detalii, care nu interesează. Cert este că de acolo am revenit ca ministru într-o perioadă lovită de vârful crizei economice interne și internaționale. O etapă foarte dificilă, dominată de o mare ostilitate din partea unei prese pe care... nu știu dacă o putem considera liberă... Am obținut însă niște rezultate pe care le-am transcris într-un dialog cu profesorul Armand Goșu, într-o carte care cred că încă se mai găsește, *Legătura de chei. Mărturii diplomatice*, publicată la Editura Curtea Veche. E o carte unde am avut orgoliul, sau nu știu cum să-l numesc, de-a pune chiar pe copertă poza aceea emblematică, Hillary Clinton și ministrul român de Externe, semnând, la Washington, faimosul acord privind amplasarea elementelor de

scut antirachetă, la baza militară de la Deveselu, ceea ce ne-a adus într-o altă ligă geostrategică... Chiar dacă Rusia vociferează în permanență și a reacționat la această instalare a sistemului de scut antirachetă în Polonia, România și în alte țări, el rămâne un element de bază în sistemul nostru de securitate națională. Acum, sunt jenat să vă vorbesc atâta despre mine. Mi-ar trebui pesemne vreo 3-4 săptămâni ca să vă povestesc episoade din ce mi-a fost dat să trăiesc într-un ritm foarte accelerat. Pentru că, într-adevăr, acești 15 ani de diplomatie au însemnat și 13 cărți – asta e a treisprezecea, *Facebook. Fabrica de narcisism* –, au însemnat și incursiuni pe tot globul literalmente, adică în locuri mai puțin la îndemână, nu știu, Sidney, sau Auckland, sau Buenos Aires, sau Tokyo, sau Tibet, unde vreți. În orice caz, am fost cam peste tot, ca diplomat, cu treabă și fiind pasionat de această meserie, pe care v-o recomand, dacă va fi să fie. Și bineînțeles că asta mi-a deschis orizontul. Am văzut multe, pot compara multe, am un sistem de referință destul de amplu și pe el mă bazez invitându-vă să puneți alte întrebări, dar nu neapărat legate de biografia mea.

— *Este o întrebare legată de vizita papei. Ne puteți oferi câteva detalii?*

— Da, sigur. A fost un șantier diplomatic foarte dificil, deși Ioan Paul al II-lea, un polonez foarte bun cunoscător al situației religioase a Estului postcomunist, dorea foarte mult să vină la noi. Problemele erau în România, nu la Vatican. Și erau de mai multe feluri. De pildă, o bună parte din Sinodul Bisericii Ortodoxe Române se temea de această vizită. Adică era o vizită nemaipomenită, nu se mai petrecuse niciodată în istorie, niciun papă n-a călcat în zona noastră, iar singurele precedente fuseseră discuțiile de la Ierusalim dintre Paul al VI-lea și Patriarhul ecumenic Atenagora. Nu existase însă (și din cauza Războiului Rece) nicio „breșă” în lumea ortodoxă, în lumea bisericilor autocefale din Est. Circa o

jumătate din Sinodul Ortodox se opunea. A trebuit să fac muncă de persuasiune, profitând și de faptul că-i cunoșteam pe foarte mulți membri ai Sinodului, iar eu am colaborat bine și cu Patriarhul Teoctist. Pe de altă parte, Biserica Greco-Catolică, ieșită din catacombe după persecuția la care o supusese regimul comunist, era de asemenea destul de sceptică, pentru că se gândea că, dacă Papa Ioan Paul al II-lea vine să-i vadă pe ortodocșii români, asta va legitima starea de fapt. Și anume restituirea parțială a patrimoniului greco-catolic, pe care ei îl revendicau. Se temeau că, dacă Papa vine, asta înseamnă implicit că totul e în regulă la noi. Aceste piedici psihologice, culturale, au făcut ca mecanismele pentru pregătirea vizitei să fie foarte greoaie, să apară foarte multe obstacole și să fie necesar foarte mult efort, travaliu diplomatic. Vizita din 7-9 mai 1999 a prilejuit și memorabilă misă catolică în prezența ierarhilor ortodocși, în Parcul Izvor, unde au participat 300000 de credincioși catolici din toată România, veniți cu trenul, cu mașina, să-și vadă liderul spiritual. Vizita Papei a fost precedată de o întâlnire *Uomini e Religioni*, în „regia” puternicei asociații catolice de la Roma, Sant'Egidio, care avea mandat de la Papă să lucreze pentru pacea dintre religii. *Uomini e Religioni* din '98 s-a făcut la București, tocmai pentru a înmuia un pic gheața, pentru a pregăti terenul în vederea acestui dialog în premieră istorică între șeful Bisericii Catolice și Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române. Vizita, după care a apărut și un album de care m-am îngrijit, în italiană, cu fotografiile făcute de protocolul Sfântului Scaun, a fost într-adevăr un eveniment istoric. În urma ei, Ioan Paul al II-lea a putut vizita Ucraina, Bulgaria, Armenia, Georgia, Grecia și, dacă nu mă înșel, chiar și Serbia. N-a reușit însă să spargă fortăreața rusească. Adică la Moscova nu a fost vreodată invitat, nici el, nici succesorul lui, Benedict al XVI-lea, sau Papa Francisc de astăzi. Dar sunt foarte multe lucruri de povestit și sunt mândru, pentru că am fost în

miezul acestei „binecuvântări a Occidentului pentru România”. Vizita a fost imens mediatizată – numai eu am acordat 53 de interviuri, ca ambasador al României, în mai multe țări, și după aceea, Papa Ioan Paul al II-lea a devenit campion al cauzei românești. În fața a sute de mii de pelerini în Piața San Pietro, încă un an sau doi după vizită, repeta ce strigase mulțimea la Parcul Izvor: „Unitate, unitate!”. În românește spunea. Pomenea de România și de vizita în România cu orice ocazie, fără niciun fel de ezitare... Că se potrivea sau nu se potrivea. Rămăsese total marcat de căldura cu care a fost primit, deși el avea obișnuința audiențelor masive, dar nu într-o țară ortodoxă. A fost un fel de miracol...

Și un alt efect pozitiv, dom' profesor, a fost că, după vizită, comunitatea românească, una care începuse să crească exponențial în Italia, începând cu anii 2000, grație acestei vizite a primit biserici și ospitalitate liturgică în toată peninsula. Astfel încât astăzi avem 130 de parohii românești în Italia! E o întreagă rețea pentru un milion de oameni, care a început atunci și care, fără bunăvoința gazdei catolice, nu s-ar fi putut face. Deci vedeți că n-a fost lipsită de impact vizita. Chiar dacă voi, de exemplu, n-ați auzit de ea...

— *Aveau zece ani atunci! Ce ne puteți spune despre statutul Fundației Gojdu, azi?*

— Voi spune doar ce știu, în linii mari. Nu am expertiză pe chestiunea asta. Știu că Guvernul român și cel din Ungaria au făcut un schimb de documente juridice, prin care renunțau reciproc la ce-și datorau pe fondul succesiunii Gojdu. Știu că, grăbindu-se și fără să mai întrebe partea română, care a fost cam inertă la începutul anilor '90, guvernul de la Budapesta a vândut Curțile Gojdu din Budapesta. Adică le-a înstrăinat, după care noul proprietar la rândul lui le-a vândut, astfel încât s-a pierdut complet posibilitatea de-a mai trage firul până la capăt, nu? Cred că eram director general în ministerul de Externe pentru chestiuni culturale, educație, știință,

cooperare culturală internațională și tocmai în această calitate știu că am dorit, ajuns la Budapesta, să văd locul. Bun, funcționa o capelă ortodoxă înăuntru, restul era oarecum păcănit. Cred că a fost și o supraestimare a patrimoniului din partea noastră. Adică s-a vorbit de niște sume uriașe, un miliard de euro sau așa ceva... Niște sume nerealiste în raport cu acel grup de clădiri în centrul Budapestei, clădiri care ar fi trebuit mai întâi restaurate, spre a fi realocate altui scop. Și deci costa mult, dura mult. Dar situația juridică în primul rând nu a putut fi clarificată și nici statul român n-a apelat, de exemplu, nu știu, la o instanță internațională. Dacă deschideam un litigiu, angajam niște avocați specializați în așa ceva, poate că aveam o șansă. Oricum era o chestie de consens politic. Curțile Gojdu sunt pe teritoriu maghiar, deci au un regim juridic de extrateritorialitate. Pe vremea guvernului Năstase, dacă nu mă înșel, s-a pus problema creării unui centru româno-ungar de cultură. Aia putea fi de exemplu o formulă neconflictuală de recuperare a patrimoniului. Dar trebuie să cinstim memoria lui Emanuel Gojdu: baron imperial aromân și mare patriot, care a instituit burse destinate elitei interbelice (Dumitru Stăniloae a fost, de exemplu, bursier Gojdu, la fel ca Victor Babeș, Octavian Goga Ioan Lupaș, Traian Vuia, Constantin Daicoviciu, Aron Cotruș și mulți alții). Figura lui își are locul în manuale de istorie, iar patrimoniul Gojdu trebuie integrat, dar pâna una-alta noi, din câte știu, i-am abandonat mormântul, rămas în uitare, dacă nu mă înșel, la Oradea. Mormântul lui Emanuel Gojdu zace în paragină, în timp ce noi ne batem cu pumnii în piept...

— *Ce afiliere politică aveți în prezent?*

— Din politica militantă am ieșit: aceasta a fost eșecul vieții mele. Am încercat de două ori să fiu ales în Parlamentul național, în cel european, dar nu s-a putut. A fost un context poate nefavorabil, dar eu sunt de vină. Cred că electoratul vrea altfel de politi-

cieni, nu ca mine. Are nevoie de alte figuri. Și atunci am renunțat. Dar e adevărat ce spuneți, împreună cu Adrian Papahagi și câțiva alți prieteni de soi rămânem loiali perspectivei de dreapta. În politică mi se pare că binele comun, progresul societății ar avea mult de câștigat, dacă ar exista un partid inspirat de creștin-democrația europeană. Și asta este un transplant nereușit. Până una-alta avem partide incluse în Partidul Popular European, o familie creștin-democrată, dar care n-au făcut politici publice și nu au personalități dedicate creștin-democrației, deși ea este liantul Uniunii Europene, deși părinții Uniunii Europene erau cu toții – ca intelectuali și oameni politici – inspirați de creștin-democrație. Această doctrină rămâne media ideală între liberalismul cu excesele lui de piață și social-democrația sau socialismul cu excesele lui egalitare, care inhibă competiția. Mă rog, asta e o discuție amplă.

În orice caz, eu cred ca, în prezent, creștin-democrația câștigă teren, fiindcă are destui adepți, adică oameni care să cunoască această tradiție intelectuală și doctrinară. Aceștia știu că proiectul european este intim conectat la acest mod de-a gândi societatea, familia, libertatea, individul.

Domnul profesor Adrian Papahagi a publicat – așa, oarecum în joacă – *ABC-darul creștin-democrației*, care conținea mai mult decât literele alfabetului, nu? Câte noțiuni? 140-150? În orice caz, acolo sunt foarte bine sintetizate conceptele de bază ale doctrinei și vă recomand această carte, care a apărut tot la Curtea Veche. Dacă vă interesează, puteți găsi acolo detalii despre aceste probleme.

— *Cum comentați – fiindcă aveți și o experiență de presă foarte importantă –, cum comentați atentatele de la Paris?*

— În ceea ce privește atentatul din redacția *Charlie Hebdo*, evident că nu putem decât să-l condamnăm ca pe-o barbarie. Nimeni nu are dreptul, indiferent de pretext, de-a suprima viața unor jurnaliști doar pentru că au publicat niște caricaturi. În același

timp însă sunt de părere că există și în democrație niște limite... Calitatea democrației, calitatea libertății ține și de autolimitare, adică de capacitatea fiecăruia dintre noi de-a pune o stavilă acolo unde, dacă nu pune această stavilă, începe să rănească sensibilitatea unui terț, să insulte știu eu ce credință a cuiva. Vedeți că și noi, oricât am fi de secularizați în Europa creștină, dacă suntem creștini și vedem o caricatură sau o piesă de teatru care-l insultă pe Iisus Hristos, suntem vexați. Sigur că n-o să reacționăm ca teroriștii respectivi. Dar vreau să vă spun că democrația are niște limite... „Pune, Doamne, pavăză gurii mele!” se spune în cutare psalm. Această autocenzură, pentru a menaja sensibilitatea celui alt, este un ingredient al democrației de calitate. Nu vreau să spun că au căutat-o cu lumânarea, cum au dat unii răspunsul ăsta cinic. Nu, nu se justifică crima și atentatul, orice ar fi.

– *Făcând apel la backgroundul dumneavoastră teologic, care vă este punctul de vedere privind dezbaterea foarte aprinsă legată de prezența religiei în școală?*

– În privința religiei în școală, dacă manualele sunt mai inteligente, mai deschise către lumea reală de azi, către dialogul teologie-știință, cred că ar fi bune în formarea cultural-intelectuală și până la urmă moral-spirituală a elevilor. E adevărat însă că diferitele Biserici n-au avut timp să stabilizeze un corp didactic de bună calitate. Așa cum au proliferat facultățile de teologie după '90, la fel și absolvenții au devenit, cam pe bandă rulantă, clerici și profesori de religie. Nu știu dacă toți sunt suficient de buni, rezonabil de buni. Am văzut câteva exemple ale adversarilor orelor de religie, care scoteau din manualele în uz exemple într-adevăr condamnable de gândire rudimentară, de abordare superficială sau anacronică a unor chestiuni cotidiene. Deci trebuie manuale mai bune, profesori mai bine verificați, o evoluție realistă a programei, care să țină cont de necesitatea ca elevul să nu fie dedublat între creaționism și

evoluționism, adică să poată găsi punctul de întâlnire între aceste două viziuni. Cu aceste nuanțe, da, sunt de acord cu studiul religiei în școală.

– *Credeți în soartă?*

– Întrucât mărturisesc crezul niceo-constantinopolitan, sunt providențialist, nu fatalist. Adică nu cred în soartă, cred într-o providență să spunem așa, care, prin întâlniri semnificative, prin împrejurări care se deschid, ne ajută să mergem, așa cum ai pași pe niște bolovani, la suprafața unei ape, printr-o grădină zen. Dintr-unu-ntr-altul, până când ajungi unde trebuie. De pildă, eu n-am avut niciodată gândul de a deveni diplomat... Nici la Paris, nici după ce m-am întors, nu mi-am zis: „A, trebuie să intru în diplomație!”. Ministrul de Externe Adrian Severin, căruia cineva îi dăduse cartea mea, se pregătea să plece la Vatican, pentru a vedea cum stau lucrurile cu o eventuală vizită a Papei la noi. Emil Constantinescu voia să-l aducă pe Papă în România și pentru că Iliescu nu reușise asta timp de șapte ani. Când a văzut Severin cartea mea, *Le Rire des Pères. Essai sur le rire dans la patristique grecque* (Desclée de Brouwer, Paris, 1996, cu o prefață de Olivier Clément; versiunea românească: *Râsul Patriarhilor. O antropologie a deriziunii în patristica răsăriteană* (Editura Anastasia, 1996, cu o prefață de Andrei Pleșu), a zis: „Domnule, păi pe ăsta vreau să-l trimitem la Vatican!”. Lumea crede că Pleșu m-a trimis. Nu, era Adrian Severin. Asta e istoria! Și m-a invitat la dânsul în birou și pur și simplu m-a întrebat: „Uitați, eu plec la Roma, vreau să trimit la Vatican propunerea ca dumneavoastră să fiți noul ambasador al României, și cartea dumneavoastră,” Și așa a făcut. Iar eu i-am dat răspunsul pozitiv și după aceea, plătându-mi munca asta, am continuat: n-am bătut pasul pe loc, ca să zic așa.

— *Care sunt calitățile pe care trebuie să le aibă un ambasador?*

— Ambasadorul reprezintă în primul rând un spațiu simbolic, apoi un spațiu politic și la urmă un *toolbox*. E un set de instrumente. Sigur că ai nevoie ca instrumentele tale să fie ascuțite, adaptate... Deci nu poți să închizi diplomatul într-o definiție. De aceea și în statele moderne, mai ales după cel de-al Doilea Război Mondial, când serviciile diplomatice s-au democratizat, intră oameni de toate meseriile. În Ministerul de Externe aveți diagrama profesiunilor originare, de bază, și veți constata că există foști ingineri, filologi sau specialiști în limbi străine, juriști, economiști etc. Există școli, cum este Institutul Diplomatic Român, care, de bine de rău, așa neacreditat cum e, se chinuie să aducă un complement formativ diplomaților care sunt deja în carieră, după ce au luat concursul de intrare în MAE. Se mai pregătesc. Sau unor categorii socio-profesionale din afara Ministerului de Externe, care sunt interesate în chestiuni de *public speaking*, de istoria doctrinelor, de istoria relațiilor internaționale, de dreptul internațional public, de protocol și ceremonialul de stat ș.a.m.d. Până la urmă un bun diplomat e cu atât mai bun, cu cât este mai cultivat. Înzestrărilor native li se adaugă o foarte bună cultură generală, câteva limbi străine bine stăpânite și sensibilitatea umană pe care i-o cerem unui antropolog. În diplomație ai tot timpul de-a face cu alte națiuni, cu alte popoare. Trebuie să nu le jignești, trebuie să le înțelegi, trebuie să nu te identifici complet cu ele. Antropologul, când face muncă de teren, nu se identifică cu tribul a cărui monografie o va scrie. Așa și diplomatul: că trebuie să rămâi reprezentantul statului tău, chiar dacă înțelegi din ce în ce mai bine poporul acela, cultura lui, limba lui, tradiția lui, istoria lui. E o muncă necesară, cu veche tradiție. Andrei Pleșu achiziționase în biblioteca de la New Europe College și o istorie a diplomației în cheia angelologiei: asemenea îngerului, și ambasadorul e un trimis, un intermediar, un mijlocitor.

În ultimii ani, din rațiuni mai degrabă economice, nu s-au mai făcut concursuri de admitere în Ministerul de Externe. Eu am organizat ultimele două, ca secretar de stat, când era Mihai Răzvan Ungureanu premier și mă pot lăuda că am adus în minister vreo sută și ceva de tineri foarte buni: i-am ales după criterii cuantificabile și cu foarte multă seriozitate... În linii mari, avem totuși un corp diplomatic predominant feminin, sunt peste 51% doamne și domnișoare în corpul diplomatic — și pe de altă parte întinerit: media de vârstă e undeva la 35-40 de ani.

– *Se poate face o comparație între Minsk II și München '38?*

– Bun, istoria nu e ciclică, nu se repetă... Comparațiile între Minsk II și München '38 nu mi se par valabile, dar e adevărat că diplomația funcționează între actori raționali, cu un comportament relativ predictibil, care au niște stereotipuri, respectând niște reguli. Dacă ai un interlocutor total imprevizibil sau care pur și simplu nu-și respectă cuvântul, poate chiar semnătura, atunci diplomația devine neputincioasă. După cum ați văzut, nu e vorba numai de negociere, chiar la vârf: Hollande și Merkel stau o noapte cu Putin la Moscova. Dincolo de asta, există mecanismele de sancțiuni, care încet-încet îl înmoaie pe recalcitrant, pe adversarul potențial. Trebuie combinate toate aceste lucruri, astfel încât să atingi până la urmă obiectivul fixat. Mi se pare că obiectivul urmărit de negocierii din UE sau de americani nu e suficient de clar. Ce vor de fapt de la Rusia, în afară de o ipotetică revenire la *statu quo ante*? Dați Crimeea înapoi, ieșiți din Donbas! Dar nu cred că doar asta vor. Procesul ambițios de resetare a relației cu Rusia, inițiat de SUA, a eșuat, dar n-am pus încă nimic în loc. Avem un blocaj și la nivel conceptual, operativ. Ce vrem de fapt de la Rusia? Doar să nu atace Polonia sau țările baltice? Să iasă din Ucraina? Să recunoască faptul că întreține separatismul? Situația e fluidă și foarte tensionată în același timp. Dar nici soluția „înarmați cu arme letale Ucraina” nu

e neapărat recomandabilă în momentul de față. Scăderea prețului la barilul de petrol și respectiv cursul de schimb al rublei l-au pus deja pe Putin într-o situație complet neconfortabilă și în care nu va putea rezista multă vreme. El singur a spus la acea conferință de presă cu 1200 de jurnaliști occidentali speriați sau amuzați, că poate rezista acestui regim numai doi ani. Războiul psihologic e în plină desfășurare. Pe frontul propagandistic e mare bătaie...

— *Diplomatul trebuie să aibă suflet?*

— Diplomatul nu prea trebuie să aibă suflet, trebuie să fie fără suflet, dar nu poate. Și atunci punem sufletul la capitolul „defecte profesionale”. Personal, m-am implicat și din rațiuni autobiografice în politica regională legată de Republica Moldova. Acolo am pus cel mai mult suflet. Ca ministru, când aveam într-adevăr niște pârghii la dispoziție. Pentru că altfel, bun, am avut misiuni în alte spații. Dar din ce se afla pe masă, cu toate șantierele diplomatice deschise, Moldova mi-a fost cea mai apropiată și cu – zic eu – cu multe rezultate. Am deschis două noi consulate generale la Cahul și Bălți. Am deschis consulatul moldovean la Iași, am deschis Institutul Cultural Român la Chișinău. *Grupul de prieteni ai Republicii Moldova în UE* a fost un lobby eficient înainte de precedenta tură de alegeri, când a ieșit Alianța pentru Integrare Europeană: atunci am reușit să merg la Chișinău cu alți 11 miniștri de Externe din statele UE. Nu văzuseră niciodată așa ceva! A fost o presiune enormă și pe electorat într-un fel, pentru a sprijini în continuare partidele pro-europene. Am semnat cu Vlad Filat, la sugestia insistentă a Germaniei, acel acord privind gestionarea frontierei comune între România și Republica Moldova. Păi dacă noi suntem primul stat care a recunoscut în lumea asta Republica Moldova, de ce ne deranja ratificarea acestui acord? Cred că anexionismul și paternalismul, ideea că „vă uniți cu noi când vrem noi și o să vă și spunem când” au stricat niște jocuri politice mai mari, făcute de

Germania cu Rusia, care nu însemnau vinderea Moldovei între Berlin și Moscova, ci cu totul altceva. Au fost niște lucruri mai subtile, pe care „partea română” le-a înțeles la nivelul meu, dar nu și mai sus de mine.

— *În diplomatie se lasă o șansă sau o poartă de deschidere în anumite cazuri?*

— Limbajul diplomatic e o artă a eufemismului, a parafrazei și antifrazei... În fine, sunt foarte multe modalități de a răspunde... În orice caz, nu trebui să fii brutal. Adică trebuie să recurgi la formule mai vătuite, mai cu pansamentul la îndemână! Știți de ce? În orice raport interstatal, oricât de brilianți sau de cenușii ar fi agenții tăi diplomatici, tu nu poți negocia decât direct proporțional cu capacitatea ta de a-ți proiecta forța. Asta înseamnă câte F16 sau F35 deții; câte fregate, câte submarine cu echipament nuclear, câte centrale atomice ai; ce PIB, ce indici de consum cultural, ce indice de alfabetizare ai. Ești puternic din aceste motive complexe, nu doar pentru că trimiți mari profesioniști într-o negociere cu un stat partener sau cu un stat cu care ai litigii și vrei să treci într-o altă etapă. Mă rog, e important și mijlocitorul! Trebuie să fie cineva convingător, inteligent, cultivat, impozant, care reușește să atragă atenția. Dar în același timp, dacă n-ai nimic în spate, sau aproape nimic, strălucirea diplomatului e întrucâtva retorică, nu?

Transcriere: **Andrea Nagy și Ilie Rad**

CĂLĂTOR PE MELEAGURILE CHIMIEI

ACAD. IONEL HAIDUC

Stimate domnule academician,

Stimați invitați,

Dați-mi voie să încep cu o scurtă prezentare a Colegiului Studentesc de Performanță Academică (CSPA), pentru că sunt în sală oameni care poate se află pentru prima dată la întâlnirile noastre.

Mă numesc Ilie Rad și sunt cadru didactic la Facultatea de Jurnalistică din cadrul Universității Babeș-Bolyai și, împreună cu încă trei colegi, ne ocupăm de Colegiul Studentesc de Performanță Academică. Așa cum am spus și în comunicatul difuzat presei, CSPA este o structură academică nouă, care funcționează în al doilea an deja și care organizează foarte multe activități: conferințe, seminarii, excursii, tabere de performanță etc. Aș vrea numai să vă spun că în acest an am avut planificată o întâlnire cu domnul acad. Eugen Simion, a mai fost o întâlnire programată, care din păcate nu s-a ținut din motive absolut obiective, dar pe care noi ne-o asumăm – o întâlnire cu domnul acad. Nicolae Manolescu. A mai fost o întâlnire, în ianuarie, cu domnul rector, acad. Ioan-Aurel Pop, o alta cu fostul ambasador,

scriitor și eseist, Teodor Baconschi. Acum îl avem în mijlocul nostru pe domnul acad. Ionel Haiduc, iar în luna mai, pe 11 mai, va fi o întâlnire cu domnul acad. Basarab Nicolescu, care va vorbi despre *transdisciplinaritate*, care este chiar filosofia colegiului nostru, pentru că – știți cei mai mulți – la acest colegiu, studenții care au fost selectați sunt invitați să facă cercetare intra-, trans- și multidisciplinară; asta ca să nu se confunde cu studenți care au burse de performanță și care fac cercetări fundamentale în domeniul pe care și l-au ales. Așa a fost aprobat proiectul, iar „veteranii” colegiului știu ce lupte au fost aici, ca să fie aprobată această structură, pentru că unii au zis „Ce mai faceți altă structură, când există deja bursele de performanță?!” Trebuie să știți că ideea Colegiului nu s-a născut la Cluj, aceste colegii de performanță există și în alte țări, în Franța, în Ungaria, de acolo a fost importat experimentul, care este foarte reușit.

Mai avem anul acesta o excursie de documentare, în 14-17 mai, în Moldova, unde ne vom întâlni cu studenți și cadre didactice de la Universitățile din Iași și Suceava, vizităm apoi o serie de obiective, în 20-21 mai ne vom duce la Memorialul Victimelor Comunismului și al Rezistenței, de la Sighet, iar în luna iunie se organizează sesiunea tradițională de prezentare a proiectelor de cercetare. Deci cam astea sunt activitățile pe care le-am făcut, în mare, pentru ca au fost foarte multe workshop-uri, foarte multe alte conferințe, întâlniri, discuții și așa mai departe.

Toate activitățile respective sunt consemnate în acest anuar: avem aici numărul 1. Noi vom păstra acest format, această grafică, evident cu altă fotografie, de aceea vă mulțumesc pentru răbdare, de aceea am ținut să facem și fotografii, pentru că va fi în *Anuar* un grupaj de fotografii color.

Încă ceva ce vreau să vă mai spun, ceva la care eu țin foarte mult, fiindcă provin de la o facultate de profil: acest anuar a fost

distribuit unui număr de 80 de biblioteci din România – județene, universitare, ale institutelor de cercetare de sub egida Academiei –, pentru a se cunoaște activitatea acestui colegiu. Asta este o idee care a plecat de la altceva: după revoluție știți că au apărut foarte multe publicații, care însă nu se găsesc în biblioteci, pentru că aceia care le editează nu le donează bibliotecilor. Am avut chiar o întâlnire, nu la colegiu, ci la Sighet, cu doamna Ana Blandiana, care a spus: „Locul cărții e în bibliotecile publice!”

Sunt bucuros că la această întâlnire participă și studenți pe care îi știu și care nu sunt încă în Colegiul, dar doresc „să aplice”, cum se spune acum, anul viitor, pentru a deveni membri ai colegiului; pentru că, începând din anul doi, pot aplica. Și încă o idee de-a noastră: în sală nu sunt așa de mulți studenți prezenți, dintr-un motiv absolut obiectiv, nu vreau să îi scuz, dar să-i înțelegeți: vine 1 Mai și unii au plecat deja acasă. Dar, ca să nu piardă discuția cu domnul academician Ionel Haiduc, cu acordul domniei sale, noi vom înregistra textul dialogului, îl vom transcrie la modul profesionist, nu așa cum se face uneori în presă, îi vom înainta textul domnului academician, pentru o revizie finală, cu rugămintea, de pe acum, să nu elimine micile oralități, poante, glume și așa mai departe, pentru că acestea constituie farmecul expunerii libere. Deci dumneavoastră veți putea citi, ca și cei care nu sunt prezenți aici, transcrierea acestui dialog, în numărul 2 din *Anuar*.

Încă ceva, care ține de regula noastră: eu primesc de la studenți, membri ai colegiului, tot felul de întrebări; întrebările le-am aranjat într-o anumită ordine – logică și cronologică. Sunt 11 întrebări pentru început; bineînțeles că întrebările sunt deschise și dumneavoastră puteți să îi puneți domnului academician și alte întrebări. Vreau să vă mai spun ceva și cu asta dăm drumul întâlnirii; la foarte scurt timp după ce s-a înființat Colegiul, gândul nostru a fost să îl invităm pe domnul acad. Ionel Haiduc în mijlocul nostru, pentru că știam cine este, știam cât de atașat este de Univer-

sitatea noastră. I-am scris și o scrisoare, la Academie, dar Poșta Română, ca și pe vremea lui Caragiale, mai face „pierdută” câte o scrisoare. După aceea a venit perioada când dumneavoastră erați, domnule academician, la finalul celui de-al doilea mandat de președinte al Academiei, fiind deci foarte solicitat, iar această întâlnire nu s-a putut realiza decât acum și îi mulțumesc domnului academician, care, deși are o agendă, după cum bănuieți, extrem de încărcată, a acceptat să ia parte la această întâlnire.

*

Acad. **Ionel Haiduc**: Înainte de toate, aș vrea să vă spun că am primit cu o oarecare rețineră și îngrijorare invitația de a participa la această întâlnire, crezând, inițial, că este vorba exclusiv de studenți jurnaliști. Mi-am adus aminte de o întâmplare de acum câțiva ani. La începutul mandatului meu de președinte al Academiei Române, am fost invitat, la Cluj-Napoca, de către Asociația Profesioniștilor din Presa Clujeană, unde mi s-a spus că nu vor interviu, nu reportaj, nu portret, ci doar o discuție amicală, să ne cunoaștem, la o cafea. Ne-am întâlnit și s-a discutat foarte plăcut. La un moment dat, unul dintre participanți m-a întrebat ce se întâmplă cu Chimia, de când sunt la București. Atunci, pe jumătate în glumă, pe jumătate serios, am spus că nu mai sunt chimist, ci birocrat! A doua zi, pe prima pagină a unui ziar local, a apărut un articol cu un titlu scris cu litere mari: „Ionel Haiduc nu mai este chimist, este birocrat!” De atunci, mi s-a creat o oarecare rețineră când e vorba de presă și de jurnaliști.

– **Ilie Rad**: *Este vina mea că nu i-am spus domnului academician, de la început, care este compoziția studenților din acest colegiu. Pe traseu, când am venit cu mașina aici, i-am explicat că nu e vorba de o întâlnire cu jurnaliști, că numai eu lucrez la Jurnalism și că avem o întâlnire cu un colegiu care include studenți de la toate facultățile Universității noastre.*

– Realitatea e că nu am încetat să fiu chimist, iar birocrat am încercat să fiu în sensul bun al cuvântului și nu în sensul obișnuit, cum se înțelege astăzi noțiunea. În cei opt ani de mandat la Academie, am avut grijă și am reușit să public cel puțin o lucrare sau două de chimie în fiecare an, să fiu prezent în literatura de chimie. Nu a fost ușor, e greu să faci două lucruri deodată și ceea ce însemna de fapt timp liber, pentru mine însemna timp pentru chimie. Să trecem la întrebări!

– *Domnule Academician, într-un interviu ați făcut o mărturisire emoționantă: ați spus că, după ce ați fost ales membru al celui mai înalt for științific al țării, primul lucru pe care l-ați făcut a fost să o anunțați pe învățătoarea dumneavoastră de acest succes formidabil. O chema Paraschiva Sopa. Atât de mult i-ați datorat acestei învățătoare?*

– Da, într-adevăr, am avut prima șansă în viață având o învățătoare excelentă, care ne-a dat o educație deosebită. Revenind de la Sibiu, unde am făcut clasa I, fiind refugiați în timpul Dictatului de la Viena, la Cluj am avut o învățătoare cu totul și cu totul remarcabilă și o clasă oarecum neobișnuită. Familia are un rol important în educația copiilor, dar și clasa, învățătoarea pot marca personalitatea unui elev. În clasa mea eram coleg cu 6 sau 7 copii de profesori universitari, care au ajuns academicieni sau care erau deja academicieni. Asta se simțea în clasă, ei vorbeau de Shakespeare și eu ascultam și mă gândeam cine este Shakespeare?! Învățătoarea ne-a învățat să scriem corect limba română; atunci am învățat gramatica așa cum nu se mai învață astăzi, atunci făceam caligrafie la școală, ceea ce astăzi nu se mai face. Mulți ani nu am întâlnit-o pe învățătoarea mea, cred că au trecut vreo 20 de ani, în care nu am văzut-o pe doamna învățătoare, dar după ce am fost primit în Academie am simțit, într-adevăr, această nevoie să o anunț. Trăia

încă, avea 90 de ani, dar încă dădea și meditații și am ținut să îi mulțumesc pentru prima picătură pe care a pus-o în formarea mea.

– *Mai mulți studenți au dorit să știe cum a apărut dragostea dumneavoastră pentru chimie, care, bănuim, s-a manifestat încă din anii de gimnaziu, pentru că ați optat apoi pentru Facultatea de Chimie a Universității?*

– Chimia a fost pentru mine ceea ce se cheamă „dragoste la prima vedere”. Eram elev la liceul care astăzi se numește „Emil Racoviță”, pe strada Kogălniceanu, iar clasa noastră era vecină cu laboratorul de chimie. Eu eram în clasa a VI-a, încă nu făcusem chimie. Într-zi, s-a deschis ușa laboratorului într-o pauză și am putut să văd masa plină cu sticle și aparate de laborator, care m-au impresionat. Văzusem un film, când eram elev mai mic, despre marele Edison, inventator american, care, tot așa, avea un laborator și mi-a rămas în minte. În clipa aceea am simțit că asta vreau să fac. În clasa a VII-a am făcut primele ore de chimie, mi-au plăcut, am și avut o profesoară excepțională, doamna Cecilia Marian, care a avut curajul să-mi lase cheile laboratorului de chimie, să intru acolo când doresc. Eu nu aș face asta acum, nici cu un student, pentru că în laborator ai otrăvuri, substanțe inflamabile și un tânăr de clasa a VII-a să intre singur, să încerce ce vrea, este riscant. Cumpărasem de la anticariat o carte de chimie, tratatul de chimie analitică calitativă, de Ripan-Popper-Liteanu, iar laboratorul fiind foarte bine dotat, am făcut foarte multe experimente din acest tratat în timpul școlii. Atunci am învățat multe secrete ale chimiei, încât, în anul întâi la facultate, multe îmi erau cunoscute, mi-a fost mai ușor. Pasiunea aceasta s-a dezvoltat în timp ce învățam singur sau la școală, la clasă. Am cumpărat o carte tradusă din limba rusă, *Tehnica lucrărilor de laborator*, în care erau descrise toate aparatele, sticlăria din laborator, diverse experimente. Poate asta nu ar trebui să spun... printre altele era acolo un flacon care se numea flacon

Tischenko. Când am ajuns în anul I la facultate, la primele două-trei seminarii, se învăța sticlăria de laborator, iar eu le știam. Era o tânără, preparatoare încă, nici nu era asistentă, foarte sâcâitoare, care tot venea și mă întreba: „Asta cum se cheamă? Asta cum se cheamă?” Le știam din școală și din cartea asta rusească și la un moment dat am zis: „Nu văd aici flaconul Tischenko!” „Aaa, zice, este numai la doamna profesor, doamna academician Raluca Ripan” (care a fost și rector al Universității). Am văzut-o că merge în laborator, care era o sală lungă ca și aceasta, în capătul celălalt, unde era șeful de lucrări, îndreptat cu fața spre noi. Ea i-a șoptit ceva și șeful de lucrări a ridicat din umeri. Din clipa aceea domnișoara nu s-a mai apropiat de mine.

Facultatea a fost interesantă, cu câțiva profesori de înaltă clasă. Se remarcă în mod deosebit profesorul Candin Liteanu (al cărui nume îl poartă acum un important concurs de chimie – Concursul de Chimie „CANDIN LITEANU”, care se adresează elevilor aflați la data concursului într-una din ultimele două clase de liceu, precum și absolvenților de liceu din promoțiile mai vechi). Profesorul Liteanu mi-a propus o temă științifică. Era un cerc științific de chimie anorganică și analitică și eu am văzut afișul care anunța o ședință. Era o întâlnire despre metodele chimice de combatere a dăunătorilor și un student din anul III a prezentat un referat pe aceeașă temă. Eram în anul I, poate cam îndrăzneț de felul meu. Deși în anul I nu prea pui întrebări la un cerc științific, am întrebat la sfârșit: „Bine, dar în afară de metodele chimice, există și metode biologice de combaterea dăunătorilor!”. Profesorul Liteanu, care avea și Facultatea de Agronomie la bază, m-a chemat după ședință la dânsul în cabinet și m-a întrebat: „Cine ești? Cum te cheamă?” I-am spus că sunt student în anul I și m-a întrebat dacă nu vreau să fac un referat despre polimerii anorganici. Eu știam de la școală despre polimerii organici, dar de polimeri anorganici nu auzisem. Mi s-au

înmuiaț genunchii, dar am acceptat. Când am intrat în bibliotecă, să caut cărți și reviste, ceea ce m-a cucerit a fost ceva legat de polimerii anorganici. Nu știu câtă chimie mai știți dumneavoastră din școală, dar cred că despre benzen știți toată lumea câte ceva – ciclul de șase atomi de carbon. Căutând în literatura de specialitate despre polimerii anorganici, am găsit că existau și niște cicluri fără carbon, adică... benzen fără carbon. Acest lucru a fost absolut șocant pentru mine, nici în cursuri nu era. Și am început să citesc și în toți cei cinci ani de facultate am fost obsedat de ideea asta. Am urmărit în literatură, în reviste de chimie și s-a adunat un material bogat, care a fost teza mea de licență. Atunci se făceau teze de licență monografice. Și am scris o lucrare de vreo 300 de pagini bătute la mașină și cu o bibliografie de 1000 de articole citate, cele citite în timpul anilor de facultate.

Am rămas la facultate ca preparator, iar în toamna anului '59, profesorul Liteanu a venit și mi-a propus: „Merg la București, la Editura Academiei, nu vrei să îți publici lucrarea de licență?” Eu nici nu mă gândeam că se poate să publici o lucrare de licență. Bineînțeles că am acceptat ideea și profesorul mi-a spus: „Uite, scoate prima pagină pe care scrie teză de diplomă și pune-i numai titlul pe care vrei și numele tău!”. Am zis ***Introducere în chimia ciclurilor anorganice***. Manuscrisul a mers la Editura Academiei, la secția de chimie, cum se practică și acum, iar acolo nimeni nu a avut ideea să se intereseze cine e autorul, pentru că, dacă s-ar fi interesat, sigur nu ar fi fost acceptată lucrarea unui proaspăt absolvent! Manuscrisul a fost aprobat pentru publicare și după ceva timp am primit un aviz telefonic să merg la București, la Editura Academiei, pentru încheierea contractului. Am spus „aviz telefonic”, pentru că atunci nu prea aveam noi telefon acasă și, dacă voia cineva să vorbească cu tine, îți trimitea prin poștă un aviz telefonic, pentru ziua și ora când urma să te prezinți la Telefoane.

Am fost invitat la București. Nu uit toată viața momentul când am ajuns la Editura Academiei: erau două doamne acolo în birou și m-am prezentat, spunând că sunt Ionel Haiduc de la Cluj. Una dintre doamne m-a măsurat cu privirea de sus până jos, după care m-a întrebat: „Mata ești autorul?” Am spus: „Da”. A făcut așa, un „hm!”, și a scos din sertar contractul să îl semnez. Am semnat contractul și am rămas uimit de suma aceea, drepturi de autor, erau 17 mii de lei, asta în '59. Părinții mei au cumpărat după aceea o casuță cu 37 de mii de lei, ca să vă dați seama ce însemna o sumă de 17 mii de lei! Văzând contractul cu asemenea sumă, nu mi-a venit să cred. Cartea era de fapt prima lucrare care trata această temă în literatura chimică, pentru că se întâmplă așa în știință: oamenii de știință studiază, metaforic vorbind, copaci, câte un copac, și îl descriu în toate amănunțele și eventual un pâlț de copaci, dar nu prea văd întotdeauna pădurea. În cazul acesta, unii se ocupau de chimia fosforului, alții se ocupau de chimia siliciului sau sulfului, lucruri foarte frumoase și într-o parte, și în alta, dar nu le puneau împreună: cicluri anorganice. Și asta făceam eu în carte. Cartea a apărut în anul 1960, a fost tradusă în limba poloneză la 2-3 ani după aceea, apoi am dezvoltat-o într-o ediție englezească, publicată la Londra în 1970, în două volume, ajungând de la 300 de pagini la peste 1000 de pagini. Cam asta ar fi, pe scurt.

– *Legat de gestul pe care l-au făcut cele două doamne de la editură, avem o întrebare oarecum asemănătoare, pe care o știu de la profesorul Liviu Rusu. Erați student, iar rectorul Universității „Victor Babeș”, Raluca Ripan, chimistă și ea, care se afla în vizită la Moscova, a fost întrebată de un savant sovietic: „Ce face profesorul Haiduc?” Ați trimis un articol acolo?*

– Publicasem un articol în *Revista de chimie* de la București, când eram student în anul II sau III, tot despre ciclurile anorganice și polimerii anorganici. Polimerii anorganici intrau atunci în

interesul lumii științifice în chimie, pentru că se spera – și s-a și realizat în mare măsură – se spera că aceste materiale sunt utile pentru întrebuințări la temperaturi înalte, având o rezistență termică mai bună. Am publicat un articol despre asta, care a fost citit de academicianul sovietic Korșak, care era specialist în polimeri în general și care începuse să se intereseze de polimerii anorganici. Revista a ajuns în mâna dânsului, care a rugat pe un doctorand român să îi traducă articolul în limba rusă. Nu știa cine e autorul, dar acest doctorand a revenit, când a terminat doctoratul, în țară. M-a căutat și m-a întrebat, eram deja absolvent, dacă pot lucra practic în acest domeniu. I-am spus că în țara mea nu se lucra. M-a întrebat unde pot lucra, el avea o funcție la minister și mi-a spus că în Germania (unde aș fi dorit) nu sunt șanse, dar s-ar putea să obțin o bursă pentru Uniunea Sovietică. Așa am ajuns să îmi fac doctoratul acolo.

– Domnule academician, așadar Dvs. v-ați făcut doctoratul la Moscova și nu ați ascuns acest lucru, în condițiile în care mulți români, politicieni, savanți (am să dau un exemplu: Ion Ianoși a spus că a studiat la Sankt Petersburg, când de fapt studiasse la Leningrad). Deci mulți vor să își ascundă studiile la Moscova, în Uniunea Sovietică în general, în timp ce Dvs. vă faceți un titlu de mândrie din studiile făcute acolo! De ce?

– Nu mă rușinez deloc de acest lucru, din cel puțin două motive: rușii făceau școală serioasă, ei erau în competiție cu americanii, cu sistemul capitalist, pentru ei cercetarea era o chestiune vitală, „de viață și de moarte”; autoritățile puneau și bani și stimulau oamenii să facă cercetări. În al doilea rând, conducătorul meu de doctorat, academicianul K.A. Andrianov, era o autoritate nu numai științifică, ci și o personalitate foarte apreciată de autorități. De ce? În timpul celui de-al Doilea Război Mondial, nemții au ajuns, cum se știe, până la porțile Moscovei, până la capătul liniei de tramvai, la marginea Moscovei. Acolo au prins o

vreme foarte grea, o iarnă cu temperaturi de -30 , -40 de grade, pentru care nu erau pregătiți. Uleiul de motor se îngroașă la temperaturi scăzute și li s-a blocat transportul, tancurile nemțești nu se mai puteau mișca. Rușii, în schimb, în Siberia, aveau tehnica pregătită pentru temperaturile joase din Siberia. Aveau niște uleiuri speciale, care rezistau. Cineva, respectiv Richard Sorge, un spion sovietic la Tokio, i-a anunțat pe ruși că Japonia nu va ataca Uniunea Sovietică în Extremul Orient și atunci au putut să își aducă din Siberia armata pregătită pentru acele condiții. Rușii știau să se deplaseze și pe skiuri, o tehnică nu foarte des întâlnită, și în felul acesta au fost respinși nemții de la porțile Moscovei. Vă dați seama că, după o asemenea ispravă, Andrianov, care încă nu era atunci profesor, nu era nici academician, se bucura apoi din partea autorităților de o înaltă prețuire. Profesorul lucra în șase zile pe săptămână, la Moscova, în șase locuri diferite. O zi era la un institut al Academiei, într-o zi era la un institut ce se numea Institutul de Tehnologie Chimică Fină – (aici imi faceam eu doctoratul) – unde se făcea o chimie cu lucruri mai deosebite. O altă zi era la Institutul Electrotehnic Unional, unde se întâlnea cu specialiștii pentru izolanți electrici de temperatură înaltă și trei zile pe săptămână era la trei institute secrete, cunoscute doar sub numele de „căsuțe poștale”. Am publicat în colaborare cu academicianul Andrianov nouă articole științifice, realizate în cei trei ani cât am stat la Moscova. Profesorul venea o singură dată pe săptămână la Institut, deci era greu să vorbești cu dânsul. Lucrai ceva, apoi stăteai la coadă să arăți lucrarea profesorului, care îți spunea eventual să mai faci niște modificări sau completări și apoi o dădea mai departe pentru publicare. În mod normal dura un an de zile de la depunerea manuscrisului până la publicare, însă lucrările care aveau ca autori și doctoranzi aveau prioritate, erau acceptate imediat spre publicare (ca să poată asigura susținerea tezei de doctorat la termen).

– *Erați student la Cluj, în ultimul an, când a avut loc unirea celor două universități, române și maghiare, respectiv „Victor Babeș” și „Bolyai János”. E o chestiune de istorie aici, cred că pe mulți i-ar interesa unele amintiri de la acel eveniment!*

– Era în '59 și a fost o ședință mare la Casa Universitarilor, la Colegiul Academic. A fost prezidată de Nicolae Ceaușescu, care era pe atunci cam la începutul poziției lui în conducerea partidului; în stat nu cred că avea vreo funcție. El a condus această ședință, care a fost organizată în așa fel, încât o studentă maghiară a venit cu o solicitare din partea studenților maghiari, ca Universitatea maghiară („Bolyai János”) să se unească cu Universitatea românească („Victor Babeș”). După unirea celor două universități, Facultatea de Chimie s-a mutat în parcul unde este și acum. Nouă nu ne-a convenit, să muți o facultate cu laboratoare, cu sticlărie și cu celelalte aparate era greu, însă atunci nu se discuta. Era o dispoziție și toată lumea asculta, nu se comenta.

– *Ați putea să ne spuneți câteva lucruri despre atmosfera din facultate, despre relația cu profesorii, ceva ce era specific atunci și azi nu mai e!*

– Grea întrebare! Între student și profesor era un anumit respect. Erau profesori foarte respectați, care țineau studenții la o distanță oarecare prin însăși atitudinea lor. Studenții se dădeau la o parte pe coridor, când trecea un profesor. Am să vă povestesc o întâmplare. Eram în primul an la facultate, reținut ca preparator, la Catedra de chimie-fizică, și telefonul catedrei era pe coridor. A venit la mine un prieten din București și m-a rugat să dea un telefon; ne-am dus pe coridor, era pauză, a sunat de intrare și profesorul șef de catedră a trecut mergând la curs. Nu a reușit colegul să vorbească la telefon și peste o oră zice „hai să mai încercăm o dată”. Profesorul a venit de la curs și ne-a găsit tot la telefon. Nu m-a certat, dar la prima ședință de catedră a spus că

„sunt unii colaboratori ai noștri, care stau câte o oră întreagă la telefon!” Nu am mai dat nicio explicație, mi-am asumat această vină nereală, dar asta era.

– *Ce activități erau organizate? Discoteci, baluri?*

– Erau balurile studențești la Casa Universitarilor. Se făceau și la cantină, de Revelion. Viitoarea soție era studentă tot la chimie. Am invitat-o la dans, cred că de Revelion, și atunci mi-a spus „dansezi ca un urs!”. După asta eu nu am mai dansat decât la nunta noastră, unde nu ai ce face, trebuie să dansezi. Până la urmă totuși, chiar dacă „dansam ca un urs”, după câțiva ani ne-am căsătorit.

– *Domnule academician, în 1983 a avut loc la București un mare congres de chimie macromoleculară. Ați participat cumva la acel congres? Și am vrea să știm și care a fost participarea unor persoane politice, cu înclinații spre chimie la acel congres!?*

– Da, atunci Elena Ceaușescu era prezentată drept numărul unu în știința românească. Era conducătoarea Institutului Central de Chimie, care lucra în domeniul chimiei macromoleculare. A participat la congres, la deschidere. Erau prezenți și doi laureați ai Premiului Nobel. Elena Ceaușescu a ținut un discurs despre rolul oamenilor de știință, pacea mondială, un discurs cu o culoare politică și cu urări de bun-venit. Era programată, după pauză, după conferința plenară a unui premiant Nobel. S-a făcut pauză, dar ea a plecat. Laureatul Nobel și-a ținut conferința și urma conferința ei, dar conferința a fost prezentată de un tânăr colaborator (dr. Bordeianu), în limba engleză, și totul a fost în ordine. Ea a plecat în vizită la un CAP sau la o gospodărie agricolă de stat, împreună cu soțul, după cum s-a anunțat în presă. A doua zi presa anunța: „S-a deschis la București marele congres mondial de chimie macromoleculară, unde tovarășa Elena Ceaușescu a ținut cuvântul de deschidere și a prezentat o conferință plenară”. Nu s-a menționat faptul că nu ea a expus conferința. În zilele următoare – conferința a ținut

vreo 3-4 zile – nu a mai dat pe acolo. Nici la închiderea congresului nu a participat. Cineva din conducerea Institutului Central de Chimie a încheiat, iar doamna care s-a ocupat de organizarea congresului s-a bucurat de mulțumirile oaspeților străini – pe dânsa o știau și o felicitau. Acest lucru a ajuns la urechile Elenei Ceaușescu, iar organizatorul, doamna respectivă, a fost mutată de la Institutul Central de Chimie la Fabrica de Anvelope de la Rahova, cu mențiunea că este... o avansare și o răsplată pentru meritele avute la organizarea congresului. Această doamnă a încercat să refuze, spunând că e cercetătoare și că nu poate să conducă o fabrică de cauciucuri și de anvelope, însă a fost obligată să meargă. Asta mi-a spus-o chiar dânsa!

– *Domnule academician, avem o întrebare mai indiscretă, puteți să nu răspundeți! Mi-a sugerat-o cineva din zona filologică, să spun așa. Ideea este că foarte mulți scriitori îi trimiteau lui Ceaușescu cărți cu autograf. Dumneavoastră, în perioada respectivă, ați publicat cărți, inclusiv în limbi străine. I-ați oferit Elenei Ceaușescu cărțile Dvs. cu autograf?*

– Am publicat într-adevăr la Londra, în 1970, două volume despre ciclurile anorganice, în limba engleză, și am avut colegi și prieteni care mi-au pus două întrebări: 1. „Ai avut aprobarea să publici în străinătate?” și 2. „Câți bani ai câștigat din publicarea acestor cărți în străinătate?” La publicarea în străinătate aprobările erau așa: trebuia să ai aprobare de la Catedră, de la Rectorat, de la Minister, cu declarația autorilor că lucrarea nu conține secrete de stat. Un volum al manuscrisului l-am trimis din țară la editura engleză, iar al doilea volum l-am trimis din Statele Unite, unde eram bursier Fulbright, cercetător post-doctoral. Unii colegi m-au îndemnat: „Du-te la Elena Ceaușescu și oferă-i cărțile cu autograf!”. Nu am făcut-o din următorul motiv: m-am temut că se poate întâmpla: 1) să îi placă și să zică „Îl iau pe ăsta la Centru, să lucreze

pentru mine” sau 2) să o înfurie, ceea ce era mai probabil, și să mă trezesc atașat cultural la o ambasadă din Africa Centrală, cum s-a întâmplat cu un tânăr care făcea curte fiicei lor și pe care familia ei nu îl accepta. Tânărul a fost promovat pe un post diplomatic într-o țară nu tocmai atrăgătoare. N-am dorit să mă remarc și am ținut cont de această informație, și nu i-am trimis cărțile cu autograf.

– *Cine a pus această întrebare s-a gândit la faptul că, după revoluție, toate aceste dedicații au fost publicate, iar autorii lor au fost compromiși. Deci nu au ce găsi eventualii căutători ai unor asemenea cărți...*

– Pe tema asta nu!

– *Ar fi foarte interesant să știm cum ați ajuns, după doctoratul de la Moscova, tocmai în Statele Unite, la stagiul post-doctoral. Este tot rodul unei întâmplări fericite?*

– Exact, și aici tot așa. Eram la Moscova și a venit în vizită un profesor american, profesorul Gilman, care a ținut o conferință la Institutul de Chimie Organică. Am aflat din timp și am participat. Acolo era obiceiul că întrebările nu se puneau verbal, oral, la sfârșitul unei conferințe, ci se trimiteau pe bilețele. Îmi place modelul ăsta, așa prefera să primesc și acum întrebarea scrisă pe un bilețel! S-au pus mai multe întrebări, profesorul a primit câteva bilețele. Am pus și eu o întrebare, pe care am scris-o în limba engleză. Începusem să învăț engleza, din cauza literaturii de specialitate, pe care trebuia să o citesc. Am pus așadar o întrebare în limba engleză și am și semnat *Ionel Haiduc, România*. Când a ajuns la rând bilețelul meu, cel care conducea conferința și traducea întrebările, din rusește în engleză, zice „asta e în limba engleză” și i-a dat-o profesorului, care a zâmbit și a băgat bilețelul în buzunar. După ce m-am întors în țară, i-am scris profesorului american, cerându-i extrase ale unor lucrări. Pe vremea aceea, dacă oamenii de știință voiau să citească unele lucrări pe care nu le aveau în

biblioteca, trimiteau autorului o scrisoare, erau niște cărți poștale speciale în acest scop, și autorul îți trimitea un extras. I-am cerut profesorului Gilman să îmi trimită câteva lucrări pe care le știam. Mi-a trimis lucrările și o scrisoare în care întreba, între altele, „Tu ești cel care, la Moscova, mi-ai trimis întrebarea în limba engleză? Mi-a făcut mare plăcere, printre atâtea întrebări rusești, pe care nu le înțelegeam, să fie una și în engleză!” Am confirmat în răspunsul meu! După puțin timp s-a ivit posibilitatea de a concura pentru o bursă Fullbright (bursele Fulbright apăruseră când eram încă la Moscova – eu mi-am susținut teza de doctorat în decembrie 1963). Atunci au apărut bursele și profesorul Ioan Ursu, fizician, cadru didactic la Universitatea noastră, a fost printre primii români care amers în Statele Unite, cu această bursă. Când am auzit asta am rămas pe gânduri: „Cum să ajung și eu acolo?” Țin minte că, la susținerea tezei de doctorat, la Moscova s-a făcut un mic chef, cum se face de obicei, și am băut un pahar de vodcă, iar un coleg rus m-a întrebat „Acuma ce ai de gând să faci?” I-am răspuns „Mă întorc acasă, învăț limbă engleză și apoi plec în America!”. Când s-a ivit posibilitatea de a concura pentru aceste burse, profesorul Ursu, care era deja prorector, mi-a oferit această șansă. Mi-am făcut dosarul, care includea și un accept din partea unei Universități americane. I-am scris profesorului Gilman că vreau să concurez pentru o bursă Fulbright și l-am întrebat dacă mă acceptă. M-a acceptat și așa am ajuns acolo. Profesorul Gilman lucra intens și el era curios într-un fel să afle mai multe despre ce făceau colegii lui ruși. Era următoarea situație cu cercetarea: la ruși, ca să publici, trebuiau mai multe aprobări și declarații și dovadă că lucrarea nu conține secrete. În America era altfel, puteam publica liber tot ce lucram cu profesorul Gilman, fără nicio restricție. Gilman avea însă un contract cu un laborator al Aviației Americane (U.S. Air Force) și trimitea odată la trei luni rezultatele realizate în laborator sub

forma unor rapoarte de cercetare. Noi, colaboratorii, trebuia săptămânal să scriem și să dăm profesorului un raport despre cele lucrate în laborator. Preparam noi substanțe chimice, cu condiția să conțină siliciu, fluor, clor. Dacă pe cei de la Air Force îi interesa vreuna din substanțele preparate de noi, cereau să trimitem 100 de grame; în mod normal noi făceam un gram. De două ori profesorul Gilman m-a rugat să fac o substanță, dar nu am aflat niciodată dacă substanța mea a fost bună sau nu a fost bună la ceva, la testările lor. Ce lucram se publica fără nicio restricție, iar partea aplicativă era treaba lor, care nu ni se mai comunica. Am publicat în colaborare cu profesorul Gilman 18 lucrări realizate în laboratorul american.

– *Să lăsăm și sala să pună întrebări. Dacă nu ați reușit să scrieți întrebările pe hârtie, cum se întâmpla la Moscova, puteți să le spuneți direct!*

Întrebare din sală: Câtă scientometrie se făcea pe vremea dumneavoastră? Exista noțiunea de scientometrie?

– Nu, nu! Scientometria a apărut mai târziu. Acum probabil știți că există și în România o revistă națională de scientometrie, *Revista de politica științei și scientometrie*. Scientometria a apărut ca urmare a activităților unui Institut de Informare Științifică (ISI) din Statele Unite, care acum este Thompson Reuters. Acesta urmărea măsura, număra câte citări adună fiecare lucrare științifică publicată. Operațiune foarte complicată. Se contabilizează numărul de lucrări publicate de cineva și câte citări are persoana respectivă. Raportul dintre numărul de citări și numărul de publicații constituie așa-numitul factor de impact. Cu cât factorul de impact este mai mare, cu atât revista este considerată mai importantă, mai bună. Asta s-a extins foarte mult, acum a devenit o modă, folosită excesiv uneori. După mine nu e același lucru să publici într-o revistă prestigioasă, de circulație internațională, sau într-o revistă locală, pe care nu o citește nimeni. De aceea s-a introdus și la noi

ideea de a aprecia activitatea de cercetare și în funcție de *factorul de impact*. Revistele românești la început nu figurau în baza de date a Institutului de Informare Științifică. Pe urmă, când a început și la noi evaluarea pe baza factorului de impact, românii, care se adaptează întotdeauna la orice situație nouă, în loc să presăm oamenii de știință, cercetătorii, să facă lucrări care să fie acceptate de revistele cu factor de impact înalt, s-au luptat să fie și revistele românești incluse între cele „din lista ISI”. S-a reușit, sunt vreo 50 de reviste românești incluse între cele cu factor de impact măsurat, dar cu un factor de impact – de obicei – foarte mic: 0,2-0,3. O revistă e bună dacă are factorul de impact cel puțin 1, 1 și ceva. Marile reviste au 15, 20. Fantastic!

– *Care credeți că e cea mai importantă activitate a dumneavoastră, cea de cercetător în domeniul chimiei sau cea de profesor?*

– Cea mai dragă îmi este activitatea de profesor! Mi-a plăcut să predau, mi-a plăcut să lucrez cu studenții. Am aici în sală un student, care e și membru corespondent al Academiei Române (Cristian Sorin Silvestru, n. I.R.). Doi dintre studenții mei au ajuns membri ai Academiei, aleși pe bune, să nu credeți că „am pus eu pile”. De aceea, când mi se adresează cineva prefer să îmi spună „domnule profesor”. Cristian Silvestru mi-a fost student, doctorand și coleg în Mexic, unde am petrecut un an împreună, ca invitați, la Universitatea Națională Autonomă din Mexic (UNAM), după revoluție, în 1993-1994. Atunci am părăsit funcția de la rectorat – în 1990 am fost ales rector la Universitate și după trei ani, fiind invitat în Mexic, am lăsat birocrația de care am vorbit înainte și am plecat. Am petrecut împreună un an și ceva de relaxare, nu făceam decât cercetare și a fost bine.

– *Care a fost colaborarea dumneavoastră cu Securitatea?*

– De colaborare nu se poate vorbi, dar înainte de plecarea în Statele Unite, cei de la Securitate ne-au făcut un instructaj la

Ministerul Învățământului, cum să ne purtăm și să vorbim frumos despre România. Eu am plecat în State lăsând în țară soția și copilul, copilul fiind un fel de ostatic. Profesorul Gilman nu mi-a propus direct să rămân în Statele Unite, dar îmi explica mereu ce poziții bune au foștii lui colaboratori, foștii lui doctoranzi, în universități sau în industrie. Mă lăsa să înțeleg că ar fi bine dacă aș rămâne. Am venit acasă și am cerut aprobarea să merg din nou. Nu am primit aprobarea decât după 2 ani, după multe insistențe. După doi ani practic era cam târziu. Am mers la alt profesor, pentru zece luni, pentru că profesorul Gilman nu mai avea banii pe care îi rezervase pentru mine și mi-a oferit o altă bursă, la o altă universitate. Am stat 16 luni: aveam 10 luni aprobarea din țară și atunci am cerut încă 6 luni, pentru că nu se terminase cercetarea. Nu am primit aprobarea din țară decât de la universitate, nu am ajuns să primesc aprobarea și de la minister. Am rămas totuși încă 6 luni, după care m-am întors în țară și am revenit activ la facultate. Am aflat atunci că eu am fost considerat plecat definitiv, pentru că, în timp ce eram în Statele Unite a doua oară, a fost un congres internațional de chimie la Boston, iar eu figuram pe liste din partea Statelor Unite, a statului Georgia. Era în lista participanților așa: Ionel Haiduc, University of Georgia, iar eu am adăugat pe ecuson „plus România”. Cineva, și știu cine, dar nu are importanță, a venit în țară și a arătat autorităților: „Uite, Haiduc nu mai vine, era în delegația americană la congres”. Buletinul meu a fost anulat. Când am venit în țară, trebuia să prezint pașaportul, am depus pașaportul la minister, însă nu mi-au restituit buletinul. După vreo trei săptămâni m-am prezentat la București, la Pașapoarte. Acolo cineva mi-a spus „Cu dumneavoastră e o problemă; mergeți la Miliție, la Cluj, să va facă alt buletin!”. Am venit la Cluj, unde la Biroul Populației de la Miliție mi s-a cerut buletinul vechi. Eu nu îl aveam și mi s-a spus că fără buletinul vechi nu se poate face

bulentin nou. Funcționarul de la ghișeu a plecat puțin și când s-a întors a spus că știe despre ce e vorba și că îmi face buletin nou. Atunci am înțeles că eram pe lista neagră!

– *V-a schimbat inclusiv CNP-ul?*

– Nu erau CNP-uri pe vremea aceea. Înainte de plecarea din Statele Unite, la un congres, un profesor (Alan Mac Diarmid) m-a întrebat de unde sunt și i-am spus că sunt din România, acum fiind bursier la Universitatea Georgia și că mai am două luni de stat. M-a invitat să lucrez cu dânsul, însă nu am putut merge, din cauza lipsei aprobării de rigoare. El a obținut Premiul Nobel după câțiva ani, pe baza acelei cercetări la care mă invitase să lucrez cu dânsul. Din cauza regimului de atunci, am ratat șansa de a lucra cu cineva care a luat Premiul Nobel!

– **Cristian Silvestru:** *Aș vrea să completez ceva: domnul profesor spunea că nu ar da cheia unui tânăr și asta nu e adevărat. Eu am avut cheia laboratorului!*

– Acad. Ionel Haiduc: Erai deja la facultate, într-un an mai mare!

– **Cristian Silvestru:** *Legat de întrebarea care a fost pusă în legătură cu Securitatea: nu era chiar așa, e o diferență între serviciul secret și poliția politică și domnul profesor spunea că, pentru a publica, trebuia să obții aprobări și asta poate că regimul publicării era foarte strict în acea perioadă, dar după ce eu am terminat facultatea, nu a mai fost așa de strict.*

– La Cluj era o altă atmosferă, ceva mai relaxată decât la București!

– **Cristian Silvestru:** *Eu pot să dovedesc asta. Împreună cu domnul profesor am scris o carte, publicată la o editură din Statele Unite, primul volum apărând în 1988, iar al doilea în 1989. Atunci era foarte complicat, nu era e-mail, ca acum, deci manuscrisul trebuia trimis în America prin poștă. Domnul profesor a venit cu o soluție: am scris împreună un articol de sinteză pe aceeași temă, pe*

care l-am publicat într-o revistă care se numește „Coordination Chemistry Reviews”. Ca să primești aprobare, trebuia să îl trimiți și în engleză, și în română. Am primit aprobarea pentru lucrare, cu care am trimis și manuscrisul cărții. Deci nu era așa de strict.

– Noi am obținut toate aprobările, inclusiv de la Ministerul Învățământului și urma aprobarea de la Consiliul Național al Cercetării Științifice. Acolo ni s-a cerut să dăm manuscrisul și în limbă română. Manuscrisul avea 1000 și ceva de pagini; era o prostie să traduci totul în limbă română și oricum știam că nu îl va citi nimeni acolo. Atunci am cerut înapoi manuscrisul și am scris această lucrare de 20 de pagini cu același titlu, pentru care am obținut aprobările de la Minister și de la Consiliul Național al Cercetării Științifice. La Poștă aveam aprobarea pentru acest titlu, așa că am trimis manuscrisul cărții de 1000 de pagini!

Articolul a apărut și este unul dintre cele mai citate articole ale noastre, are vreo 200 de citări. A apărut și cartea. Cenzorii nu s-au gândit atunci ca, în aprobarea care se dădea, să scrie și numărul de pagini. Aveai aprobare pentru 20 de pagini și trimiteai 1000 de pagini! La Securitate nu citea nimeni cărțile de chimie.

– *Știm că ați fost decorat, în calitate de om de știință, de către însuși Vladimir Putin!*

– Da, am fost decorat cu Medalia Pușkin, o medalie care se dă pentru relații culturale și cultivarea limbii ruse. Când eram la București, la Academie, eram invitat la multe recepții la Ambasade și la una dintre acestea cineva m-a prezentat ambasadorului Federației Ruse. Discuția a început în engleză și după câteva fraze am spus „Excelență, haideți să vorbim pe rusește!” Ambasadorul a rămas puțin șocat, pentru că nimeni nu prea vorbea cu el rusește. Cred că de aici mi s-a tras totul, pentru că după un an am fost invitat la Moscova, la un Congres mondial al limbii ruse, la care erau participanți din toată lumea, profesori de rusă, oameni de

cultură și oameni politici. Atunci au fost decorați 36 de străini cu Medalia Pușkin, printre care Președintele Republicii Slovace, primul ministru al Chinei, ceva profesorași de limbă rusă din America Latină, deci toți amestecați. La Kremlin, erau prezenți doar șase din cei 36. Nu am primit medalia din mâna președintelui Putin, adică nu direct din mâna lui, ci mi-a fixat-o în piept.

– *În timpul funcției de președinte al Academiei Române, vi s-a cerut să fiți o autoritate în toate domeniile sau numai în chimie?*

– Din păcate, nu am avut de-a face numai cu chimia, ci trebuia să mă pronunț în foarte multe lucruri de ordin administrativ. Cel mai greu era când venea câte un cercetător sau salariat dintr-un institut de cercetare (Academia are peste 60 de institute), nemulțumit de director. Se plângea că i s-a făcut o nedreptate. Îl ascultam, după care pleca. Pe urmă vorbeam cu directorul, care îmi spunea povestea lui, că salariatul lipsea de la serviciu sau era nedisciplinat și atunci eram în situația dilemei „cine are dreptate?”

– *Ați fost timp de 8 ani președintele Academiei Române, ne puteți spune în câteva cuvinte realizările Academiei în perioada mandatului Dvs.?*

– Da, și vorbim de realizările Academiei, ale instituției, în care meritul meu poate nu este prea vizibil. Două lucruri importante s-au întâmplat: 1. Terminarea *Dicționarului-tezaur al limbii române*, care a fost început de către B.P. Hasdeu (lucrare pentru care regele Carol I a dat ceva bani), iar pe urmă a fost continuat de Sextil Pușcariu. Nici el nu l-a terminat, s-a ajuns până la litera „l” (cuvântul „lojniță”). Dicționarul a fost reluat de Academia Română și terminat în urmă cu doi ani. Este o lucrare monumentală și puține academii din lume au asemenea dicționare. 2. *Istoria românilor* în 10 volume, a câte 1200-1300 de pagini fiecare, care acoperă toată perioada, până la 1989. Acum se tipărește ediția a II-a, revizuită și completată, s-a ajuns la volumul VI sau VII.

Să vă spun și scopurile pentru care a fost creată Academia: prima ei misiune a fost elaborarea unei gramatici a limbii române și a istoriei românilor. S-a inițiat dicționarul amintit, unde sunt vreo 170.000 de cuvinte, cu explicații la fiecare.

– *Care credeti că ar fi principalele caracteristici ale unui cercetător? Doamna acad. Maia Simionescu spunea că tenacitatea și curiozitatea. Dumneavoastră ce părere aveți?*

– Cred că un adevărat cercetător trebuie să înceapă cu o evidentă curiozitate. Sigur, sunt două tipuri de cercetători: unii – care fac cercetare fundamentală – lucrează pe baza curiozității, și alții care, folosind cunoștințele acumulate de știință, le aplică pentru realizarea unor scopuri precise, utilitare sau aplicative.

– *Cred că întrebarea tradițională în această situație este ce proiecte aveți și dacă între proiectele care urmează – pentru că știți să povestiți așa de frumos și ați trăit atât de multe evenimente – există și un volum de memorii?*

– Aș vrea să trăiesc până aș avea timp să scriu un astfel de volum! În chimie lucrez intens și de când sunt pensionar. Sunt chiar mai ocupat decât înainte. Am început o lucrare de sinteză, care nu știu când și cum se va sfârși, pentru că e vorba de un volum mare de lucrări, de literatură științifică de chimie, care trebuiesc citite, din care trebuie extrasă fiecare picătură de noutate. Datele trebuie puse împreună și astfel ar ieși o lucrare de sinteză, *review*, cum se zice în englezește. Am mai încercat așa ceva în urmă cu 15 ani, cu profesorul Edelman din Germania și a ieșit o carte. Acum nu știu ce va ieși, dar un articol de sinteză trebuie să iasă. Asta fac acum și, cum spuneam înainte: unii văd copacii, îi descriu frumos, dar nu văd pădurea și asta aș vrea să fac eu.

– *Domnule academician, vă mulțumim pentru întâlnirea aceasta extraordinară, pe care ne-ați acordat-o. Sperăm să mai acceptați invitații la colegiul nostru, pentru că vor fi alte generații de studenți.*

– Cu mare plăcere, deși mă cam tem de invitații! La plecarea din București am spus că mă întorc la Cluj, unde nu voi mai ieși din casă, nu mai apar în societate, nu mai răspund la invitații, pentru că vreau să mă liniștesc și să mă concentrez pe proiectele mele științifice! Văd însă că nu prea reușesc! (*Aplauze*)

Cluj-Napoca, 30 aprilie 2015

Transcriere: **Flavia Precup și Ilie Rad**

„EU CRED CĂ TRĂIM O PERIOADĂ
DE NOUĂ BARBARIE,
VĂ SPUN FOARTE CLAR CE CRED!”

ACAD. BASARAB NICOLESCU

Stimați invitați,
Dragi colegi,

Bine ați venit la o nouă întâlnire organizată de Colegiul Studențesc de Performanță Academică! De data aceasta este o întâlnire cu totul și cu totul specială, pentru că oaspetele nostru este o personalitate, așa spune nu a României, ci a culturii universale. Nu vreau să fac o prezentare a domniei sale, pentru că am publicat în presă și pe site-ul Universității un comunicat cu principalele lucrări și activități ale domniei sale și puteți să citiți aceste informații. Vreau numai să vă spun că domnul academician Basarab Nicolescu este foarte legat de Cluj, după cum unii probabil știți. Domnia sa conduce doctorate la Facultatea de Studii Europene. A fost și la noi, la Facultatea de Jurnalistică, unde a ținut o conferință organizată de mine și de domnul profesor Aurel Sasu, și pot să vă spun că a răspuns cu foarte mare plăcere și acestei invitații.

Fotografie de Louis Monier

Îi spuneam înainte de conferință că domnia sa trebuia să fie primul nostru invitat. De ce? Pentru că filosofia Colegiului nostru, așa cum a fost aprobată de Senat, este ca dumneavoastră, membri sau viitori membri – pentru că aici sunt și câțiva viitori candidați ai Colegiului –, este să se facă cercetare inter-, trans- și multidisciplinară, fiindcă sunt și alte centre care fac cercetare axată pe profilul facultății din care provin. Domnul academician era personalitatea ideală să înceapă această dezbateră, dar, desigur, nu era foarte simplu, pentru că domnia sa locuiește în Franța. Noi am aflat „prin metode specifice”, ca să spun așa, că domnia sa va fi la Cluj și am zis să profităm de prezența domniei sale aici. Vreau să vă spun că a răspuns cu foarte mare plăcere acestei invitații.

Sunt mulți studenți care nu au putut să vină din motive obiective și spun și am spus și data trecută, la întâlnirea cu domnul academician Ionel Haiduc că, în numărul 2 din *Anuarul Colegiului*, vom publica transcrierea acestei conferințe. Am deja aici câteva experte de la Jurnalistică, fete admirabile, care m-au ajutat și cu alte ocazii.

Acesta este primul număr din *Anuarul* nostru, pe care o să-l ofer domnului academician ca amintire. Așadar, îl avem pe domnia sa aici, iar titlul expunerii ați văzut că este *Transdisciplinaritate în educație și cercetare*. Eu vreau să îl rog pe dânsul să ne facă o mică introducere, după care să avem un dialog cu domnia sa. Deja am primit de la dumneavoastră, conform tradiției, un număr de 10 întrebări, pe care, după bunul obicei, le-am aranjat într-o anumită ordine logică. Asta nu înseamnă că dialogul este închis și nu puteți să puneți și alte întrebări. Și domnului Haiduc ați văzut că i s-au pus întrebări foarte multe, unele delicate: dacă a avut de-a face cu Securitatea și domnul academician a răspuns foarte normal. Ca să nu mai lungim vorba, pentru că timpul este prețios, îl rog pe domnul academician să ia cuvântul.

*

– Acad. **Basarab Nicolescu**: În primul rând, aş dori să mulţumesc domnului profesor Ilie Rad pentru această invitaţie, care mă onorează, care mă interesează din acest proiect foarte interesant şi mă interesează pentru că ador, cei care mă cunosc ştiu asta, dialogul cu tinerii inteligenţi, informaţi din Cluj. Să nu fiţi prea impresionaţi de toate elogiile care mi s-au făcut, să fiţi foarte direcţi în întrebările voastre, pentru că aveţi o ocazie să aflaţi şi poate aţi vrut întotdeauna să aflaţi mai multe despre *transdisciplinaritate*, din moment ce aceasta este în centrul metodologic al acestui colegiu. Aici nu va fi decât o foarte scurtă introducere, după care esenţiale vor fi discuţiile.

De ce transdisciplinaritatea astăzi nu este numai un ţel realist, ci chiar şi unul necesar? Nu e un lux, este ceva care se impune.

Primul argument este explozia numărului de discipline academice, care a trecut de la 7, cât erau la fondarea primelor universităţi, în secolul XIII-XIV, la peste 8000 în anul 2015. Statisticile provin de la o sursă foarte viabilă, National Science Foundation. Ce înseamnă asta în mod clar? Înseamnă că un mare expert într-o disciplină este total ignorant în peste 7999 de discipline. Este un fapt, nu o alegere. Cu alte cuvinte, în lumea noastră deciziile sunt luate pe baza ignoranţei, pentru că, de fapt, cum se iau deciziile: oamenii politici fac apel la oamenii experţi într-o disciplină, deci le ignoră pe toate celelalte. Ceea ce duce, această stare, la o criză inevitabilă, care va fi din ce în ce mai profundă.

Al doilea argument: rapidele schimbări în lumea noastră duc la un şomaj galopant şi oamenii trebuie să îşi schimbe meseria de mai multe ori în timpul vieţii. Nu era cazul generaţiei mele, când, dacă te stabileai într-o specialitate, rămâneai în ea toată viaţa. Acum devii bătrân deja pe la 30 şi ceva de ani, dar trecerea de la o meserie

la alta este însă practic imposibilă, în condițiile unei super specializări accelerate, așa cum o avem în lumea academică peste tot.

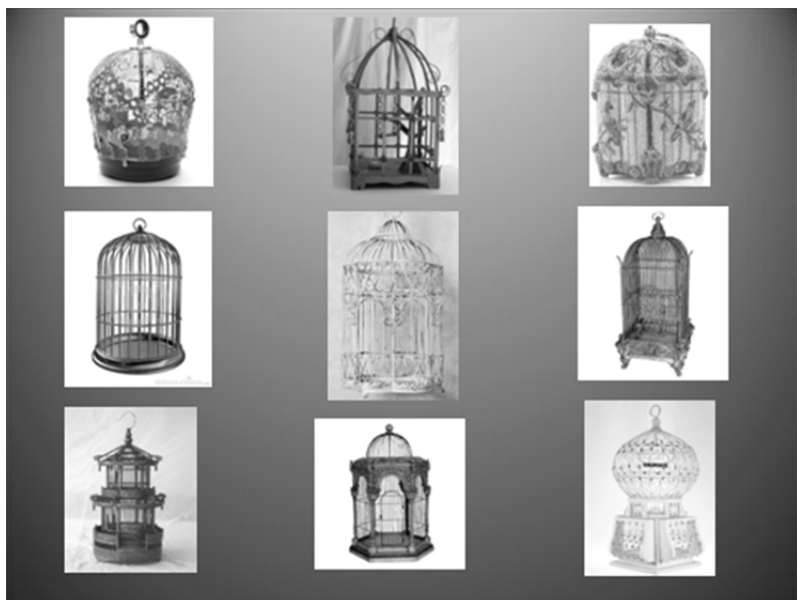
Al treilea argument: recente descoperi în neurofiziologie, deci în știința pură, ilustrate de exemplu în lucrările lui Antonio Damasio, pun în evidență un fapt interesant și neașteptat și anume că *inteligența analitică* este prea lentă în comparație cu *inteligența sentimentelor*. Deci avem nevoie de un echilibru între cunoașterea analitică și ființa interioară.

Al patrulea argument: globalizarea, celebra globalizare la care suntem supuși și asta e un fapt necesar, inevitabil, care antrenează un enorm flux migrator. Ce înseamnă asta? Că oamenii aparținând la țări cu o anumită cultură, spiritualitate, să meargă în țări cu altă cultură, altă religie, altă spiritualitate, ceea ce generează conflicte inevitabile, la care asistăm de asemenea peste tot, pentru că migrațiile devin din ce în ce mai importante. O societate civilizată trebuie să introducă dialogul între culturi, religii, spiritualități.

Al cincilea argument: rapidul avans în mijloacele de comunicare implică o complexitate crescândă într-o lume interconectată, cum bine știți. Vechea logică clasică, cea a lui „da” și „nu”, a terțului exclus, în termeni tehnici, nu mai este valabilă în cazul complexității. V-am dat doar câteva argument. Sunt multe altele.

Ce este *transdisciplinaritatea*? Să lămurim acum în câteva cuvinte, iar discuțiile vor oferi clarificări. Există o mare confuzie, chiar printre oamenii cultivați, între multi-, inter- și transdisciplinaritate. Ce înseamnă, în câteva cuvinte, *multidisciplinaritate*? Înseamnă studiul simultan al unei probleme în mai multe discipline, cu alte cuvinte multidisciplinaritatea este disciplinaritate, chiar dacă transgresează frontierele între discipline. Multidisciplinaritatea a existat dintotdeauna, de la primele universități. Interdisciplinaritatea e un fenomen mai recent, cuvântul a apărut prin anii '30, iar prin ani '50 era o modă: în America se făceau departamente

interdisciplinare, cu speranța că se vor face descoperiri impresionante, dacă sunt puși împreună oameni de specialități diferite. Nu a mers, a fost un eșec, dar, totuși, a avut și succese interesante. Interdisciplinaritatea este un transfer de metode de la o disciplină la alta. De exemplu, iau fascicule de protoni și le folosesc la tratamentul cancerului; deci lucruri din fizica nucleară se aplică în medicină. Transfer de metode. Transdisciplinaritatea, într-o prima fază (o să dau o definiție exactă în câteva minute), studiază în același timp trei lucruri. Ea studiază ceea ce este în același timp între discipline, ceea ce traversează disciplinele și este dincolo de orice disciplină. Dacă transdisciplinaritatea nu este o nouă disciplină, atunci ce este? Cuvântul însuși a fost inventat în anul 1970, de Jean Piaget, important filosof și psiholog elvețian. Nu lucrul în sine, dar într-un sens apropiat de ce înțelegem noi acum prin transdisciplinaritate.

Ca să aveți o imagine a ce este inter-, multi- și trans-, imaginați-vă aici aceste colivii, imaginați-va că sunt în ele păsări inteligente, foarte inteligente, care știu totul despre colivia respectivă. Disciplinaritatea este reprezentată prin aceste colivii și să spunem că la un moment dat pasărea din extrema stânga, din acea colivie, își pune întrebarea: „Ce ar fi să studiem care este istoria acestor colivii, a ornamentelor, a esteticii, a stăpânilor?” și convoacă păsările în colivia respectivă și face un colocviu multidisciplinar. După aceea, păsările se întorc în coliviile lor.

Interdisciplinaritatea ce ar fi? Să spunem că păsării de aici, din colivia din stânga, la mijloc, i se pare că colivia nu este frumoasă și este cam geloasă pe pasărea din colivia de sus, din extremă stângă, și îi spune stăpânului: „Aș vrea și eu niște ornamente, ca acelea din colivia respectivă!”. Stăpânul o ascultă și face un transfer de la una la alta. Ce ar fi trans- în această imagine? Trans- înseamnă că ai deschide coliviile și păsările ar merge în mediul lor natural, care este cerul, iar după aceea se întorc în coliviile lor, păstrând memoria acestui întreg. Aceasta e o imagine, ca să vă ajute puțin pe plan intuitiv.

Transdisciplinaritatea – care este scopul ei? Scopul ei este înțelegerea lumii prezente în toată complexitatea ei. Care este finalitatea? Unitatea cunoașterii. De când omul este om a vrut să înțeleagă împreună ce este lumea, ce este universul. Transdisciplinaritatea privește demnitatea umană. În ce sens? Nu este vorba aici de credință religioasă, dar dacă a existat un Creator, dacă acesta ne-a iubit, a făcut din iubire această lume și pe noi, înseamnă că ne-a dat putință să înțelegem lumea în care suntem. Dacă nu, înseamnă că suntem niște sclavi, niște marionete. Înțelegerea lumii, unitatea cunoașterii este o chestiune de demnitate umană. Transdisciplina-

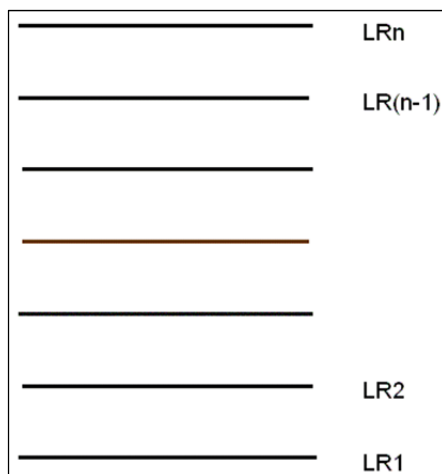
ritatea privește studiul interacțiunii în termeni puțin mai sofisticăți, mai filozofici, între Subiect și Obiect. Cum bine știți, Subiectul a încercat să fie eliminat din cunoașterea academică, iar când el e folosit, e folosit ca Obiect. De exemplu, în psihologie, când folosești Subiectul, dar ca Obiect, de aceea se numește *cunoaștere obiectivă*. Ce înseamnă cunoașterea obiectivă? Obiectul. Subiectul e acolo numai să știe și să manipuleze. Deci resuscitarea Subiectului echivalează unei noi cunoașteri. Care sunt bazele epistemologice ale transdisciplinarității?

1. Realismul cuantic. O revoluție, și aș spune adevărata revoluție, nu este cea rusă; adevărata revoluție cultural-epistemologică este apariția mecanicii cuantice, între 1900-1930, care a dat o viziune cu totul nouă asupra realității.

2. Știința modernă, incluzând științe exacte și științe umane.

3. Logica modernă. La începutul secolului XX au apărut tot felul de logici neclasice, care nu se bazează numai pe „da” și „nu”, și cum se întâmplă deseori în cultură, în filozofia culturii, sunt lucruri care au apărut simultan în multe domenii. De exemplu, se credea că Universul este static, este dat întotdeauna pentru totdeauna și a venit teoria Big Bangului, teoria lui Einstein și a spus „nu, există un început, există o istorie!” Același lucru despre logică: se credea că logica este inerentă naturii umane. Nu este. Este o logică empirică, cu alte cuvinte ea poate fi schimbată în funcție de complexitatea lumii în care trăim. Metodologia transdisciplinarității am elaborat-o de-a lungul timpului, a fost pe deplin exprimată în *Manifestul transdisciplinarității*, prima ediție a fost în franceză, a fost tradusă în multe limbi, ultima fiind limba italiană și e tradusă în românește în mai multe ediții. Ce înseamnă metodologie? Nu înseamnă metode. Înseamnă *logosul metodelor*. Cum cunoaștem și cum

punem în legătură logოსul, știința și arta metodelor, căci pot fi un număr infinit de metode corespunzând unei singure metodologii. Metodologia transdisciplinarității se bazează pe trei axiome. Trebuie plecat de undeva.

Axioma *ontologică* ține de *ontos*, de *ființă*. Axioma *logică* ține de cum ne exprimăm, cum formulăm teoriile, propozițiile. Axioma *epistemologică* se referă la cum clădim diversele sisteme de cunoaștere. Visul oricărei filosofii a fost să pună în legătură ontologia cu logica și cu epistemologia. Transdisciplinaritatea reușește să facă acest lucru.

Să considerăm acum cuvântul „realitate”. Ce înseamnă realitate? Există o accepție pe care orice om în domeniul științei o aplică. Realitatea este ceea ce *rezistă* la experimentele noastre, la reprezentările noastre, la imaginile noastre și chiar la formulările noastre matematice. E ceva acolo, oricum o numim: necunoscut, realitate, natură, univers, ceva care rezistă. Aici, la acest stadiu al

discuției, este importantă distincția între *real* și *realitate*, care, dacă se confundă între ele, conduce la mari probleme. Realitatea este ceea ce rezistă, deci ceea ce este accesibil cunoașterii noastre. Eu, ca om de știință, am practicat 40 de ani fizica cuantică și tot ceea ce am făcut a fost să studiez ceea ce rezistă în domeniul infinitului mic și infinitului scurt.

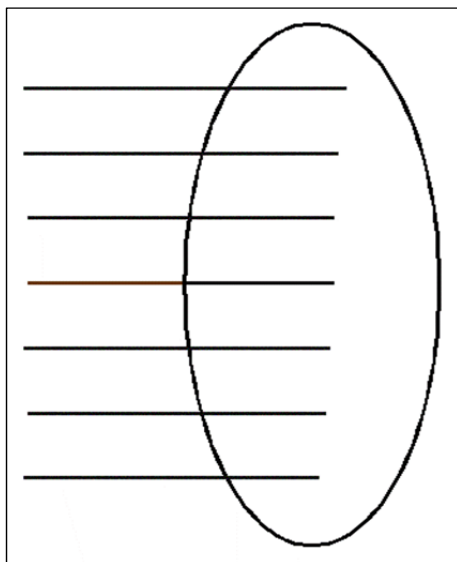
Real e cu totul altceva. Cuvântul *real* înseamnă *ceea ce este*. Punct. Fără nimic altceva, nu putem adăuga nimic. Cu alte cuvinte, este ceea ce e voalat pentru totdeauna.

Axioma ontologică a transdisciplinarității ne spune că există în natură și în societate și în cunoașterea noastră a naturii și a societății diferite niveluri de Realitate ale Obiectului și niveluri de Realitate ale Subiectului. Folosesc cuvinte noi, pe care am să le explic imediat. Ce e realitatea am spus; acum ce e un nivel de realitate, ce înseamnă? Înseamnă un ansamblu de sisteme invariant la acțiunea legilor generale în cazul sistemelor naturale sau normelor și regulilor diferite în cazul sistemelor sociale. Ce e important aici este discontinuitatea între două nivele. Simbolic aveți aici segmentele astea, care reprezintă ansamblul de legi, de sisteme invariante la acțiunea unui număr de legi generale, nu legi de detaliu. Între două niveluri nu există nimic, strict nimic, și chiar nimic este prea mult spus. Asta înseamnă discontinuitatea. Cu alte cuvinte, nu este o bifurcație, ci este altceva foarte ușor de formalizat din punct de vedere matematic și foarte greu de înțeles pe plan intuitiv, pentru că discontinuitatea e contrară informațiilor organelor noastre de simț. Noi suntem toți manipulați de ideea de continuitate. Când ne uităm în oglindă în fiecare zi vedem că ne schimbăm puțin cu timpul, până devenim bătrâni, dar chipul e același, există o continuitate.

În cazul sistemului social, odată înțeles nivelurile macrofizic și microfizic etc., înțelegem că putem distinge între un nivel individual – al vieții noastre individuale, nivelul geografic – familie,

națiune, comunitate istorică, nivel de comunitate ciber-spățiu-timp, nivel planetar și nivel cosmic. Între două niveluri nu există continuitate. Gândiți-vă numai la cuplul nivel individual și nivel social. Este clar că unele sunt cerințele pe plan individual și altele pe plan social și nu există neapărat conciliere între ele; există chiar un conflict, care trebuie rezolvat într-un fel sau altul.

Ce înseamnă Obiect astăzi? Cu toate cunoștințele acumulate în secolul XX, înseamnă o serie de niveluri de Realitate ale Obiectului. Sunt mai multe niveluri de Realitate unite între ele printr-o buclă de coerență, care traduce un fapt științific. Nu este un fapt fizic, nu este un fapt filozofic. Această coerență înseamnă că toate nivelurile sunt interconectate. Acesta e un fapt absolut științific. Știm de exemplu că tot ceea ce se întâmplă în infinitul mare, la scara Universului, depinde de ce se întâmplă în infinitul mic, la scară cuantică.

– *Nu are legătură cu teoria fractalilor?*

– Are o anumită legătură. Transdisciplinaritatea este o reprezentare fractală a realității. E bine observat, printre altele are o legătură în sensul că sunt legi generale – cele trei axiome – care, localizate pe niveluri, produc fenomene diferite. O structură fractală, într-adevăr. Ce e interesant e că această buclă de coerență trece printr-o zonă de nerezistență la organele noastre, la reprezentări, la experiență, la imagini. De ce există această nerezistență? Răspunsul la această întrebare este foarte important în discuția noastră. Nerezistența înseamnă faptul că suntem ființe limitate. Există acrobații verbale, care spun că, de fapt, cunoașterea e infinită. Ce înseamnă infinit? Nu există timp infinit pentru ființele umane. De exemplu, materialistii dialectici, plecând de la filozofia lui Hegel, spuneau că, în mod cert, cunoașterea e infinită. Nu are niciun sens. Ea poate fi infinită în timp, dar nu e infinită în sensul descoperirilor de legi, pentru că suntem ființe limitate, până și mirosul nostru este mult mai limitat decât mirosul câinelui.

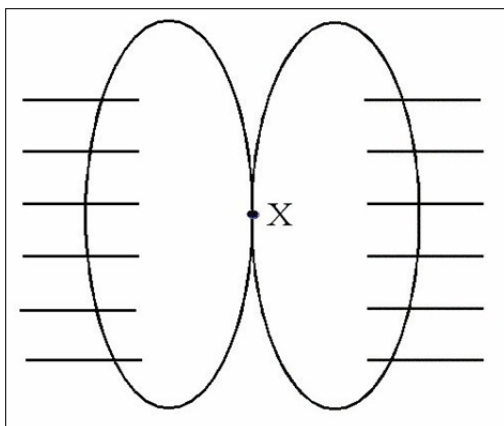
– *Posibilitatea e foarte mare ca logica, pe care ne bazăm noi, să nu corespundă întregului!*

– Bineînțeles. Faptul că noi construim reprezentări fondate pe organele noastre de simț, plus instrumente pe măsură, înseamnă că trebuie să luăm în considerare, să negociem cu necunoscutul, dar nu necunoscutul pentru un anume timp, ci necunoscutul pentru totdeauna. Asta este un fapt care este revoluționar în teoria academică. Ea pretinde eliminarea necunoscutului pentru totdeauna. Nu este vorba de irațional, ci de faptul că universal este, în același timp, rațional și neraționalizabil.

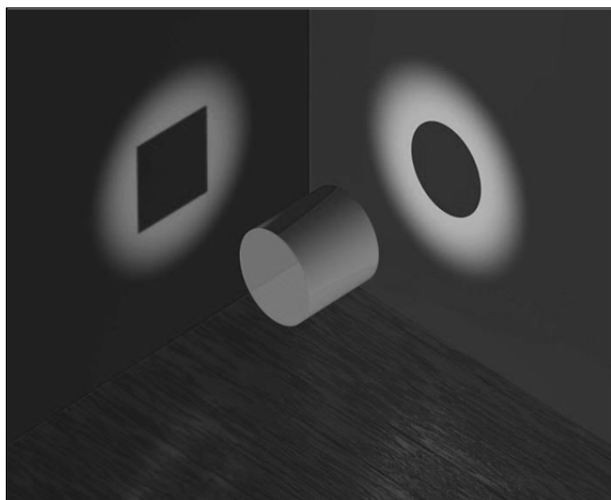
Pe partea Subiectului, faptul a fost tratat de Edmund Husserl, care a fost maestrul lui Heidegger și care a fost matematician la origine și care a vorbit de nivelurile de Realitate ale Subiectului. Dacă Subiectul nu este schizofrenic, trebuie să existe o coerență a diverselor niveluri care există în el, ca să poată cunoaște lumea în care se află.

Punând împreună tot ce am spus, ajung la figura centrală a expunerii mele, la care probabil voi reveni în timpul discuțiilor.

Realitatea este constituită de Obiect, Subiect și Terț Ascuns. Obiectul cu nivelurile lui și zona sa de coerență; în dreaptă Subiectul, cu nivelurile lui și cu zona sa de coerență. Aceste zone de coerență trebuie să se atingă la un moment dat, ca să comunice, altfel nu cunoaștem. Acest al treilea, între Subiect și Obiect, l-am numit, în lucrările mele, Terțul Ascuns, în sensul că este un terț, un al treilea independent de Subiect și independent de Obiect. El este ascuns pentru că nu îl putem formaliza, nu îl putem descrie prin teorii. Trebuie să luăm în considerare existența lui, dar nu îl putem formaliza. Cum îl formalizăm, îl distrugem.

Axioma logică înseamnă că trecerea de la un nivel la altul, exemplu de la o disciplină la altă, se face printr-o logică nouă pentru că, punând în contact discipline diferite, ajungem la contradicții. Dacă pui teologia și poezia împreună, e clar că vom ajunge la contradicții foarte rapid. E o nouă logică, pe care trebuie să o folosim și logica cea mai adaptată printre logicile neclasică este așa numita logică a terțului inclus. Logica terțului inclus a fost introdusă de Aristotel și Hegel și a fost reactualizată de un compatriot al nostru, Ștefan Lupașcu (Stéphane Lupasco). Ce înseamnă terțul inclus? Înseamnă că există un al treilea termen, care este în același timp ceva și contrariul aceluia ceva, A și non-A. Ceea ce pare absurd: cum poate să existe ceva care, în același timp, să fie și opusul său? Se poate și este simplu de înțeles, dacă am înțeles ideea de nivel de Realitate, pentru că, dacă acest terț se află pe alt nivel de realitate, atunci aceste cupluri de contradictorii apar ca simple proiecții pe nivelul vecin.

Ca să aveți o imagine intuitivă, vă dau această imagine a ceea ce înseamnă terțul inclus. Imaginați-vă un cilindru pe care îl iluminăm. Pe perețele din dreapta, proiecția sa va fi un cerc, iar pe perețele din stânga cilindrul se proiectează ca un dreptunghi. Este clar că cercul nu este un dreptunghi: A nu este non-A. Deci avem o logică a contradicției. Imaginați-vă ființe cu două dimensiuni, care trăiesc acolo unde e cercul care va spune „Dumnezeu este un cerc”. Ființele de pe celălalt perete vor spune „Nu, Dumnezeu e un dreptunghi”. Se întâlnesc pe muchia între pereți, se bat între ei, se omoară între ei în numele unei concepții despre Dumnezeu. Lucrul este, de fapt, simplu: un cilindru, proiectat pe un perete sau altul, e vorba de număr de dimensiuni diferite.

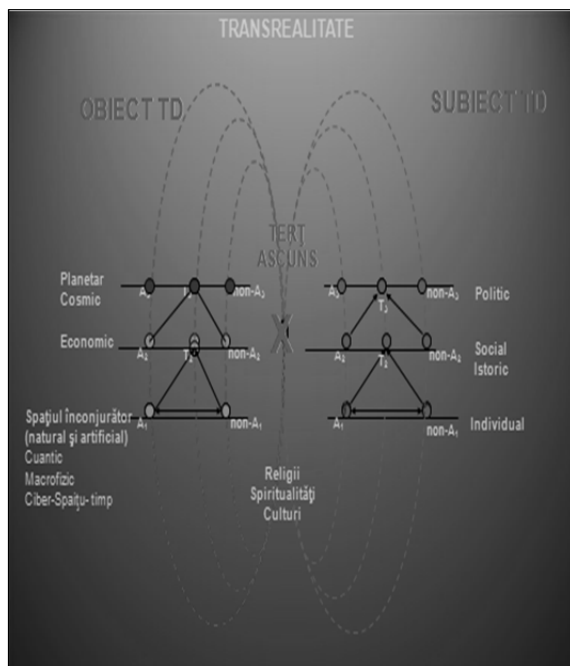
În sfârșit, axioma epistemologică spune că structura de niveluri de Realitate e o structură complexă. Cuvântul „complex” nu înseamnă complicat, complex vine de la „complexus”, care înseamnă ceea ce este țesut împreună, ca o țesătură, ca un covor. Fiecare nivel este ceea ce este pentru toate celelalte niveluri: există în același timp. Axioma epistemologică este deci o formă modernă a străvechiului principiu de interdependență universală.

Toate acestea despre care v-am vorbit – Subiectul, Obiectul și Terțul Ascuns trebuie contextualizate. Ele trebuie puse în contextul problemei pe care o rezolvăm. Dacă aveți o problemă în sociologie, o problemă de expertiză în domeniul întreprinderilor, o problemă de educație, ele trebuie contextualizate. Contextualizând nivelurile de Realitate, obținem niveluri de contextualizare, deci epistemologice. Un singur exemplu: reprezentare, limbaj, confuzie. Noi interpretăm la diferite niveluri în funcție de ceea ce știm, în funcție de informațiile pe care le avem, în funcție de sensibilitatea noastră și

puterea noastră de înțelegere. Să considerăm *nivelul de limbaj*. Este clar că un limbaj care se aplică poeziilor lui Coșbuc nu este același limbaj care se aplică poeziilor lui Ion Barbu, este cu totul alt limbaj. Dacă amestecăm limbajele, iese o haos teribil și haosul înseamnă conflicte. *Nivelul de confuzie* înseamnă ceea ce facem în fiecare zi în discuțiile noastre, în acțiunile noastre, amestecăm nivelurile și creăm confuzii fără sfârșit. Această structură despre care vă vorbesc dă o posibilitate metodologică extraordinară de analiză în orice domeniu al cunoașterii, în științe umane și în științe exacte.

În această figură este sumarul celor spuse în mișcare: Obiectul, pornind de la un nivel macrofizic, unde avem contradictorii pe care încercăm să le combinăm, să le unificăm la un alt nivel, să spunem, economic. Vom descoperi cu timpul contradicții în nivelul economic și încercăm să le rezolvăm la alt nivel, nivelul planetar, de aceasta au apărut toate instituțiile planetare, ca să rezolve diferitele tipuri de conflicte.

Pe cealaltă parte a Subiectului avem același lucru. Nivelul individual, unde cu toți știm din viața de fiecare zi câte conflicte avem fiecare dintre noi, fiecare alegere poate pune în joc întreaga ființă și atunci încercăm să facem apel la alt nivel, de exemplu nivelul social sau nivelul istoric. În nivelul social vom descoperi contradicții, vom încerca să mergem la alt nivel, de exemplu nivelul politic, în sensul bun al cuvântului și așa mai departe. Cunoașterea este un fel de trecere de la un nivel contradictoriu la un nivel necontradictoriu, care devine contradictoriu.

Nu știu câți dintre voi sunt aici ortodocși, pentru că mulți sunt ortodocși în România, cam 99%. Dacă ne gândim că Dumnezeu, în perfecțiunea Lui, a făcut lumea asta, deci s-a restrâns, înseamnă că El a introdus contradicția în această lume, în sensul că a introdus ceva ce este contrariul Lui. Informația este fizică în partea Obiectului și informația este spirituală în partea Subiectului. Or, toată aventura cunoașterii umane înseamnă asta, informația care se transmite de la un nivel la altul și care trece prin acest punct X de Terț Ascuns, care este un fel de sursă a cunoașterii. Apoi ea este retransmisă nivelurilor de Realitate și așa mai departe, până la sfârșitul lumii, dacă există un sfârșit al lumii și dacă lumea se va sfârși, va fi din cauza nebuniei oamenilor. În bibliografie aveți cartea *Ce este Realitatea?* (traducere

din limbă franceză, a apărut la Junimea) și o carte care a apărut direct în engleză, anul trecut, *From Modernity to Cosmodernity. Science, Culture, and Spirituality*. Acolo găsiți foarte dezvoltat tot ce v-am schițat acum. Vă mulțumesc pentru atenție.

– Mulțumim, domnule academician, pentru această succintă trecere în revistă a filosofiei conceptului nostru, la urma urmei. Eu vă propun să puneți întrebări în legătură cu expunerea domnului academician, cea pe care a făcut-o, după care trecem la întrebări și de altă natură.

– Legat de exemplul acela cu cercul și cu pătratul, eu cred că un exemplu ar fi și cel bine cunoscut, în care două drepte spre infinit nu se intersectează.

– Da, dar imaginea prezentată de mine vorbește oamenilor care nu știu ce înseamnă spațiu euclidian. Ea este mai ușor de înțeles.

– În timpul prezentării Dvs., eu mă gândeam la pisica lui Schrödinger și la orbitali, fiindcă vorbești de niveluri ale realității. Există niveluri energetice și eu am oarecum o credință în mine că toată lumea aceasta se bazează pe niște legități ale atomului, care există în el. Plus cu minus se atrage, orbitali, probabilități, electroni, interacțiuni. Mă gândeam la pisica lui Schrödinger, pentru că și acea pisică este oarecum în același timp și vie, și moartă, nu știm ce se întâmplă efectiv în cutia respectivă.

– Să luăm problemele una câte una. Pisica lui Schrödinger. Ea era implicită în toată expunerea mea, când am vorbit despre realismul cuantic. Unul dintre fundamentele acestui realism cuantic este că realitatea în spațiu și în timp este o realitate antropomorfă, făcută de noi. E un lucru care e foarte dificil să-l acceptăm, pentru că toate organele noastre de simț sunt bazate pe ideea că avem o cameră cu trei dimensiuni: înălțime, lățime, lungime și un timp care spunem noi că îl vedem la ceas. Nu îl vedem la ceas, nu vedem

decât ora, nu vedem ceva care se mișcă. Nu există un fluviu al timpului. A venit mecanica cuantică spunând „Nu, toată asta este o aparență, este o iluzie”. Realitatea este într-un spațiu abstract cu n dimensiuni, care se numește spațiul lui Hilbert. Trecerea de la spațiul lui Hilbert la spațiu tri-dimensional e o mare problemă, pe care nu a rezolvat-o nimeni deocamdată. Deci în acest spațiu se întâmplă fenomene de genul celui inventat de Schrödinger. Ce este pisica lui Schrödinger? Într-o cușcă e o pisică și lângă pisică punem otravă, o farfurie cu mâncare, în care este otravă. Eu simplific puțin exemplul lui Schrödinger. Pisica este deșteaptă și simte un miros puțin ciudat și nu mănâncă, e vie. Îi e foame, mănâncă, e moartă. Din punctul nostru de vedere, pisica este fie vie, fie moartă. Din punctul de vedere al mecanicii cuantice, ea este și vie, și moartă. Există o probabilitate de a fi vie, să spunem 60%, și o probabilitate de 40% să fie moartă. 60% plus 40% înseamnă 100%, deci criteriile științei sunt respectate. Combinația reală este o combinație de stări viu-mort. Unul dintre marile paradoxuri, care s-au discutat ani și ani de zile, se mai discută prea mult după părerea mea, fiindcă este o simplă poveste de logică în fond. Cineva naiv va spune „deschidem cutia și vedem dacă e vie sau moartă”. Problema e că nu putem deschide cutia, pentru că noi suntem prea mari, noi suntem catedrale pe lângă acest infinit mic, infinit scurt. Infinit mic înseamnă în spațiu 10 minus 14 centimetri, adică luați un centimetru și îl divizați în 10 și a zece-a parte în 10 și așa mai departe, ca să ajungeți la lumea cuantică. În timp înseamnă 10 minus, să zicem, 30-40 secunde, de negândit în plan al organelor de simț, dar perfect accesibil din punctul de vedere al științei.

– *Apariția terțului pe care l-ați menționat dumneavoastră include cumva abolirea dualității?*

– Include concilierea dualității doar momentan. E un lucru foarte important. Măine are loc susținerea unei teze de doctorat conduse de mine, în care doctoranda va vorbi despre reprezentările morții în spațiul mexican și în spațiul românesc. În spațiul mexican filosofia civilizațiilor prehispanice este dualitatea. De exemplu, există sculpturi în care jumătatea de față reprezintă un om viu, iar cealaltă jumătate reprezintă un om mort. „Dualitudinea”, cum spun ei, în spaniolă, traversează toate civilizațiile prehispanice. De fapt, ideea de dualitate este o idee care traversează absolut toate civilizațiile. Nebunia, aș spune grandomania modernității este abolirea dualității, deci abolirea terțului. Aș spune că este o mare maladie actuală. Se discută, se negociază, se rezolvă un conflict pentru un anume timp și după aceea se revine la un conflict și mai profund.

– *Revin la întrebarea mea, cea cu pătratul și cu cercul. Îmi plac foarte mult exemplele, de pildă, dacă ne putem imagina un triunghi cu toate trei unghiuri de 90 de grade. Există acel triunghi în spațiul neeuclidian?*

– Da.

– *Legat de problema cu pisica, de teoria universurilor paralele, că într-un univers o găsești vie și în altul moartă...*

– Este o interpretare, nu este fizică, este alături de fizică. Povestea cu universurile paralele e una dintre multele interpretări ale mecanicii cuantice, la care eu nu ader. Ideea universurilor paralele înseamnă că există o lume, în care noi suntem cum vorbim, discutăm lucruri extrem de interesante și există un univers paralel, în care indivizi, mai mult sau mai puțin asemănători cu noi, discută cam aceleași lucruri ca noi, dar cu mici diferențe. Sunt lucruri care mi se par cu totul neinteresante, pentru că sunt nemăsurabile, e aproape știință-ficțiune.

– *Din ce motiv ați ales Coloana Infinitului a lui Brâncuși pentru coperta ultimei Dv. cărți?*

– Răspundeți singur la întrebarea asta! Din mai multe motive, nu numai pentru că Brâncuși e român, genial și universal, dar de asemenea pentru că această Coloană a Infinitului este o perfectă reprezentare a nivelurilor de realitate. Ea reprezintă axa lumii, care este Terțul Ascuns. Știți că Brâncuși era fascinat de Milarepa? El nu era ortodox, fiind legat mai mult de budism. Americanii au știut să facă o imagine foarte frumoasă cu ce le-am trimis eu, imagine în care numele meu apare pe pământ, iar pe coloană sus apare titlul.

– *Așa cum v-am spus și cu alta ocazie, aceste întâlniri au un dublu scop: să ne familiarizăm cu subiectul expunerii, dar să și cunoaștem anumite laturi ale invitatului. În 1959, domnul academician a obținut medalia de aur la prima olimpiadă internațională de matematică, în orașul Stalin, dar, în același timp, și o diplomă la o olimpiadă de literatură. Ne puteți evoca, pe scurt, aceste momente esențiale de început de carieră?*

– Nu le văd direct legate de carieră, ele sunt legate de viața mea de tânăr elev, a cărui prima pasiune a fost matematica, ceea ce nu m-a împiedicat să câștig și olimpiada națională de literatură și olimpiada națională de română, cum ați spus. Istoria olimpiadei internaționale de matematică e foarte interesantă, deoarece era prima. Întotdeauna când inițiezi ceva, ești la un început de ceva, e un fapt care îți rămâne toată viața. În România, trebuie spus, școala matematică era și este încă extraordinară. De asemenea, *Revista de matematică și fizică* era pe atunci foarte importantă. România a avut această idee. La început au fost foarte puține țări, acum sunt sute, atunci erau vreo 10. Rușii au ezitat să vină. În orice caz, a fost un moment extraordinar de celebrare a frumuseții matematicii. Am avut șansa să fiu într-un liceu, la Liceul „I. L. Caragiale” din

Ploiești, unde profesorul de matematică era un om care putea fi cercetător, dar care s-a dedicat elevilor și în timpul liber ne-a pregătit pentru aceste momente excepționale de concurență internațională. Un alt fapt interesant a fost echipa. Erau echipe naționale, care s-au format și îmi aduc aminte cu mare plăcere de tabăra în care am fost, de formare, exact ca sportivii, în care stăteam închiși și lucram tot timpul și în care, spre surpriza mea, pe lângă probleme de matematică, profesorii vorbeau și de cultură generală. Nici până acum nu înțeleg de ce au făcut asta, a fost foarte interesant. A fost un moment formidabil și a fost începutul, pentru că atunci nu existau alte olimpiade internaționale. Acum sunt olimpiade pentru tot felul de specialități. A fost într-adevăr un moment foarte important și pentru școala de matematică, și pentru mine.

– *Și olimpiada de literatură?*

– La olimpiada de literatură aveam drept concurenți elevi ca George Banu sau Laurențiu Ulici. Momentul cel mai important a avut loc când eu eram în clasa a X-a, când la olimpiadă comisia a fost condusă de Perpessicius, marele maestru în Eminescu. Era o lucrare despre Eminescu, regret și acum că nu am putut să o regăsesc. A fost un moment excepțional cu acest om, care a reprezentat ceva enorm în cultura românească.

– *Domnule academician, se poate reconcilia știința cu religia, mai ales astăzi, când, în numele unei religii, se produc crime abominabile, care ne amintesc de Evul Mediu?*

– Nu cred că aceste crime se comit „în numele religiei”, este o neînțelegere. Crimele de astăzi nu sunt în numele unei religii. Cei care se declară de la islam folosesc asta doar ca pretext. Este absolut clar, avem informații destule despre cei care sunt în spatele așa-zisului Stat Islamic, că sunt oameni care nu au de-a face nimic cu islamul, cu religia. Ei se folosesc de religia islamică pentru îndoc-

trinare, ceea ce e cu totul altceva. Aceste evenimente nu compromit în niciun fel dialogul dintre știință și religie, pentru că aceste crime nu sunt reprezentative nici măcar pentru religia islamică. Dialogul între știință și religie cred că este extrem de important pentru înțelegerea lumii de astăzi. Am condus peste 10 ani în România o rețea de dialog, finanțată de Fundația americană Templeton. Am avut filiale peste tot în centrele universitare – cursuri, congrese, cărți, reviste. La Cluj a fost un centru condus de părintele Ioan Chirilă și cred că am dat anumite rezultate de deschidere a orizontului, pe de-o parte a oamenilor de știință, care refuzau, îndoctrinați fiind, orice deschidere spre religie. Pe de altă parte, a religioșilor, care erau închiși în dogmele lor și considerau știința ca un fel de demon. Până la urmă dialogul s-a încheiat. Dialogul este important, pentru că suntem într-o criză de valori. Nu înseamnă că vom prelua valorile religioase, nu e vorba de transfer, e vorba de un dialog de înțelegere a celor două fețe ale lumii, fața materială și fața spirituală. Nu numai dialogul dintre știință și religie este important, ci și dialogul între religii. Între Subiect și Obiect se află religiile, spiritualitățile, culturile. De ce sunt puse acolo? Ele sunt puse în zona de nerezistență, pentru că ele spun ceva care nu se supune măsurătorilor de tip științific. Să luăm un exemplu: religia creștină. În schema aceasta o putem imagina ca o secțiune transversală în zona de nerezistență Subiect-Obiect. Nerezistență, deoarece de partea Obiectului există o rezistență, pământul unde s-a născut Isus, s-a născut undeva, s-a născut la un timp dat. Ceea ce evoca Isus nu erau lucruri care se puteau măsura, deci erau plasate într-o zonă de nerezistență. Toate culturile, toate religiile au acest fapt comun: au o zonă de nerezistență a Terțului Ascuns, care este comună tuturor religiilor, tuturor culturilor. Aici este cheia dialogului. Fiecare dintre ele are o zonă de rezistență, deci fiecare își clamează superio-

ritatea, unicitatea. În fond, ele au ceva în comun: zona Terțului Ascuns, deci pot dialoga, altfel nu ar putea dialoga. Fără dialog, culturile ar fi un vas închis, fiecare cultură fiind închisă în sistemul său de reprezentare. Același lucru pentru spiritualități. Vă spun asta pentru că celor care sunt implicați în dialogul între diversele tipuri de culturi, metodologia transdisciplinară le poate oferi un instrument extraordinar de cunoaștere și de analiză. Nu este o nouă filozofie, nu este o nouă religie, este o nouă metodologie.

– *În modelul dumneavoastră, cum am putea plasa speciile ca și grupări de indivizi, pentru că observăm în interacțiunea cu mediul anumite strategii de control al resurselor oarecum similare, chiar dacă ele au la nivel informațional un anumit specific genei identice prin descendență, dar apar de exemplu în sistemele de organizare socială. Pot să iau o specie de suricate, o specie de șoricei și observ că în partea interacțiunii emerg anumite proprietăți, cum ar fi sistemele sociale.*

– Foarte interesantă observație! Nu sunt specializat în lucrurile astea, însă mi se pare un domeniu interesant.

– *Ați amintit de ortodoxie. Se spune că transdisciplinaritatea nu este compatibilă cu ortodoxia, că relativizează ortodoxia. Ce opinie aveți?*

– Este o afirmație foarte naivă. „Se spune”? Nu se spune! Este o opinie a câtorva, mai mulți sau mai puțini tineri, care în timpul programului Templeton erau mari frecvenți ai transdisciplinarității și, din motive politice, asupra cărora nu voi insista, au venit deodată cu ideea că religia ortodoxă nu este compatibilă cu transdisciplinaritatea. Transdisciplinaritatea nu este o religie, deci nu poate să fie în concurență cu ortodoxia, să fie sau nu compatibilă cu aceasta. Este vorba de cu totul altceva. Transdisciplinaritatea este un mod de traducere, un instrument, un limbaj terț.

De exemplu: vrei să dialoghezi între religia ortodoxă și religia islamică. Adevărul este că nu se poate, pentru că dogmele sunt diferite. Îi poți pune la aceeași masă, vor mânca împreună, vor discuta împreună, vor spune că este bine să se practice ecumenismul, dar la un moment dat blocajul apare. De ce? Pentru că trebuie un limbaj terț, un limbaj în care contradicțiile pot fi conciliate. Acesta e rolul transdisciplinarității. Povestea cu „relativizarea” e o prostie, pentru că nu era vorba de relativizare. Acești tineri nu erau teologi, mulți erau ingineri și economiști. Un economist, nu o să îi dau numele, a spus că teologia ortodoxă este absolută. Și atunci cum discuți? Nu e vorba de relativizare, e vorba de renunțare, cel puțin în momentul dialogului, la ideea absolutului. Sunt studii foarte serioase despre rolul transdisciplinarității în ortodoxie. Unele s-au făcut la Cluj, și nu de oricine, de părintele Chirilă. În 15 decembrie 2014 am organizat la Paris un congres despre Terțul Ascuns în diverse domenii ale cunoașterii și părintele Chirilă a vorbit despre teologia ortodoxă și transdisciplinaritate. Mai era, de asemenea, un preot ortodox din Franța și un preot catolic. Deci sunt studii foarte serioase, unde nu e vorba de incompatibilitate. Un părinte, care se numește Jean Boboc, care trăiește în Franța și care dirijează *Institutul Dumitru Stăniloae* din Paris, legat de Patriarhia Română, a scos un tratat de peste 500 de pagini despre o nouă antropologie bazată pe transdisciplinaritate.

Un alt exemplu din Cluj: Înalt Prea Sfințitul Bartolomeu Anania, de care am fost foarte legat. Pentru primul număr din Revista *Tabor*, revistă foarte bună, Valeriu Anania (numele de scriitor al lui Bartolomeu Anania) m-a consultat. Recitiți editorialul din numărul 1 din *Tabor*.

Pentru că avem o discuție liberă, îmi permit să evoc faptul că avem în cultura română un complex. E ca un fel de blestem, pe care

nu înțelegem de unde vine: un blestem de tipul „popa Grama”. Cine știe cine e popa Grama? Popa Grama era un mare învățat din timpul lui Eminescu, catolic, care cine știe ce i-a trecut lui prin minte și a vrut să îl distrugă pe Eminescu în numele creștinătății. El spunea că Eminescu pervertește tineretul român. A scris o carte întreagă, la început autorul era anonim, dar apoi și-a pus numele. „Complexul popa Grama” revine tot timpul în cultura română. De exemplu, părintele Stăniloae, care e un teolog foarte onorabil, a scris o carte întreagă, să demonstreze că Blaga nu este ortodox, din cauza Marelui Anonim. Este o confuzie de niveluri. Marele Anonim este în filozofie, nu în teologie. Atunci Blaga a scris un studiu extraordinar, de 10-15 pagini, despre cazul Grama, care se repetă tot timpul. Cred că astăzi avem același complex: de fiecare dată când apare ceva nou trebuie să vină unul să spună: „asta nu e compatibil cu..., nu e conform cu...” și așa mai departe; adică un fel de complex foarte ciudat al limbii de lemn dintr-un domeniu sau altul. Asta este părerea mea. Cazul popa Grama, rețineți-l și studiați-l, pentru că este instructiv.

– *O întrebare care ne interesează pe toți ca oameni creștini în primul rând. Știm că trăiți în Franța și că acolo există un roman, tradus și în limba română, Supunerea, de Michel Houellebecq, care spune că, în 2050, Franța va fi califat islamic. Această premoniție se bazează pe factorii demografici: islamiști vor fi majoritari, iar francezii minoritari în propria lor țară. Ce-i de făcut?*

– Ce-i de făcut? În primul rând să-l citim pe Houellebecq. Eu am citit acest roman; nu e deloc așa. *Supunerea* nu e deloc ce spune lumea. Pentru mine, Michel Houellebecq este cel mai mare scriitor francez în viață; nu putea să spună așa ceva. Sunt pagini extraordinare, unde este vorba de recombinațiile politice neîncetate în Franța. De exemplu, am asistat la ascensiunea mișcării de extremă

dreaptă a Frontului Național. Se spune în acest roman că, la un moment dat, se va uni Frontul Național cu islamul moderat și vor forma o majoritate. Asta e cu totul altceva, e o mișcare democratică și vor veni prin alegeri, nu prin demografie. Asta spune Houellebecq în carte: la un moment dat se vor face alegeri și toată lumea va fi extrem de mulțumită. Acest președinte islamic, ca singură condiție, a pus cea a trecerii la islam. Toți profesorii de la universitate puteau să facă exact ce doreau, dar trebuiau să se convertească la islam. Sunt niște pagini superbe în această carte, despre tentația francezilor să devină islamici, mai ales din cauza poligamiei. Există o coincidență uluitoare: când cartea trebuia lansată, s-au întâmplat crimele la *Charlie Hebdo*, exact în acea zi. Imediat s-a anulat lansarea, poliția a început să se intereseze unde este acest scriitor, pentru că el trăiește în Elveția. Nu l-au găsit; doreau să-l pună sub protecție, tocmai pentru că se spunea că el făcuse o declarație foarte puternică împotriva islamului; dar nu în cartea *Supunerea*. Din această coincidență poate ieși acest transfer, dar el nu vorbește de califat islamic. Crimele s-au făcut în numele statului islamic, care au coincis cu lansarea volumului, dar există o problemă reală, legată de cea spusă înainte, de aceste migrații de culturi și de oameni. Religia islamică are o mare atracție, ca și budismul. Budismul atrage foarte mulți. De ce? Nu are teologie. Islamul de ce atrage? Trecerea la islam e foarte ușor de făcut; eu am prieteni care au trecut la islam. Ceremonia e de o simplitate uluitoare.

– *Sunt aici și studenți de la istorie, care știu cărțile lui Neagu Djuvara, care spun același lucru: civilizația iudeo-creștină, în 2050, va fi terminată, înlocuită cu islamul.*

– Să trăiască domnul Djuvara până atunci, să vedem dacă e adevărat! Eu nu cred în această ipoteză.

La bază este frica. Acest stat islamic are echivalentul jumătății din Franța; o bucățică din Siria și o parte din Irak. O ideologie extrem de puternică a fricii, oroarea este calculată, toate ororile care se petrec, barbaria care se petrece. Se spune că pe homosexuali îi pun la etajul 20 și îi aruncă jos, pentru că sunt homosexuali. Decapitarea provine dintr-o îndoctrinare legată de teamă și cred că e un fenomen cu care trebuie să fim foarte atenți, dar care nu are, repet, nimic de-a face cu islamul și probabil el nu va mai fi asociat cu islamul. Conducătorii islamului încep să spună că este o barbarie ce se întâmplă.

– *Domnule Academician, ați mărturisit, în mai multe interviuri, că în 19 noiembrie 1989 ați trăit un moment deosebit. Vă rog să spuneți tinerilor despre ce este vorba!*

– Am evocat acest eveniment, nu pe internet, ci într-o carte care se numește *Rădăcinile libertății*, care a apărut la Curtea Veche. Este un dialog cu poetul și cu filosoful Michel Camus.

A fost o experiență neașteptată pentru mine. În 1989 aveam o anumită vârstă, eram un om matur și un fenomen cu totul neașteptat s-a întâmplat. Eram cu soția și cu copiii mei și eram lângă Catedrala Notre-Dame și deodată, fără nicio preparare, această experiență s-a produs. Prepararea poate a fost înainte: o perioadă de suferință, o perioadă de mari încercări.

Deodată apare o schimbare ciudată legată de lumină. Toți trecătorii deveneau frumoși, invadați de lumină. Pereții de la Notre-Dame îmi apăreau ca niște pereți de miere: lumina curgea ca mierea pe perete. Un fenomen foarte ciudat. Nu am obținut niciun fel de informație pe plan intelectual. Doar o informație pe plan spiritual, care m-a făcut să mor mie însumi, la ce eram înainte; de asta glumind oarecum, spun că m-am născut în noiembrie 1989, deci am o altă vârstă reală decât vârsta biologică. Fenomenul m-a

surprins prin intensitatea luminii și calitatea luminii, care nu avea de-a face cu lumina fizică. După asta, cum sunt curios de natură, am început să citesc peste tot, să aflui despre ce e vorba: iluminare, fantasmagorie. Am găsit o experiență similară, poate nu vă așteptați, la Eugen Ionescu. Când avea 18 ani, a avut o experiență exact de acest gen: era la Slatina, unde s-a întâmplat același lucru cu lumina. Sentimentul unei alte calități a luminii nu l-a părăsit niciodată. A încercat să refacă experiența în diverse lucruri, să o înțeleagă. Există texte în care Eugen Ionescu încearcă să înțeleagă această experiență.

Nu doresc să raționalizez prea mult această experiență spirituală și nici nu doresc să intru în amănuntele ei. A fost o experiență mult mai bogată decât ceea ce evoc eu aici, dar ea mi se pare interesantă în contextul anului acesta, 2015, care este Anul Internațional al Luminii. Am avut șansa să fiu la inaugurarea Anului Internațional al Luminii la UNESCO, unde a vorbit un mare prieten al meu, Gustavo Avilés, un arhitect mexican, un arhitect al luminii. El îmbracă clădirile în lumină, el a îmbrăcat în lumină Catedrala de la Zocalo, din centrul orașului Mexico City. Este vorba de o arhitectură suprapusă arhitecturii în piatră și care va rămâne acolo pentru totdeauna. Gustavo Avilés a vorbit despre dimensiunea spirituală a luminii. Eu cred că în lumină există, dincolo de partea fizică, o parte spirituală. IPS Bartolomeu Anania știa foarte bine lucrurile acestea, prin Oravitzan, pictorul de la Timișoara, maestru al luminii în pictura de la Capela de la Mănăstirea Nicula și la biserica Schimbarea la Față din Cluj.

– Ultima întrebare, tot pentru că veniți din Franța, vă rugăm să ne spuneți, să comentați puțin atentatul de la Paris. Sunt aici studenți de la Jurnalistică și ei sunt interesați până unde poate merge libertatea presei!

– Foarte interesantă întrebarea, din mai multe puncte de vedere. În primul rând, libertatea presei, o să vă spun ce cred eu, nu înseamnă că este adevăr absolut, este o părere a mea.

Libertatea presei este incondiționată în democrație. Nu se discută, nu există cenzură în democrație. Există autocenzură în sensul jurnalistului, al deontologiei particulare, dar nu există o cenzură impusă de stat, impusă de religie sau de altcineva. Trebuie văzut de asemenea contextul în care s-au petrecut lucrurile. *Charlie Hebdo*, unde s-au publicat caricaturile lui Mahomed, publicase înainte caricaturi cu Sfânta Fecioară. Deci nu e vorba numai de Islamism. *Charlie Hebdo* a fost doar un pretext. De ce? Trebuiau să-i pedepsească pe francezi, nu pe cei de la *Charlie Hebdo*. Din punctul de vedere al libertății presei, cred că desenatorii aceia și-au făcut datoria față de conștiința lor, prost, rău, bine..., asta judecă fiecare. Bine înțeles că suntem jenați, când simbolurile religioase sunt luate peste picior. Există o decență, dar nu poți impune acest lucru într-o democrație, pentru că atunci am fi într-un stat autoritar, totalitar sau teocratic. Ce mi se pare important a fost să văd că la Paris se pot întâmpla asemenea lucruri barbare.

Dacă îmi permiteți să dezvolt puțin ideea aceasta, să îmi permiteți să vă transmit ceva din credințele mele personale, intime.

Eu cred că trăim o perioadă de nouă barbarie, vă spun foarte clar ce cred. E o nouă barbarie foarte periculoasă, la nivelul întregii lumi. De ce și cum – se poate discuta la infinit. O barbarie în care văd trei trăsături esențiale.

Prima trăsătură este noul tip de terorism: acest terorism a apărut cam de vreo doi ani, terorismul Statului Islamic nu mai este terorism religios, este altceva. Eu îl numesc *panterorism*, adică ucidere pentru ucidere. Este o nouă formă de barbarie extraordinară, pentru că ei ucid peste tot, nu ucid numai în Franța. E foarte

interesant că tinerii sunt atrași de aceasta nouă ideologie barbară. Există un număr mare de tineri francezi, care se înrolează în rândul jihadiștilor. Interesant este că și femeile tinere se înrolează, femeii între 14 și 24 de ani: peste 100-120 în ultimul an. E cu totul uluitor că o asemenea doctrină poate funcționa, dar funcționează.

Al doilea aspect al noii barbarii, pe care aș vrea să îl evoc și care e legat de subiectul nostru, de transdisciplinaritate, este un curent care mi se pare că se dezvoltă foarte mult acum în lume și care poartă numele de *transumanism*. Ați auzit de transumanism? E un curent care se dezvoltă foarte mult, a plecat din Statele Nordice, se răspândește acum foarte mult în Rusia, în America, peste tot. Ideea care este? Combinarea lucrurilor tehnologice cu ființa biologică; cu alte cuvinte, faptul că implanturile, care se vor pune în corp, ne vor transforma în supraoameni. „Transumanism”, adică dincolo de ființa umană. Nu-i deloc un joc de știință-ficțiune, e ceva testat în laboratoare. Eu am folosit cuvântul „transumanism” în prima ediție a *Manifestului transdisciplinarității* și când am văzut ce utilizare îi dau unii, nu l-am mai folosit, l-am exclus din vocabularul meu, pentru că este un curent foarte periculos, în care omul devine din ce în ce mai mult mașină și mașina devine ființă umană. E foarte interesant să faceți legătura cu ce spuneam înainte cu panterorismul.

Al treilea aspect pe care vreau să îl menționez ca trăsătură a noii barbarii este ceva care nu este prea vizibil încă și cunoscut în România, dar care se răspândește foarte mult în multe țări, unde numele real care îi revine este *anthropocenul*. Ați auzit de anthropocen? Cine știe aici ce e anthropocenul? Anthropocen înseamnă o nouă eră geologică, în care ființa umană intervine direct asupra spațiului înconjurător, transformă atmosfera, deci transformă condițiile cosmice ale Terrei. Sunt studii extrem de serioase, științifice.

Consecințele sunt teribile. Nu sunt ideologi care vorbesc despre lucruri de-astea, ci oamenii de știință și nu la nivel de milenii, ci la nivel de decenii: mărirea nivelului apei mării, mărirea temperaturii și așa mai departe. Sunt studii foarte serioase acum în America, de exemplu, în care două comisii au fost formate când era președinte Bush, ca să găsească soluții la această problemă, dar pe plan tehnologic. Cu alte cuvinte, încercând să atenueze lucrurile produse de tehnologie, se caută o soluție tot pe plan tehnologic. Salvarea prin tehnologie! De exemplu, o centură pusă în jurul pământului de ioni, de radiații ionice, pentru ca să bareze influența soarelui asupra pământului. Bun, nu se vorbește prea mult despre lucrurile astea. Eu am avut avantajul să merg la un mare congres internațional, unde au venit oameni de prima mână, climatologi, la Paris, și unde a vorbit și marele filosof, Peter Sloterdijk.

Aceste trei aspecte ale epocii noastre: panterorismul, trans-umanismul și anthropocenul le văd legate printr-o caracteristică comună, care este excluderea terțului. În toate aceste fenomene, ideologii ciudate, care apar și care se vor dezvolta cu siguranță în anii următori, ideea de bază este castrarea de terț, eliminarea terțului. Trăim o perioadă foarte interesantă, unde inițiativele de tot felul, inovative și nu vorbesc de marile inițiative, acțiunile mici pot fi extrem de importante.

– *Putem vedea lucrurile astea și ca un fel neoselecție, pentru că întotdeauna populațiile umane și nu numai populațiile umane, populațiile de viețuitoare sunt supuse selecției. Ne mirăm că se schimbă clima, ne mirăm că se rarefiază stratul de ozon și că populația este afectată, dar este un lucru aproape firesc, noi ne creăm asta, noi ne vom autoselecta și selecția acționează că vrem, că nu vrem, orice am face!*

– Da, dar aici ceea ce este interesant e că nu e mai vorba despre o selecție. Este distrugerea speciei umane, în întregime. Adică în războaiele clasice, se războiau națiuni cu națiuni, continente contra continente. În ceea ce se pune acum în mișcare este distrugerea speciei umane în întregimea ei. E cu totul altceva. Pe plan epistemologic este foarte interesant anthropocenul, pentru că implică intervenția directă a științei în cultură. Separația tradițională dintre natură și cultură nu mai există. Cultura modifică natura.

– *Ne punem întrebarea ce rămâne după? Pentru că după orice etapă rămâne ceva!?*

– În mod logic nu rămâne nimic. Rămâne Pământul!

– *Poate rămân niște supraoameni!*

– Poate că vor rămâne câteva suprabacterii și se va începe istoria de la început, științific este plauzibil. Bacteriile sunt foarte rezistente. Pentru că schimbările sunt de așa natură, încât plantele agricole vor deveni sălbatice și animalele domestice vor deveni sălbatice. Vor fi migrații extrem de importante, care nu au de-a face nimic cu migrațiile de până acum: migrații de populație din zonele defavorizate climatic spre zonele favorizate climatic, ceea ce va crea conflicte de o acuitate care nu a existat înainte. Deci suntem confrunțați cu o problemă globală, nu cu o problemă locală.

– *Eu zic să-l aplaudăm pe Domnul Academician și să-i mulțumim foarte mult pentru acest dialog regal sau nu știu cum să îi zic, pentru că a fost ceva extraordinar și aș vrea să îl mai invităm în viitor la întâlnirile noastre!*

– Vă mulțumesc foarte mult! (*Aplauze*)

Transcriere: **Flavia Precup și Ilie Rad**

„AM FĂCUT MAREA UNIRE
SUB UN REGE ROMÂN NĂSCUT ÎN GERMANIA
ȘI ACUM VOM SĂRBĂTORI 100 DE ANI
DE ATUNCI SUB UN PREȘEDINTE ROMÂN
DE ETNIE GERMANĂ, CEEA CE NU E RĂU. E BINE.”

ACAD. IOAN-AUREL POP

Stimați studenți și colegi,

Avem astăzi un eveniment cu adevărat excepțional, pentru că în mijlocul nostru se află domnul Rector al Universității noastre, academicianul Ioan-Aurel Pop. Vreau să vă spun că i-am și scris și spus într-un mail,

că de foarte multe ori am vrut să îl invităm, dar totdeauna vedeam ce agendă încărcată are și așteptam un moment mai relaxat, care să ne ofere o întâlnire cu domnia sa.

Vreau să vă spun că acțiunea se va desfășura în felul următor: domnia sa o să ne spună câteva cuvinte la început, ce crede de cuviință despre noi, despre activitatea noastră, după care îl rugăm să ne răspundă la întrebările formulate, unele venite de la dumneavoastră, așezate într-o anumită ordine logică, așa cum se face un dialog, nu un interviu, ci un dialog profesionist. Acest dialog va fi

înregistrat. Mădălina s-a oferit să facă acest lucru sub semnătură și dialogul va fi publicat în *Anuarul Colegiului Studențesc de Performanță Academică*, numărul 2, împreună cu alte dialoguri ale personalităților care vor fi invitate.

Nu știu dacă ați fost informat, domnule Rector, că în 25 martie avem deja programată o întâlnire cu domnul ambasador Teodor Baconschi, care a fost ambasador pe vremea când Papa Ioan Paul al II-lea a vizitat România.

Așadar, toate aceste întâlniri, acest dialoguri cu mari personalități vor fi publicate în *Anuarul Colegiului*, numărul 2, care sper să fie la fel de interesant ca și prima ediție.

Prin urmare, ca să nu mai lungim vorba, îi dau cuvântul domnului Rector și nu-i mai fac nicio prezentare, pentru că este atât de cunoscut de către noi. Îl știți din aparițiile publice, știți ce CV are, știți că a fost cel mai tânăr membru al Academiei Române, mai întâi membru corespondent, de anul trecut membru plin. Un lucru pentru care eu l-am felicitat și vreau să spun și public pentru ce: anul acesta, în ianuarie, de 15 Ianuarie, de ziua lui Eminescu, Ziua Culturii Naționale, a ținut o prelegere, o conferință la Academia Română, în care a lămurit niște probleme legate de Eminescu și vă spun asta în calitate de filolog: este o problemă pe care generații întregi de exegeți și de eminescologi nu au lămurit-o și anume așa-zisul *naționalism al lui Eminescu*. Această conferință, din câte rețin, a și fost publicată într-o carte apărută la Editura Eikon, deci cine este interesat o poate consulta.

Mă opresc aici și îi dau cuvântul domnului Rector și îi mulțumesc încă o dată foarte sincer, foarte prietenește, pentru că, în ciuda unei agende naționale și internaționale foarte aglomerate, a venit cu mare plăcere și cu mare bucurie la această întâlnire. Pofțiți, domnule Rector!

*

Mulțumesc, domnule profesor! Îmi permiteți să stau jos?

– *Sigur! Ca să se poată înregistra mai bine. Chiar vă recomandăm.*

Domnilor colegi,

Vă mulțumesc tuturor pentru invitație, iar studenților le mulțumesc în mod special. Firește că nu pot refuza asemenea invitații, pentru că rostul vieții mele este dialogul cu studenții. Dacă voiam să îl schimb, de mult îl schimbam. După Revoluție, am primit o seamă de oferte să-mi schimb meseria și n-am făcut-o și mă bucur că n-am făcut-o. Am rămas, în orice etapă a vieții mele, în primul rând profesor și cercetător.

Sigur că dumneavoastră, aici, cu excepția câtorva oaspeți, nu sunteți istorici și e foarte bine că nu sunteți toți istorici, fiindcă viața noastră merge înainte prin alte coordonate. Eu m-am ocupat de istorie, pentru că am crezut și mai cred încă în ideea că și istoria, ca realitate și ca disciplină de studiu, înseamnă viață. O să îmi spuneți: „Dar toate disciplinele înseamnă viață! Și matematicienii, fizicienii, chimiștii, biologii, psihologii se ocupă de viață în felul lor!” E adevărat, dar și istoricii se ocupă de viață, deși rostul lor este uneori greșit înțeles de publicul larg. Majoritatea oamenilor își închipuie că istoricii se ocupă de morți.

Viața este formată și din moarte, din păcate, dar trebuie să știți că **istoricul se ocupă de viața vie, adică de prezentul oamenilor care au trăit în trecut**. Oamenii de demult și-au trăit prezentul lor, la fel cum îl trăim noi pe al nostru. Eu, dacă mă ocup de perioada în care a trăit Savonarola și vreau să vă explic cum a trăit Savonarola (sau Leonardo da Vinci, ca să luăm pe cineva mai cunoscut), trebuie să mă transpun în epocă și să înțeleg viața exact cum a înțeles-o el. Adică să o înțeleg ca o viață trăită deplin, nu ca pe una livrescă.

Cel care se apropie de trecut, cu ideea că studiază morți, trebuie să își schimbe meseria, pentru că trecutul e numai o dimensiune a vieții, iar împărțirea timpului în prezent, trecut și viitor nu este decât o convenție umană. Ea există datorită nouă. Din acest punct de vedere, viața lui Iulius Cezar e la fel de fascinantă ca viața lui Bill Gates. Trebuie numai să știi să o reconstitui, iar menirea istoricului e aceea de a reconstitui viața.

Nu vreau să vorbesc mai mult! Am să vorbesc când mă întreabă domnul profesor. Am adus niște mărturii, pe care am să vă rog să le păstrați, să înțelegeți ce trebuie să știe un student de la istorie, ca să reconstituie viața trecută. Unii nu o să vă dați seama nici măcar în ce limbă e acest document. Alții o să sesizați câte ceva. E plin de prescurtări. Este într-o altă limbă decât limba română, firește. Un student la istorie, ca să poată reconstitui trecutul și să devină specialist, trebuie să învețe asemenea metode de reconstituire a trecutului, pe care un profan nu are de unde să le știe.

Vă spun asta gândindu-mă la foarte mulți amatori de istorie, care vin și ne învață astăzi că istoria începe pe Mureș, la Tărtăria, unde s-a descoperit o scriere arhaică și că noi, istoricii, suntem niște tâmpiți și habar nu avem de meserie; că nu promovăm marile valori ale poporului român; sau că dacii vorbeau latinește și că au învățat romanii latinește de la daci! Altă gogomănie este că dacii erau creștini înainte de Hristos. E ca și cum ai zice că aristotelismul s-a născut înainte de Aristotel. Toate astea circulă. Ce ar zice niște medici, dacă eu le-aș spune că, pasionat de medicină fiind, vreau să operez un pacient în locul unuia dintre ei sau să-l vindec pe altul cu salvie? Firește, ar râde de mine!

Fiecare om are o meserie, și meseria trebuie făcută cu demnitate și cu simțul specialității. Istoria este o știință de succesiune – cum zicea Alexandru D. Xenopol – iar faptele, odată petrecute, nu se mai pot repeta întocmai. Dacă unui om îi predau chimie și vreau

să îi demonstrez că apa e formată din hidrogen și oxigen, fac în laborator descompunerea apei și de atâtea ori repet experiența, până când îl conving. În istorie, nu se poate face așa ceva. Din păcate, faptele istorice nu sunt fapte de repetiție, precum cele din științele naturii, ci sunt fapte de succesiune. Odată ce s-au întâmplat, nu mai pot fi niciodată reconstituite aidoma, pentru că viața e irepetabilă. Și atunci ce face istoricul? Caută în surse, adică în izvoare! Acest document (în copie) este un exemplu de izvor de la 1400, o mărturie despre acea viață, capabilă să creeze o palidă imagine a acelei vieți de demult.

Filmul istoric nu e istorie. Filmul istoric e artă, ca poezia, proza, pictura etc. Iar artele, chiar dacă pornesc de la un subiect din trecut, operează cu imagini artistice. Istoricul nu are voie să pună în prim plan imaginația. Istoricul trebuie să lucreze pornind de la niște realități trecute, pe care să le reconstituie, în măsura posibilului, așa cum au fost. Niciodată nu poate pe deplin, și acesta este farmecul căutării. Dar nici matematicianul nu poate! Dacă vreun matematician ar fi descoperit până acum toate realitățile 100% obiective din matematică, nu ar mai avea rost cercetarea viitoare. În matematicile superioare sunt dispute de specialitate mai abilitate decât cele dintre istorici. Așa că noi, oamenii, operăm cu adevăruri relative, dar cu atât mai mult sunt pline de sevă aceste adevăruri omenești.

O să rog pe cineva să vină să ia aceste mostre de viață din trecut. E un document în limba latină, în care apar și românii, și un altul mai general, care poate e mai ușor de citit, tot în latinește. Aici aveți un plan, ca să înțelegeți ce le predau eu studenților mei, din anul I, în săptămâna următoare, ca să vedeți, sub formă de schemă, bineînțeles, cam cum arată o lecție de istorie la nivel universitar.

V-am mai adus, și am să vă rog s-o faceți și pe aceasta să circule, o carte pentru care, din păcate, s-a sinucis un om. Ca să

vedeți că și pentru reconstituiri ale trecutului pot muri oameni. Cartea se numește *Skanderbeg, noul Alexandru al Balcanilor*. A fost tradusă recent în limba română. A fost scrisă, inițial, în limba germană, de către un mare specialist din Austria, pe care îl cheamă Oliver Jens Schmitt. Cunoaște și limba română, dar cunoaște și limba albaneză și cunoaște limbile izvoarelor, adică latina, greaca. Este o carte extraordinară de frumoasă despre eroul național al Albaniei, numit Skanderbeg. La noi, oamenii știu că Skanderbeg – pronunțat cel mai adesea greșit – e o întrecere de forță, iar generația mea știa că era un bun coniac, vândut în comerțul socialist; nu cred că mai este astăzi.

De fapt, acest Gheorghe Castriota, poreclit Skanderbeg, contemporan cu Iancu de Hunedoara și, parțial, cu Ștefan cel Mare, a fost un mare luptător împotriva Semilunii, împotriva Islamului. Astăzi, el este un simbol național, simbolul celor circa 5 milioane de albanezi, la care naționalismul e mult mai puternic decât la noi, din multe motive, dar mai ales datorită faptelor care s-au petrecut în Kosovo, recent. Această lucrare a fost repede tradusă în limba albaneză, autorul a fost invitat să și-o prezinte acolo și, văzând unii cam ce și cum s-a scris în carte, l-au declarat trădător și spion pe autor, deși cele susținute acolo se bazau pe izvoare autentice. În schimb traducătorul, care era albanez, un admirabil om de cultură și scriitor albanez, a fost atât de mult tracasat zi de zi, ceas de ceas, vreme de mai bine de un an, încât și-a pus capăt zilelor. Asta din pricina naționalismului în primul rând, exacerbat, care, în cazul acesta, e paradoxal: albanezii din Albania, din Macedonia, din Kosovo, care sunt cei mai naționaliști, au apărut memoria lui Skanderbeg, luptătorul înverșunat contra turcilor; paradoxul constă în faptul că albanezii sunt, în proporție covârșitoare (în Kosovo de 90%), islamici...

Acum, domnule profesor, sunt la dispoziția dumneavoastră!

Ilie Rad: Eu v-am scris întrebările. O parte, repet, primite de la studenți pe mail și puteți să le citiți...

Ioan Aurel Pop: ... Altele reformulate, poate, cu meșteșugul dumneavoastră de jurnalist, sau de specialist în jurnalism.

Ilie Rad: Nu am umblat la întrebări. Să citiți dumneavoastră.

– Domnule profesor, dumneavoastră mă întrebați de ce m-am apropiat de istoria medievală, în care am câteva contribuții. Da, istoria, ca orice disciplină, este împărțită în domenii, pe secțiuni. Nu o să găsiți un optician bun care să predea și mecanică în același timp, la nivel superior, pentru că nu se poate. Nici la noi nu poți să fii specialist în toate. Ne alegem și ne cultivăm fiecare specialitățile.

Istoria medievală m-a fascinat de la început, pentru că am auzit din fragedă copilărie termeni de genul: „barbarie medievală”, „doar nu trăim în plin Ev Mediu”; în engleză se și cheamă Dark Ages, adică „vremurile întunecate”; și în franceză avem expresii de genul „Le Moyen Âge arriéré” – Evul Mediu care este înapoiat. Curios să văd cum s-a ajuns la aceste clișee, pentru că între timp citisem lucruri foarte frumoase despre Evul Mediu, am ajuns la concluzia că, în mare parte, ele sunt clișee și minciuni promovate de unii care au avut interes să o facă.

În istoria omenirii a fost, se zice de regulă, o perioadă luminoasă, numită Antichitatea greco-latină sau clasicismul greco-latin. Această fundamentală idee pentru forța creatoare a omului s-a afirmat pe vremea credinței în zei: mitologia greacă, legendele Olimpului. Orice copil învață la școala primară și gimnazială câte ceva despre Zeus, despre Venus sau Afrodita, despre Ares sau despre Marte – zeul războiului, despre Bachus – zeul vinului la greci sau Dionysos la romani. Toată lumea învață câte ceva. Ei, când s-a format noua Europă, s-au străduit liderii europeni să scrie în preambulul constituției, abandonate pe parcurs, că acest clasicism greco-latin e un element de bază, care stă la bazele Europei.

Nu s-a reușit, deoarece s-au supărat unii, lipsiți de cultură generală și de simț de orientare în lume.

Vreau să vă spun că clasicismul greco-latin a fost un model, care a atins apogeul la un moment și a intrat apoi în decădere; cam atunci a apărut lumea medievală. Lumea medievală a avut și ea un rost. Cât durează Evul Mediu în istoria europeană? Cam un mileniu, din jurul anilor 500 până pe la 1500. Și în istoria noastră Evul Mediu cam tot așa se derulează, cu un ușor decalaj (adică ține de prin secolul al VII-lea până pe la 1550-1600).

În mia asta de ani s-au întâmplat lucruri fascinante și lucruri obișnuite, dar și lucruri atroce. De pildă, toată lumea se gândește la Evul Mediu ca la o epocă plină de cruzime, în care erau războaie multe, torturi, oameni îmbrăcați în zale, care luptau între ei permanent. E drept, unii – nobilii – luptau între ei și când nu erau războaie (la turniruri), se doborau de pe cal cu spada și cădeau în nisip (pe la Locurile Sfinte, în cruciade) sau în noroi și nu se mai puteau ridica singuri, fiind îmbrăcați în armuri grele, de zeci de kilograme. Meseria nobililor era lupta! În Evul Mediu, erau pedepse prin care se scoteau ochii oamenilor, se schingiuiau țăranii, erau puși cu capetele în jug fix și inhalau mirosul de ardei iute, de pildă; alții erau trași pe roată sau arși cu fierul roșu ori puși să meargă pe cărbuni aprinși, numai ca să se căiască, să plângă, să se chinuie și chiar să moară. Ne gândim adesea la Inchiziție și o asociem cu Evul Mediu, dar, de fapt, Inchiziția și-a produs cele mai mari victime în epoca modernă... Uităm însă și alte lucruri, fundamentale și de bine, legate de Evul Mediu. M-a fascinat mereu trăinicia construcțiilor de atunci. Mă gândesc mereu cum au putut oamenii medievali să ridice bisericile romanice sau gotice, fără să aibă nici măcar riglă de calcul. Pe vremea copilăriei mele, un instrument extraordinar era rigla de calcul. Acum nimeni nu mai știe de ea, nu e așa, domnule profesor? Toată lumea lucrează cu

calculatoare și se descurcă extraordinar! Oamenii Evului Mediu au construit bisericile sau catedralele cam în jurul anilor 1000, 1100, 1200, 1300. Deja Domul din Milano e târziu, stilul acesta se mai cheamă gotic flamboyant și este un gotic târziu, un pic degradat față de stilul pur de odinioară. Goticul adevărat este cel de la Notre-Dame de Paris, dar și acea faimoasă construcție a fost, în timp, ușor modificată; sau domul din Köln, care e mai aproape de adevăratul stil gotic nordic. Cum au putut acei oameni, cunoscând numai mecanismele simple: pârghia, planul înclinat și scripetele, și având o bucată de pergament în fața lor, cerneală, să facă desene așa de complicate și să creeze bolți folosind sistemul cheii de boltă și creând capodopere în picioare de 1000 de ani? Iar unele construcții, pe care noi le-am făcut acum 50 de ani, se dărâmă la orice cutremur! Las de-o parte ce fac japonezii de decenii bune, fiindcă ei, înălțând zgârie nori mișcători, sunt aproape imuni la cutremure... Nevoia te învață!

Am rămas fascinat de treburile acestea. Am rămas fascinat de faptul că în Evul Mediu s-a inventat muzica bazată pe ritm, spre deosebire de muzica bazată pe măsură, care a dominat până recent. Astăzi tot muzica bazată pe ritm parcă e mai frumoasă, mai fascinantă.

Evul Mediu a inventat Commedia dell'arte, teatrul în fața publicului participant, cu actori improvizați, aleși dintre spectatori, cu piese care erau doar idei, întregite pe parcurs. Avea un artist o idee, venea în piață și o expunea și ducea mai departe narațiunea cu ajutorul publicului. Astăzi se cheamă *teatru participativ* și e modern, atractiv, în vogă.

De unde vine fama proastă a Evului Mediu? Oamenii Renașterii și ai lumii moderne, sătui de atâta Ev Mediu, de necazurile vieții cotidiene, de atâta ierarhie, supunere, privilegiu, onoare cavalierească și spirit gregar, au voit altceva. O mie de ani, lumea

europeană a funcționat bine fără democrație, fără libertate, fără fraternitate și fără egalitate. Valorile lumii medievale enumerate (ierarhie, supunere, privilegiu, comunitate etc.) obosiseră. În Evul Mediu nu conta decât imensa individualitate numită Dumnezeu, singura personalitate liberă, căruia toată lumea trebuia să i se închine. Cei care nu au făcut-o erau foarte puțini și deveneau paria. Reprezentații lui Dumnezeu pe pământ erau clericii și, eventual, capetele încoronate. Ei mijloceau poporului legătura esențială cu Dumnezeu.

Evul Mediu e o lume de comunități. Oamenii trăiesc împreună și luptă împreună, ca să supraviețuiască, să viețuiască și să construiască. De aceea, societatea medievală, în mintea lor de-atunci, era formată din „cei care se roagă”, numiți *oratores*, clerul, biserica; din „cei care luptă” – *bellatores*, nobilii, a căror menire era să lupte (când nu aveau de ce să lupte, își inventau motive de luptă; chiar vânătoarea e o formă de luptă cu animalele, iar turnirul era luptă fictivă, construită de protagoniști); din „cei care muncesc” – *laboratores*. Rugătorii, luptătorii și muncitorii – cu toții cu statutul de oameni liberi; existau și oameni dependenți și robi – țineau prin interacțiunea lor societatea. Ca să fii liber în Evul Mediu, trebuia să îndeplinești o condiție: să ai o cât de mică proprietate a ta garantată prin privilegiu (act solemn, emis de o autoritate recunoscută, de regulă regele). Cel care nu avea o proprietate a lui ieșea din condiția oamenilor liberi.

Comunitățile aveau, prin urmare, privilegii. Cum credeau oamenii medievali că funcționează lumea? a) Cei care se roagă, fac legătura cu Dumnezeu și se roagă pentru iertarea păcatelor lor în primul rând, dar și ale celorlalte două grupuri; b) cei care luptă, luptă pentru apărarea statutului lor, dar și al celor care se roagă și al celor care muncesc, iar c) cei care muncesc produc de mâncare pentru ei, dar și pentru ceilalți. Atunci, în mintea lor, toată societa-

tea era un corp, de aceea structura respectivă a fost numită ulterior corporatistă. Câtă vreme oamenii au crezut așa, că lumea funcționează pe grupuri cu „misiuni” fixe, pe ierarhie, în frunte fiind Dumnezeu, regele și pe urmă tot alții, tot mai jos, până ajungem la bază, cât au crezut că e bine așa, lumea a funcționat.

Au venit însă oamenii Renașterii, care au studiat manuscrise vechi și au văzut că în Antichitate lucrurile stăteau altfel. Evul Mediu era la apus – Huizinga are o excelentă carte, sugestiv intitulată *Amurgul Evului Mediu* – și atunci ideile noi au prins. Corifeii Renașterii au avut o idee genială: hai să imităm Antichitatea! Aceasta era lipsită de grotesc și chiar de fantezie debordantă. Dacă vă uitați atent la Notre Dame de Paris, o să vedeți ființe fantastice, jumătate om, jumătate animal, create de imaginația artiștilor de-atunci. Renascentiștii au vrut să scape de aceste „produse barbare” și să reînvie figurile lui Praxiteles și ale lui Phidias, adică să readucă omul la toată splendoarea lui. Astfel, au reînviat cultul pentru frumusețea corpului și sufletului omenesc și au reintrodus spiritul individualist. Omul devenea modelul tuturor lucrurilor pământene, firește, un model făcut de Dumnezeu, Marele Demiurg.

Atunci Evul Mediu a intrat în declin; elita nu mai cultiva romanicul și goticul, nici poezia trubadurilor, nici latina cultă, ci stilurile Antichității clasice, considerate superioare, se scria *Divina Commedia* și se preferau limbile vorbite. Se impune ideea de lume medievală disprețuită, care era un fel de paranteză între Antichitate și lumea modernă. De altfel, expresia „Evul Mediu” nu denumește nimic precis, legat de conținut, ci indică doar o tranziție. Lumea s-a saturat însă repede și de imitarea clasicismului greco-latin. Astfel, romanticii, cum știți, au reînviat Evul Mediu! Citiți-i pe Victor Hugo și pe Walter Scott, pe Grigore Alexandrescu, pe Vasile Cârlova, pe Mihai Eminescu, care au în centru tema Evului Mediu, tema ruinelor, a cavalerismului; Walter Scott, scriitorul scoțian care

a scris așa de frumoase romane pe teme medievale este grăitor în acest sens. Romanticii s-au reîntors la Evul Mediu, l-au revalorizat, însă clișeul negativ era deja făcut.

Eu îi învăț pe studenții mei că, între anii 600 și 1600, am avut propriul nostru Ev Mediu și le dau exemple despre felul cum funcționa lumea în acel Ev Mediu.

– *Cunoscând Evul Mediu românesc, ați putut vedea contribuția sașilor la istoria poporului român. Din această perspectivă, cum vi se pare alegerea unui sas, Klaus Iohannis, ca președinte al României? Comparația care s-a făcut în timpul campaniei electorale între actualul președinte și Carol este potrivită?*

– Comparațiile astea nu îmi plac decât la o cafea și la un pahar de vin. (*râsete*) Istoricul nu poate face comparații profesionale peste epoci și peste spații, pentru că istoria, v-am spus, e irepetabilă.

Azi le-am predat studenților mei așezarea sașilor în Transilvania și le spuneam că nu le place sașilor să zici „colonizarea sașilor”; or, termenul s-a folosit foarte mult și s-a impus. Ce înseamnă colonizare? Este fenomenul de populare a unui teritoriu cu oameni aduși din altă parte, de obicei de la mare distanță. Sunt colonizări organizate și colonizări spontane. Cu sașii, lucrurile au fost mai complicate. Unele condiții ale noțiunii de colonizare sunt îndeplinite, altele nu.

Care e rezerva? Sașii nu au venit în Transilvania de bunăvoie. Sigur, exista atunci o mișcare dinspre spațiul german înspre est, pe care a absolutizat-o epoca hitleristă și a tocit-o, ba chiar a compromis-o, „Drang nach Osten”, adică „înainte, spre răsărit” sau „hai spre răsărit, cu toții”, cu scopul obținerii „spațiului vital”. În secolele XII-XIII, această mișcare se desfășura sub cu totul alte auspicii. Vă reamintesc că germanii au venit inițial dinspre răsărit înspre apus și după ce au șezut acolo câteva sute de ani, a apărut și reacția inversă. De ce a apărut, e o întreagă poveste, dar, în cazul special al Regatului

Ungar și al Transilvaniei, sașii au venit invitați. De aceea, sașii sunt numiți în izvoare *hospites*, adică oaspeți. De cine au fost invitați? De regii unguri, care au constatat că nu pot stăpâni și exploata o țară de 350.000 de km² (să notăm că Regatul Unit al Marii Britanii și Irlandei de Nord are azi 244.000 km², iar România are acum 238.000 km²) numai cu ungurii existenți și cu populația locală, rară, puțină și dezinteresată. Populația locală era o populație cucerită, avea sindromul cuceritului și nu îi privea cu ochi buni pe noii stăpâni.

Regii unguri au încercat să colaboreze cu românii, slavii și cu alții din Ardeal, dar au văzut că nu prea mergea colaborarea. Avem mărturii scrise în legătură cu asta. Și-au dat seama curând că acești valahi numeroși erau și „schismatici”, adică nu se închinau Domnului în formă occidentală și atunci au apărut disputa și discriminarea, care nu au fost inițial etnice, ci confesionale. Ca să scape de treaba aceasta, soluția a fost ca să aducă în Ungaria populație străină, dar catolică, una care să fie dăruită cu moșii, să aibă motive să fie recunoscătoare celor care au adus-o, adică regilor, să fie credincioasă, harnică, bună și pricepută.

Între multiplele populații aduse aici, sașii sunt doar una dintre ele. Dintre inițiativele de colonizare străină, unele au fost succese, alte eșecuri. Sașii au reprezentat o inițiativă reușită. Primul grup de sași veniți în Transilvania, menționați în izvoare, e atestat în 3 sate din județul Alba, pe lângă Orăștie, anume în Ighiu, Cricău și Romos, în anul 1148 (rege al Ungariei era atunci Geza al II-lea). Strămoșii președintelui Iohannis pot să facă parte dintre acești coloniști germanici, veniți începând cu secolul al XII-lea. Au tot venit vreme de 100 de ani, după care atestările se opresc ori sunt foarte rare.

Când s-a terminat colonizarea, nou-veniții erau cam 30-40000 de oameni. Nu știm exact. Populația era pe atunci rară, de două ori mai rară aici decât în occidentul Europei. În secolul al XIII-lea, în Occident erau sub 10 locuitori/km². În Transilvania (privită în sens

larg, cu Banatul și părțile vestice) trebuie să fi fost pe la 1300 cam 400-500 000 de locuitori. Populația este foarte importantă, iar regii unguri au înțeles pentru prima oară un lucru extraordinar: bogăția unui teritoriu constă în mulțimea oamenilor lui. Cu cât oamenii erau mai mulți, cu atât era mai bine: se puteau exploata bogățiile, se putea apăra regiunea, se puteau strânge impozitele ... Așa au venit pe la noi secuii, sașii, cavalerii teutoni, cavalerii ioaniți etc. Unii au rămas, alții nu.

Sașii au venit aici și au rămas. Ar fi interesant de văzut de ce și-au lăsat oamenii locurile lor de baștină și au plecat în lume, dar discuția ar fi prea lungă și nu avem timp. În niciun caz, nu au plecat de bine, ci de necazuri (molime, inundații, lipsă de hrană etc.). Au venit în țara fâgăduinței. Au și primit de toate. Vă vine să credeți că această țară – loc de „ispititor belșug și de trecere a oștilor” – atrăgea odată oameni din Occident? Vedeți cum se întoarce roata!

Misiunea sașilor a fost triplă sau chiar cvadruplă: să apere teritoriul, fiindcă au fost așezați la graniță, iar granița Ungariei era atunci în sudul Transilvaniei; să exploateze bogățiile și să organizeze mai bine teritoriul; să contribuie la întărirea catolicismului, care era credința de bază în Occident. Ungaria optase pentru catolicism; or, populația asta de jos a Transilvaniei, în mare măsură, era „schismatică”, adică bizantină sau, cum zicem azi, ortodoxă. Și sașii au reușit să-și îndeplinească, în general, misiunile. După părerea mea, cea mai mare realizare a sașilor este viața urbană de tip burg. Sașii ne-au adus viața urbană de model occidental, adică orașul înconjurat cu ziduri de piatră. Nu ne-au adus-o numai nouă, ci întregii Ungarii și chiar mai spre est. Nici ungurii, nici românii nu știau să construiască orașe de model occidental. Orașele noastre erau un fel de sate mai mari, înconjurate uneori cu val de pământ și cu șanț, dar atât, pe când sașii au adus zidurile de piatră, care au înconjurat orașele, au adus biserici de piatră și de zid în stil

romanic și gotic, construcții masive de piatră și de zid, adică ceea ce numim noi astăzi burg medieval. Aceasta este civilizația urbană eficientă, care a învins peste tot în lumea de succes.

La Cluj s-a întâmplat tot așa. Clujul a fost un oraș „între ziduri” (în latină se zicea *intra muros*), care a fost, până spre 1400, 100% german. Ungurii erau atunci în afara zidurilor (*extra muros*), iar românii – risipiți prin satele din jur. Repet: Clujul medieval este un produs al civilizației săsești, a fost un oraș 100% german și făcea parte dintre cele șapte cetăți care au dat numele german al Transilvaniei, acela de Siebenbürgen (= Șapte cetăți).

De altfel, istoricii unguri sunt aceia care au demonstrat că Ungaria avea, până pe la 1350, cam 150 de orașe (*civitates*) și toate predominant germane. Toată Ungaria asta imensă, despre care vă spun eu și care cuprindea Croația, Slovacia, Transilvania, părți din Ucraina, din Bulgaria etc., avea 150 de orașe, dintre care toate, fără excepție, aveau majoritate germană *intra muros*. Biserica noastră clujeană cu care ne mândrim, Sfântul Mihail, este făcută de germani. Era biserica parohială a sașilor din Cluj. Statuia Sfântului Gheorghe ucigând balaurul, care e o copie de bronz de pe la 1900 - originalul, sculptat în 1373, fiind la Praga – este făcută de maeștrii Martin și Gheorghe, fiii sasului Nicolaus din Cluj...

Ce să vă mai spun de Brașov, de Sibiu, de Bistrița, de Sighișoara, de Mediaș, de Turda sau de Dej? Toate sunt produsul urban de marcă, adus și construit inițial în Transilvania de sași. Firește că maghiarii au învățat mai repede, pentru că țara se chema Ungaria și au construit și ei orașe, mai târziu, și au pătruns mai ușor în cele vechi. I-a ajutat și confesiunea lor catolică și apoi protestantă.

Revenind la întrebare, eu nu aș face o legătură directă între Klaus Iohannis și Carol I, ci mai degrabă între Klaus Iohannis și Ferdinand. Le spuneam nu de mult ziariștilor curioși că România, ca multe țări din jur, va sărbători în 2018 un secol de la formarea

statului unitar, întreg, cum ar veni. Vă reamintesc că în 1918 s-au format și Polonia, și Cehoslovacia, și Iugoslavia – care nu mai este astăzi –, s-au format Ungaria, Austria etc. Dintre toate, România s-a dovedit cea mai viabilă, deși nici ea nu mai este ca atunci (când avea aproape 300 000 de km²). Știți că, în 1940 și apoi după al Doilea Război Mondial, s-a schimbat un lucru esențial la granița noastră de răsărit și de nord-est...

În fine, regele, șeful statului sub care s-a realizat această apoteoză, pe care Blaga a numit-o „Poemele luminii”, era Ferdinand, un fost prinț german, născut în afara României. Dar era atunci regele României și a primit frumosul supranume de „Întregitorul”! Probabil, când vom sărbători 100 de ani de atunci, în fruntea României va fi un cetățean român, firește, dar de altă etnie decât cea majoritară, adică Klaus Iohannis. Ceea ce arată foarte multe lucruri, mai ales bune, despre firea românilor. Mai mult bune decât rele.

Lucian Boia, în cărțile lui, zice că noi, românii, suntem cam xenofobi. Păi, dacă am avut regi străini pe care i-am adoptat, dacă am făcut din Carol I erou național, din Ferdinand I erou național, și dacă acum am fost capabili – e adevărat, cam greu, după multe poticneli – să alegem în fruntea țării un german, nu suntem chiar așa de xenofobi! Adică nu suntem mai xenofobi decât alții. Aproape toate popoarele sunt ușor xenofobe pe lumea asta. Ce înseamnă *xenos* în grecește? Străin. *Fobie* înseamnă frică. Prin urmare, xenofobia era inițial „frica de străini”, de necunoscut. Frica de străini – devenită apoi, la unii, ură față de străini – există peste tot, în forme variate. Popoarele civilizate o ascund sub anumite poleieli, dar ea există latent sau manifest. Este drept că președintele Iohannis, descinzând probabil din strămoși veniți aici pe la 1100-1200, este neaș, este mai român ca mulți români ...

Prin urmare, eu aș zice că am făcut Marea Unire sub un rege român născut în Germania și acum vom sărbători 100 de ani de

atunci sub un președinte român de etnie germană, ceea ce nu e rău. E bine. Am primit o infuzie de ordine, de disciplină și de rigoare, iar acestea sunt foarte bune din când în când. Norocul nostru a fost că dinastia asta (nu monarhia, căci noi avem monarhie de la Negru Vodă, de la Basarab I, de la Dragoș și Bogdan, descălecătorii) ne-a adus spirit de echilibru și suflu european. Ne-a învățat cum să ne purtăm mai în concordanță cu Europa, cu Europa care conta și care contează încă, ne-a pus în legătură mai strânsă cu Europa și asta nu e rău. Așa, am mai eliminat – cum ar zice Maiorescu – din formele fără fond...

Acum speranțe prea multe nu putem avea, pentru că nu putem să ne transformăm într-o minune dintr-o dată și să fim ce nu suntem. Ne cunoaștem propriile carențe și un singur român nu le poate schimba, dar poate că – fiind românul-simbol – va încerca ceva și asta e de bine.

– *Ați publicat nu de mult în presă un articol despre semnificația cuvântului „servus”. Puteți relua ideile din acel articol?*

– Da, îmi place teribil de mult cuvântul acesta ardelenesc. Nu îmi place când zic colegii *serbus* și nici *szevas* sau *szia* și nici *servustok* (ultimele trei sunt forme calchiate din ungurește), pentru că strică originalul *servus*, provenit din frumoasa limbă latină, din limba lui Cicero și Caesar. În latinește însemna *sclav*, dar nu s-a folosit în Antichitate drept formă de salut. Nobilii de care v-am spus eu, de la finele Renașterii, mai întâi cei din spațiul de limbă germană, care se străduiau să imite Antichitatea, se salutau între ei astfel, vrând să spună, cum s-ar zice pe românește: *Sunt sluga ta!* Deci *servus* înseamnă „sunt servitorul tău”, adică „mă plec înaintea ta”. Răspunsul era tot *servus* – „și eu mă plec înaintea ta”. Îl foloseau nobilii și intelectualii în primul rând, cei austrieci, apoi cei maghiari și cei români de sub Habsburgi. Maghiarii au copiat repede chestia asta, doar erau vecini cu austriecii și, în paralel, au

luat cuvântul și românii. Românii l-au luat nu numai de la maghiari, pentru că l-au întâlnit și la sașii din Ardeal, care au învățat primii cuvântul *servus* de la origine, fiindcă ei studiau la Wittenberg, Heidelberg, Jena, Leipzig etc. Când veneau acasă, veneau nu numai cu ideile lui Martin Luther în cap și cu mostre de erudiție în varii domenii, ci și cu obiceiuri germane și austriece. Legat de Luther, trebuie amintit că sașii, deși erau cu toții catolici, au fost primii care au trecut la luteranism, ca printr-un ordin. Fiind oameni disciplinați, când le-au spus învățații lor – Johannes Honterus de la Brașov, de exemplu – că e bine să devină luterani – s-au supus fără crâcnire. Aveau și motivele lor să îi urască pe episcopii catolici de la Alba Iulia, dar asta e o altă poveste.

Când reveneau acasă din spațiul german, sașii aduceau cu ei idei noi, occidentale și cutume noi. Așa, au început să se salute pe la Brașov și pe la Sibiu cu *servus*. Nobilii unguri făceau la fel. Românii, imitatori înnăscuți (și când trebuie și când nu), au luat chestia asta și astfel cuvântul a pătruns și în limba română, firește. Nu chiar de la început, dar a pătruns. Românii, pe vremea aceea, învățau latinește, toți cei care făceau carte în Ardeal. Le-a plăcut cuvântul *servus*, care venea din limba-mamă și care purta în sine mare simbol¹.

Vă reamintesc că, în documentele precum cele pe care vi le-am adus, Papa se intitula pe sine *servus servorum Dei*, adică pe românește „robul robilor lui Dumnezeu” sau „sluga slugilor lui Dumnezeu”. Deci salutul acesta are un farmec al lui medieval, amintește de o lume a supunerii demne, în numele onoarei și pentru cinstirea numelui Celui Preaînalt. Are și un iz de *Mitteleuropa*, de Europa centrală. Ne duce cu gândul mai mult la Viena și la München, decât la Constantinopol sau la Moscova, ceea ce e

¹ Și italienii au ceva asemănător: cuvântul „Ciao!” vine din „schiavo”, adică „sclav”, „servitor”.

important, nu pentru că noi am disprețui vreo latură a civilizației europene, ci pentru că, de la căderea Constantinopolului încoace, s-a dovedit că una din Europe a intrat în declin, în favoarea modelului de succes occidental. Europa Bizantină, care a avut capitala ei în noua Romă, cum mai era numit Constantinopolul, a intrat în iremediabil amurg, pentru că orașul sfânt al creștinilor răsăriteni a ajuns un oraș islamic. Natural, eșecul civilizației creștine bizantine a fost un triumf pentru învingătorii otomani! De atunci, noi, care am îmbrățișat această credință răsăriteană, noi, românii – cu numele și limba provenite de la prima Romă și cu biserica organizată după Roma cea nouă – am intrat și noi pe un făgaș regresiv de civilizație. Am mizat pe un model perdant de civilizație, pentru că succesul a fost de partea occidentalilor, de unde provin concurența, spiritul capitalist, comerțul activ, producția eficientă de bunuri etc.

Noi am rămas mult timp cu doinele de jale, cu *Miorița* și cu *Meșterul Manole*, cu rugăciunile, cu contemplarea, cu isihasmul, admirându-i pe călugării noștri blânzi și buni, care s-au rugat pentru binele și mântuirea noastră. Toate astea, însă, nu ne-au putut aduce prosperitatea. Creștinii occidentali au intrat de timpuriu în concurență, au muncit cu brațele și au produs mult mai mult decât aveau nevoie, au vândut peste mări și țări, s-au expandat, au multiplicat rețeta lor de succes. Când ne-am dat seama de unde și cum venea prosperitatea, pierduserăm deja startul, iar alți vecini – polonezii, cehii, slovaci, ungurii, croații, slovenii – se aflau de câteva secole pe direcția cea bună. Asta nu pentru că erau mai vrednici, ci pentru că nimeriseră în partea de Europă eficientă, ferită, fericită. De aici vine, în mare parte, handicapul nostru, nu din incapacitate, lene sau lipsă de pricepere, cum insinuează unii, lipsiți de cultură sau răuvoitori.

Dacă istoria o putem schimba și o facem noi, geografia nu. Geografia rămâne un dat fix. Noi, românii, nimerisem în partea perdantă de Europă și ne-au trebuit vreo 300 de ani ca să recuperăm. Ca să recuperăm în sensul de a ne putea îndrepta și noi înspre șuvoiul principal. Nu am recuperat nici astăzi complet. Dimitrie Cantemir a fost primul care ne-a învățat că e bine să mergem cu vestul, cu toate că el, paradoxal, s-a dus spre Moscova, dar spre o Moscova unde țarul Petru I tocmai introducea modelul occidental. Dar asta e altă poveste!

Reprezentanții Școlii Ardelene au fost următorii care ne-au spus că trebuie să mergem cu vestul, că succesul civilizației de acolo vine. Apoi a venit Titu Maiorescu – despre care v-ar putea vorbi câteva ceasuri domnul profesor Ilie Rad –, care era un ardelean, cu tată născut în Bucerdea Grânoasă, pe Târnave, cu școală făcută la Brașov, apoi la Viena, la Berlin, la Giessen, la Paris. A ajuns apoi profesor la Universitatea lui Cuza de la Iași, unde a găsit cel mai bun cadru cultural de manifestare. Centrul cel mai important al culturii românești în epoca lui era la Iași, nu la Cluj și nici măcar la București. Acolo a reușit să facă *Junimea* și ne-a învățat teoria formelor fără fond. Gândiți-vă câtă frumusețe e în toată povestea asta a unui erudit român, care putea face carieră oriunde în Europa și care s-a întors acasă. E o poveste de succes, pe care o înțelegem greu astăzi...

Bun! Am plecat de la *servus* și am ajuns la junimism!

– Știm că ați polemizat cu Lucian Boia!

– Da, am polemizat și mi-a plăcut. A fost o polemică, să spunem, cordială, este și în continuare, câteodată. Zice, mai recent, domnul Lucian Boia că Marea Adunare Națională de la Alba Iulia n-avea cum să suplinească un referendum și că nu doar românii erau în drept să decidă asupra viitorului Transilvaniei și că circa o treime din populație n-a fost, așadar, întrebată, la 1918, dacă

dorește sau nu să intre în fruntariile României. Numai că este un teribilism de adolescent ce zice domnia sa aici! Se vede că n-a studiat sursele și nici realitățile epocii. Istoricul își ia datele din arhive. Un istoric care nu merge în arhivă e pierdut. Devine filosof. Asta nu înseamnă că filosofii nu sunt respectabili și respectați, dar filosofii fac filosofie, scriu eseu filosofic etc., pe când istoricii reconstituie, după criteriul adevărului, trecutul.

Mai întâi, populația Transilvaniei era în proporție de 66% românească și asta o spun recensămintele de atunci. În al doilea rând, noi nu eram, la 1918, în epoca democrației actuale. Nu existau încă legea de protecție a minorităților și nici discriminarea pozitivă. Legea care domina lumea atunci era principiul autodeterminării naționale, adică ceea ce impusese lumii civilizate președintele Woodrow Wilson al Statelor Unite, prin faimoasele lui 14 puncte. Unul dintre ele zice așa: soarta unei provincii istorice este decisă de majoritatea populației sale. Nu românii au inventat treaba asta. Iar „majoritatea” absolută simplă însemna 50% plus unu!

Vreau să vă spun un lucru: orice teritoriu care s-a desprins în 1918 din imperiile multinaționale a folosit aceeași rețetă pe care au folosit-o românii din Transilvania, adică s-au strâns cei majoritari în felurile adunări (cu rol de parlamente), au decis soarta teritoriului după voința lor, iar ceilalți au trebuit să se supună. Acesta era nivelul democrației atunci în lume și aș observa că nici azi nu s-a schimbat prea mult.

Românii nu s-au dus la Alba Iulia așa, de capul lor, în căruțe, călare sau pe jos, doar ca să încerce marea cu degetul! S-au dus cu rost înalt, cu misiune: ei erau aleși de comunități, desemnați de partide, de organizații și asociații, în adunări democratice și investiți cu autoritatea de a vota unirea. Au fost acolo peste 100 de mii de oameni, dar 1228 dintre ei erau delegați cu documente oficiale, numite *Credenționale*, prin care dovedeau încredințarea

votului de către comunitate. De aceea, domnul Boia poate vorbi ca eseist, ca gazetar, ca artist, dar, în acest caz, nu ca istoric, pentru că istoricii se duc la surse.

Mai mult, după ce s-a luat hotărârea de unire, care exprima voința a cel puțin două treimi din populație și în care scria că minoritățile au drepturi egale cu românii, că se pot instrui în limba lor etc., s-a pus în practică această imensă schimbare. Firește, nu toate au mers ca pe roate și, până la urmă, majoritatea românească – după secole de discriminare gravă – și-a impus punctul de vedere. Dar peste tot a fost așa, și în Polonia, și în Regatul Sârbilor, Croaților și Slovenilor (din 1929, Iugoslavia), și în Ungaria. Drepturile minorităților erau declarate, dar, în practică, limitate. Oricum, situația de după 1918 era infinit mai bună decât cea de dinainte, din imperiile multinaționale.

Dar vreau să mai adaug că sașii, șvabii din Banat, țigani (azi, politic corect, romii!) și alte grupuri mai mici, după Unire, în adunările lor, au aderat și ei la Regatul României și au agreeat respectarea deciziei majoritare de la Alba Iulia. Singurii care nu au făcut-o în grup, în numele comunității, au fost maghiarii (cu secuii) și era firesc: cum să accepți ușor să ajungi din stăpân supus! Firește, regimul democratic nu te face din stăpân supus, dar nici democrația de atunci nu era precum cea actuală, pe de o parte, și tot discursul politic ungar era, pe de altă parte, acesta: ungurii ajunseră supuși în propria țară, pe care o „civilizaseră” de o mie de ani; prin urmare, ei trebuiau să lupte ca să refacă Ungaria Mare. A fost o atitudine păguboasă pentru ei!

Mai spun unii, nepricepuți sau răuvoitori, că statul român, Regatul României, sub regele german, a desființat autonomia Transilvaniei. Nu! Autonomia Transilvaniei a limitat-o încă împăratul de la Viena, începând cu secolul al XVIII-lea, și a desființat-o în 1867 imperiul dualist austro-ungar. De mult se decretase că „pământul

secuiesc”, „pământul săsesc” și comitatele („pământul unguresc”) sunt ficțiuni medievale, că țara trebuie să fie împărțită la fel. Prin urmare, România nu a desființat nicio autonomie a Transilvaniei. Și mai este un argument în favoarea justeței Unirii din 1918: după hotărârile de la Chișinău, Cernăuți și Alba Iulia, comunitatea internațională, puterile lumii de atunci, prin Conferința de Pace de la Paris (1919-1920), au confirmat, au validat, au ratificat sub forma tratatelor cu putere de lege, voința românilor.

Bun! Polemica mea, însă, cu domnul Boia ține de meșteșugul de istoric, de esența meseriei. Eu știu că istoria se face prin surse, dumnealui crede că istoria se face prin comentarii, care conduc la eseuri istorice nedecarate ca atare. Eu spun că istoricul de meserie se deosebește de amator printr-un lucru simplu: primul are capacitatea de a merge direct la izvoare și de a discerne adevărul (relativ), pe când al doilea citește ce spun istoricii sau alți iubitori de trecut și însăilează idei, fără preocupare pentru adevăr. Primul cercetează, al doilea compilează. Istoricul care nu merge la surse este ca un chimist care nu intră în laborator și nu face experiențe.

– *Cum întâmpinați dumneavoastră și UBB centenarul Marii Uniri?*

– Cu mare bucurie îl întâmpinăm. Să sperăm că va fi totul cum se cuvine la noi, inclusiv din motivul că un rezultat al Marii Uniri a fost formarea (refondarea) Universității moderne, de secol XX, la Cluj, în 1919. Firește e vorba de Universitatea românească, pentru că cealaltă (refondată și ea, la 1872) fusese națională ungurească, limba de studiu fiind exclusiv maghiara. Ai noștri cereau de mult universitate românească (punctul acesta figura în programul Revoluției de la 1848-1849) sau măcar studii superioare în românește, dar nu i-a ascultat nimeni! Evident, democratic ar fi fost ca și maghiarii ardeleni să poată învăța în limba lor. Dar nici Budai-Deleanu, nici Avram Iancu, nici Barițiu, nici Coșbuc nu au

putut face școli superioare în românește sub statul austriac sau sub cel austro-ungar, cu toate că erau băștinași și majoritari.

În 1919 s-a înființat o universitate despre care clasa politică ungară și majoritatea europenilor credeau că nu va putea funcționa sub regim românesc, fiindcă românii nu ar fi avut vocația dascăliei înalte și a erudiției. A fost însă curând o universitate de top, în care s-a înființat primul institut de speologie, s-a inventat o știință nouă – biospeologia, s-a creat primul laborator de psihologie experimentală, s-au pus pe picioare institute de cercetări unice în România și în această parte de Europă. Toate energiile creatoare ale națiunii române – cu Iorga, Pârvan, Victor Babeș, Emil Racoviță ș.a. – s-au concentrat la Cluj, iar rezultatul a fost excelent.

A venit al Doilea Război Mondial și iarăși s-a înființat universitate maghiară pură la Cluj, cu profesori aduși din Ungaria, în cea mai mare parte. Universitatea românească a plecat în bejenie la Sibiu, la Timișoara, la Brașov, dar nucleul a fost la Sibiu. În '44, toamna, a revenit cu greu (și în parte) acasă, dar în prezența tancurilor sovietice. S-au făcut curând două universități: una română, una maghiară. Ele au mers complet separat, până când statul comunist, Partidul Muncitoresc Român, la finele „obsedantului deceniu”, a decis că cele două instituții trebuie unite, sub semnul „unității clasei muncitoare și a frăției dintre români și maghiari”. În '59 s-a creat Babeș-Bolyai, fiindcă cea românească se chemase „Victor Babeș”, după numele faimosului biolog și medic român, elevul lui Pasteur, iar cea maghiară „Bolyai János”, de la numele matematicianului, cel cu geometria neeuclidiană.

Când mă supăr pe studenții mei că nu știu istorie și nici gramatică latină, îi întreb dacă postulatul lui Euclid e valabil în plan sau în spațiu tridimensional. Se uită la mine, unii, ca și cum i-aș întreba despre declinarea a III-a imparisilabică, adică nu zic nimic. Mai glumesc, cerându-le unora să îmi demonstreze postulatul lui

Euclid. Un astfel de studios mi-a spus odată: „Să știi că mă străduiesc!” „Noa, zic eu ardeleneste, străduiește-te, că îți va lua o eternitate?” (râsete). Ce să vă spun eu dumneavoastră că postulatele nu se demonstrează!

– Știm că vorbiți mai multe limbi străine. Cât de importante sunt limbile străine astăzi?

– Da! Zilele trecute, la Senat, a trebuit să apăr principiul studierii limbilor străine, pentru că sunt oameni tentați să absolutizeze engleza, alții nu mai vor limbi clasice etc. E foarte important să știm limbi străine, este fundamental pentru comunicare. Știi cum se spune: câte limbi străine știi, atâția oameni ești! Trebuie să învățați limbi străine, fiindcă este capital să poți comunica și în germană, și în franceză, și în maghiară, și în italiană. E drept că engleza este, cum zic unii greșit, *panaceu universal*.

Fac o paranteză! Nu mai știm să vorbim românește! Cuvântul *panaceu*, compus din grecește, cuprinde în sine ideea de universal, astfel că „panaceu universal” este un pleonasm. La fel, este greșit să zicem „etnogeneza poporului român”, fiindcă *ethnos* înseamnă „popor” în limba greacă. Se poate zice „etnogeneza românilor”. Nu e bine să zicem nici „mi-am adus aportul”, deoarece „*aporter*” înseamnă „a aduce”. Iese „mi-am adus aducerea”, ceea ce e absurd. Aud zilele trecute pe un tânăr spunând: „Vreau la vară să mă duc și eu să fac ceva lucrativ, să muncesc fizic, fiindcă am înțepenit la calculator!” Or, *lucrum*, în limba latină, înseamnă „profit”, iar „lucrativ” nu înseamnă „unde se lucrează”, ci „unde se câștigă” bani, profit. La fel, e corect să spunem „repercusiune” și nu „repercursiune”, „fortuit” pentru „întâmplător” și nu pentru „forțat” etc. Limbile clasice, mai ales limba latină, ne învață și sensuri. Aproape tot limbajul informatic, începând cu ecranul de la calculator, provine, ca și 60% din cuvintele limbii engleze, din latinește! Dacă renunțăm la latină ne asumăm riscul de a rămâne săraci intelectual!

Dacă știi limba latină, ai o cheie prin care pătrunzi în mai multe limbi. Firește, studiul serios al limbilor – ca și al oricărei discipline – se face cu profesor. Rolul profesorului este să explice de atâtea ori, până înțeleg cât mai mulți. Dacă nu poate face asta, dascălul și-a greșit menirea și se poate face orice altceva, inclusiv pompier. Așa e mai util societății.

– *Ați reprezentat România în diverse instituții!*

– Cât am putut! Nu bine întotdeauna, că nu poți să schimbi o imagine proastă a țării, dacă realitatea este proastă. Cine își închipuie că, dacă mergem și vorbim frumos despre țară, reușim să schimbăm imaginea României, se înșală! Nu se poate. Trebuie să schimbăm țara întâi. Sigur că noi suntem într-un paradox din acest punct de vedere. Avem o situație mai bună în țară decât cred majoritatea străinilor, care ne judecă după fel de fel de aparențe. De aceea suntem și norocoși: eu n-am întâlnit străin care să vină în UBB, să-i arăt instituția, să-l plimb prin Cluj și care să nu plece cu o impresie bună. Explicația e simplă: toți vin cu prejudecăți, impresii mult mai rele decât realitățile noastre. Unii cred că umblăm numai în căruțe, alții că ne jefuim unul pe altul pe stradă, alții că cerșim toți etc.

Studenții mei americani – în '91 am predat în America, la 35 de ani, și eram foarte fericit că am ajuns acolo –, după tatonări, m-au întrebat dacă vampirii mai zboară pe la noi (*râsete*), iar mai recent, în Franța, s-a mirat cineva de ce sunt așa de alb din moment ce sunt român (*râsete*).

Da, am reprezentat România la New York, oficial ca șef de misiune (director al Centrului Cultural Român), dar am și predat în SUA, la Pittsburgh și la New York. La Veneția eram *Visiting Professor* sau *professore associato* la Universitatea Ca' Foscari și directorul Institutului Român. Puțină lume știe că România este singura țară fostă comunistă, care are în Veneția un palat cumpărat de Nicolae Iorga (cu bani din donații, de la institutul de la București,

pe care-l conducea etc.), un palat de pe la 1500 – o bijuterie –, unde sunt găzduiți bursieri ai statului român, pe domenii umaniste. Ca tânăr, în acea minune de arhitectură, de istorie, ai, la fiecare pas, legende, muzee, povești, expoziții, arhive, biblioteci, carnaval; te distrezi, dar și înveți. Arhiva din Veneția este una dintre cele mai bogate din lume. Am păstorit grupuri de studenți, tineri români, bursieri ai statului român. Primesc cam 600 de euro pe lună, bani buni, în condițiile în care nu plătesc nimic pe cazare și servicii.

– *Știm că la un moment dat ați fost cel mai tânăr membru al Academiei Române!*

– Să știți că acum am să mă laud. În Academia Română sunt 3 feluri de membri: membri corespondenți, membri de onoare și membri titulari. Membrii titulari sunt singurii care se pot folosi de titlul de academician, iar aceștia sunt destul de puțini. Toată Academia Română poate avea maxim 181 de membri, corespondenți și titulari. Membrii titulari sunt azi în jur de 60. Eu sunt în continuare cel mai tânăr membru titular, pentru că media de vârstă în Academia Română este de 83 de ani, ceea ce arată că instituția – cel mai important for de consacrare și de cercetare din România – este în pericol de a se stinge biologic (*râsete*).

Sunt academicienii longevivi dar, totuși, nu ca în Biblie, unde se găsesc personaje matusalemice. Trebuie să ne preocupăm de întinerirea Academiei, fiindcă mari personalități există și la vârsta de 30-40 de ani. Academia Română rămâne cel mai important for științific al țării și încă institutele de cercetare ale Academiei produc cea mai mare activitate științifică. Încă, la categoria publicații în reviste cotate ISI, Academia Română, alături de universitățile din Cluj, București și Iași, de Politehnica din București, ține foarte bine ritmul.

– *Vă rugăm să ne enumerați trei valori de bază pentru ghidarea profesională și umană a unui student de performanță în cadrul UBB!*

– Deja îmi puneți întrebări grele, domnule profesor! Valori? Prima valoare trebuie să fie studiul, învățătura. Nu poți ajunge specialist în ceva fără să studiezi cât mai mult, să cunoști stadiul la care s-a ajuns în domeniul tău. Romanii ziceau „Labor improbus omnia vincit”, adică „Munca stăruitoare învinge orice”, sau „Audaces fortuna juvat”, adică „Soarta îi ajută pe cei îndrăzneți”. Îndrăzneala, căutarea sunt și ele fundamentale. Firește, se adaugă cinstea, demnitatea, dreptatea și, mai ales, bunătatea. La noi, la UBB, toate acestea sunt subînțelese, dar și cultivate asiduu. Performanța la UBB este la ordinea zilei.

Matematica noastră este acum, în clasamentul „Best Global Universities”, este pe locul 81 în lume. Nu informatica, nu-i așa, care e o metodă (exagerez acum!) de mare eficiență, ci matematica, adică cercetarea fundamentală. Faptul acesta ne dă garanția succeselor viitoare și a atragerii de tineri performanți. Știți cine ne întrece dintre țările foste comuniste aici? Numai Universitatea din Praga, dar aici e ca și povestea cu gazonul englezesc. Universitatea carolină din Praga e întemeiată în 1348 și noi suntem fondați în 1581 și am funcționat cu mari întreruperi. Este, astfel, o diferență de start. Dar sunt altele, mai vechi decât noi, pe care le-am întrecut. Am întrecut universitățile din Varșovia, Budapesta, Cracovia sau Belgrad, ceea ce nu este puțin lucru. Nu ne putem compara cu Oxfordul și nici cu Harvardul, dar cu cele menționate ne putem și le-am depășit!

– *Care au fost cele mai mari provocări de până acum în mandatul dumneavoastră de Rector?*

– Vai de mine! Păi, vă spun care a fost cea mai mare provocare de astăzi: să putem da în continuare salarii colegilor de la Bistrița (unde avem o extensie), de la Educație Fizică. Sunt în pierdere de studenți, adică produc mai puțin decât încasează. De când sunt rector am învățat să fiu manager (*râsete*), am învățat să aplic legea cererii și ofertei, să înțeleg structura bugetului etc. Până la urmă,

însă, cea mai mare valoare rămâne tot omul, iar rectorul, mai mult decât manager, trebuie să fie „inginer” de suflete, fiindcă lucrează cu personalități, cu mari dascăli și cercetători, cu tineri în formare. Cea mai mare provocare pentru mine ca rector este, până la urmă, să mențin Universitatea drept „comunitate a egalilor”...

Mă ocup în fiecare zi de burse, de salarii, de socoteli, de oameni mulțumiți și nemulțumiți, mai ales nemulțumiți, care cred că rectorul poate să rezolve orice. Mă chinui să îi conving pe oameni că rectorul este cel mai umil slujbaş în serviciul universității și că nu are niciun avantaj din poziția asta, sau nu ar trebui să aibă.

Rectorul, cred eu, trebuie să fie conștient că servește comunitatea. Dacă pierde această convingere, moare. Moare ca individ, ca intelectual și rămâne un obiect. Cei care cred că rectorul este ales în fruntea comunității ca să fie slujit de comunitate, se înșală amarnic. De aceea, în fiecare zi mă gândesc dacă reușesc sau nu să fiu la înălțimea exigențelor oamenilor și încerc să îi conving pe oameni că problemele se rezolvă de către noi toți: rector, prorectori, decani, directori de departamente și chiar de fiecare profesor și student.

Dar oamenii nu au încredere în rezolvări firești, fiindcă societatea noastră a fost viciată. Societatea românească a fost învățată cu șefi, care sunt mari și tari. Or, asta e o imensă prostie! Orice om trebuie să rezolve ceea ce merită să rezolve și ceea ce are în fișa postului, acolo unde este pus el. Dacă am face nu totul, nu de toate, ci numai ceea ce trebuie, societatea ar merge mult mai bine. Să ne facem noi jobul acolo unde suntem puși. Dar românii au imaginație și inițiativă și când nu trebuie. Parcă, din acest punct de vedere, oamenii medievali erau mai aplicați, deoarece se întrepătrundeau ca organele unui corp și vegheau ca societatea să funcționeze prin interferență.

Domnule profesor, am vorbit prea mult! Dar dacă mai există întrebări, eu sunt gata să răspund, căci atunci când vorbesc despre

istorie nu obosesc niciodată! Când fac alte lucruri, pe care le cred mai puțin utile, atunci obosesc. Dar poate că dumneavoastră sunteți obosiți! (aplauze)

- Domnule profesor, am rămas așa încremenit când, zilele trecute, în fostul Irak sau ce a mai rămas din Irak, persoane fără educație au distrus situri arheologice și piese irecuperabile dintr-un muzeu. Dacă ați putea să ne dați mai multe detalii despre ce era vorba, că eu efectiv nu știu ce se găsea acolo!

- Știți că Irakul de astăzi - promit să fiu scurt - s-a chemat în Antichitate Mesopotamia, din două cuvinte grecești: *mesos*, care înseamnă „mijloc”, și *potamos*, care înseamnă „râu”. Era „țara dintre râuri”, iar acestea erau Tigrlul și Eufratul. Acolo s-au pus, după părerea multor istorici, bazele civilizației universale scrise, pentru că acolo, nu la noi, aici, pe Mureș, sunt câteva mii de tăblițe de ceramică, având o scriere arhaică, numită printr-o convenție *cuneiformă*, „scrierea în formă de cuie”. Cuvântul *cui* din limba română vine din latinescul *cuneus*. Acea scriere s-a inventat acolo. Unii români naivi, protocroniști, incuți vor să ne convingă că scrierea a început la Dunăre și la Carpați, uitând că pe la noi bătea vântul când în Sumer și Mesopotamia toată, la Babilon, Ninive, Ur, Nippur etc. se ridicau *zigurate*, se construiau grădini suspendate, se scria și se medita.

Acolo au fost inventate templele numite *zigurate*, care erau făcute din lut ars smălțuit, pe etaje. Acolo au fost grădinile suspendate ale Semiramidei, una dintre cele șapte minuni ale lumii, acolo a trăit Nabucodonosor, ajuns nemuritor prin opera omonimă a lui Giuseppe Verdi. După aceea au venit (pentru că cele enumerate sunt legate de lumea antică) arabii. Foarte bine! Au construit și ei o civilizație. Nu s-a stricat mare lucru din ceea ce a fost. Creștinii au fost mai mult stăpâni coloniali acolo. Irakul a fost sub stăpânire britanică la un moment dat, până în epoca mai

aproiată de noi. Apoi și-a obținut independența și s-a accentuat instabilitatea în regiune. S-au dezvoltat în zonă curențe islamice radicale. Paradoxal, regimul lui Saddam Hussein, dictatorul, a menținut acolo ordinea. Sigur că, după gustul nostru european, nu era bine, pentru că nu era democrație. Dar cine ne poate asigura că democrația funcționează peste tot, la toate popoarele, indiferent de mentalitatea lor, de tradițiile lor, de regulile lor? În Irakul fără Saddam, grupurile rivale „eliberate” de constrângeri au început să lupte între ele. O grupare din asta, care a creat Statul Islamic, este cea mai radicală și ea a reînviat ideea de război sfânt, *jihad*. Dar război desfășurat la propriu, cu arma în mână, contra tuturor „necredincioșilor”.

Și creștinii au avut ideea de război sfânt în Evul Mediu, au fost obligați să pună în practică o astfel de idee, dar au renunțat la ea, odată cu evoluția societății. Au ajuns la concluzia că este nevoie de pace și ordine. Și la islamici este în *Coran* ideea de pace, dar interpretarea sa este diferită. Reînviind ideea de război sfânt, vor să distrugă tot ce nu este islamic, inclusiv istoria. Urmele acelea „păgâne” nu le spun nimic. Plus că, incuți fiind și îndoctrinați, nu au nici simț artistic și nici nu recunosc patrimoniul cultural al umanității ...

Unele pierderi vor fi irecuperabile! Noroc că blamații colonia-liști au luat (furat) de pe-acolo multe piese unice – capodopere – și le-au dus la marile muzee ale lumii, unde sunt în siguranță, deocamdată. Dacă ajungeți la Berlin, neapărat să vizitați muzeul numit Pergamon, ca să vedeți acolo cele mai frumoase obiecte din Mesopotamia, precum Friza leilor de la Babilon. Arheologii germani, ca și ceilalți, pe vremea în care nu era nicio lege, aduceau în Germania tot ceea ce descopereau. La fel au făcut englezii, francezii, rușii. Cum credeți că s-au creat British Museum, Louvre, Ermitajul și chiar Metropolitan Museum din New York?

Dacă lumea continuă să-i lase, acești noi barbari vor distruge totul în jurul lor! Iar asta nu ține de vreo credință, ci de umanitate, de zestrea omenirii! Barbaria trebuie oprită.

Vin altă dată, când sunteți mai odihniți, și atunci vă vorbesc numai un sfert de oră și vă las să facem un brainstorming, adică să spuneți orice vă trece prin cap despre trecut, ca să vă demonstrez că, indiferent ce ați spus și cât de mare vreți să fie prostia pe care o spuneți, există oriunde o fărâmă de adevăr (*râsete*).

- *Vă mai punem o singură întrebare. În Turcia, există niște capete mari cioplite în piatră. Care este originea lor?*

- Înainte de a fi Turcia, acolo, în Asia Mică, au fost multe civilizații și cred că vă referiți la una care s-a chemat civilizația hitită sau a hitiților, comparabilă cu cea egipteană, cu cea siriană, cu cea feniciană. Dar știm puține lucruri despre acești hitiți, de la care într-adevăr ne-au rămas situri extraordinare, greu de explicat încă; tot la fel, nu știm precis de ce au fost elaborate sculpturile din insula Paștelui, nici cum au fost ridicate și făcute să stea în picioare; nu este foarte clar nici de ce s-a construit Stonehenge, în Anglia.

Astea există. Există aceste mistere, pe care nu le mai putem cunoaște, dacă nu mai știm cum a funcționat o lume. Nu mai cultivăm erudiția, nu mai știm scrierile vechi, nu mai mergem la izvoarele primare. Și așa, ca profani, primul lucru care ne vine în minte este să ne gândim la civilizații extraterestre. E posibil să fi fost și așa! Și eu am citit cărțile lui Erich von Däniken sau altele. Sunt o mulțime de cărți despre extraterestrii care ne-ar fi trasat direcția lumii noastre. Nu, nu am încredere în speculații! Nu mă apropiu de teorii vaste, care nu se pot verifica și controla. Prefer să cercetez din aproape în aproape, în lumea noastră cea mică, accesibilă cu mijloacele bunului simț.

O vreme nu s-au explicat piramidele Egiptului și nu s-a putut înțelege cum, numai cu mecanismele simple, s-au ridicat și trans-

portat blocuri de piatră de câte o tonă și jumătate. Dar s-a dovedit că se poate! Gândiți-vă că sclavii lucrau în schimburi de câte 100 000 de oameni, ca să ridice Piramida lui Keops. Este de presupus că mureau câte 10 000 de oameni pe schimb, dar acestea erau pierderi calculate, colaterale. „Minuni” ale civilizației există peste tot și, până la proba contrarie, sunt opere omenești, făcute cu forțe omenești.

– *Ce părere aveți de polemica legată de existența lui Socrate?*

– O, știți că este una legată și de Homer. Sunt unii care spun că Homer n-a existat, dar a existat un alt personaj cu același nume. La fel și cu Socrate! Socrate a existat, pentru că Platon nu a avut niciun motiv să mintă.

– *Dar poate fi un personaj pur și simplu?*

– Nu. Eu cred că Socrate a existat ca atare. A fost un mare filosof în cetate, iubit de toată lumea, într-o vreme când nu exista ideea că, dacă nu scrii nimic, mori. Astăzi, unii dintre noi scriu mai mult decât citesc și publică în prostie! Nu va fi întotdeauna așa. Cartea tipărită a inventat-o Gutenberg, prin 1455, și vom ajunge într-o epocă – cred că am și ajuns! – în care cartea tipărită nu va mai avea relevanță. Înainte de tipar și chiar înainte de scris, oamenii au trăit și au creat fără probleme, vreme de zeci sau chiar sute de mii de ani.

Cred că Socrate a existat, a predicat, a vorbit tinerilor și a avut norocul să aibă un elev genial, pe Platon, care ne-a povestit după aceea cam tot ce a zis Socrate. Firește că putem să nu-l credem pe Platon întru totul, dar Platon nu a inventat totul. Asta e o iluzie. Platon a avut un profesor numit Socrate, iar Socrate a fost acuzat că a corupt tineretul. Probabil că l-a educat în altă direcție decât voiau autoritățile. Probabil că s-a sinucis, bând cucută sau nu. A avut o femeie lângă el, Xantipa, care l-a bătut la cap toată viața (după cum zice și Xenofon), iar filosoful s-a rugat, cred, de multe ori în viață să scape de cicăleala ei. Poate că Xantipa a fost și un stimulent în viața

filosofului. Cu cine s-ar fi certat bietul Socrate? Eu nu cred că Filosoful a fost un personaj fictiv, dar este clar că el nu a avut o operă a lui propriu-zisă, ci are o operă și o posteritate prin intermediari. Cu atât mai fascinant este Socrate!

– *Putem fi siguri de acuratețea operei?*

– Nu, opera este mediată, adică transmisă prin intermediari. Nu este singura de acest fel! Se poate ca, în acea operă, jumătate din idei să fie ale lui Platon. Dar Platon este genial el însuși. Despre el știm sigur că a existat, știm că a trăit și că a fost preocupat de om și umanitate. Ce să vă spun de Aristotel? Gândiți-vă că acești doi titani, Platon și Aristotel, poate cu idei luate de la Socrate, au inventat două instituții care există până azi: academia și liceul, gândirea euristică, plimbatul în liniște, care se cheamă până azi *peripatetizare*. Platon, Aristotel, Socrate – ce oameni! – au fost atinși de o aripă de înger, care i-a plasat sub semnul veșniciei ...

Cu asta chiar închei, nu înainte de a vă spune încă ceva. Nu e o glumă! Am avut un profesor de filozofie (Dumnezeu să-l odihnească, fiindcă nu de mult s-a stins!), pe care îl chema Valentin Cățineanu. Valentin Cățineanu nu era, în viziunea Partidului Comunist, bun pentru studenții de la UBB, de la filosofie, atunci, înainte de 1989. Era un iconoclast, adică distrugea cumva clișee. Preda filosofie și alte mărunțișuri la Politehnică, unde puțini îl înțelegeau. Studenții de acolo se pregăteau să fie ingineri, oameni pragmatici, nu povestitori sau „muncitori cu gura”, iar partidul descuraja astfel de „trântori”. Profesorul le părea multora cu mintea-n nori. La un moment dat – nu știu prin ce minune – i-au dat voie să predea Istoria filosofiei antice și medievale la noi, adică studenților de la Istorie-filosofie, anului meu. Așteptam cu sufletul la gură să ajungă și la Evul Mediu, dar n-a ajuns niciodată (*râsete*). A zăbovit un semestru întreg la Socrate, Platon și Aristotel, pe care ni i-a predat dumnezeiește. De atunci, am rămas cu gândul la

Socrate, la marea sa lecție, la vremurile când înțelepții aveau loc în Cetate și creau curenți de gândire (chiar dacă plăteau scump pentru asta). Când se sătura de povestit (vorbele îi veneau natural, ca dintr-un receptacul al gândirii) – era dependent de tutun și, uneori, chiar fuma în timpul cursului și scruma la tablă, acolo unde era creta –, privea spre ușă amărât și ne spunea: „Știți ce, tinerilor, m-am plictisit de șezut! Sunt obosit! Vă propun să peripatetizăm!” (*râsete*). Oricum, atunci când ne vorbea despre filosofia antică, aveam impresia că-i vedem aieva în Agora pe acei filosofi, că suntem contemporanii lor, că ne împărtășim din a lor înțelepciune.

Poate că jumătate știam ce e aia peripatetizare, jumătate nu. Eram în anul al doilea. Unii făcuserăm licee mai bune, alții mai proaste. Nu aveai de unde să știi totul și nici să te informezi la minut nu se putea. Nu era Google, nu erau telefoane mobile, ca să cauți iute verbul *a peripatetiza*. Trebuia să mergi să cauți în dicționar, poate în Larousse, poate în Enciclopedia Britanica etc. Dar, imediat, tot el a zis: „Știți ce? Facem o plimbare, mergem în piață, vă duc eu la o cafea bună și continuăm povestea acolo.” A deschis ușa, s-a uitat atent pe coridor și a continuat: „A, cred că-i imposibil!” Noi deja ne gândeam că aveam să mergem cu profesorul la o cafea, poate chiar la un coniac. Și a adăugat: „Nu putem să mergem, căci rectorul acesta e vigilent, nu ca celălalt, care era mai mult prin străinătate și puteam să facem ce vrem”. Celălalt era Ștefan Pascu, acum de fericită amintire, iar cel nou era profesorul Ion Vlad, eminent istoric și critic literar. E drept că am mers „să peripatetizăm” cu profesorul Valentin Cățineanu altă dată, fără să tulburăm regulile universitare ...

Profesorul Ion Vlad este un distins intelectual, cu reguli de viață precise. Nu admitea jumătăți de măsură și nici abateri de la etica profesională. Îi știau de frică până și activiștii de partid, pe care nu-i ierta cu ironia sa usturătoare și care se fereau să-l irite.

L-am sărbătorit recent, când a împlinit 85 de ani. A fost rectorul meu, pe când ajunsesem, ca prin minune, asistent universitar. Studenții și dascălii se temeau să încalce rânduiala și îi purtau un nedisimulat respect. Nu admitea sentimentalisme și nu putea fi păcălit. Emană spirit înalt și se vădea a fi o puternică personalitate. De altminteri, Universitatea nu a avut decât mari personalități în calitate de rectori, chiar și atunci când PCR urmărea să aibă la cârma instituțiilor instrumente docile. La Cluj, nu s-a prea putut asta, fiindcă toți au fost mari erudiți și mari dascăli.

Ilie Rad: *Vă redau un mic detaliu despre domnul Ion Vlad, care mi-a fost profesor direct, la Teoria literaturii. Era rector și a venit un funcționar din minister în vizită, în control, la Universitate. A venit la rector, deci tot la rector și atunci, să reclame că biletul de tren pe care i-l luaseră clujenii nu era bun, fiindcă era ...deasupra roților! Domnul rector a zis: „A, tovarășu’, ia dați-mi puțin biletul!” A luat biletul și, în fața lui, l-a rupt în bucățele, l-a aruncat la coș și i-a spus: „Luați-vă alt bilet!”. Eu am interpretat asta ca fiind gestul unui om de mare demnitate și nu al unui slugoi în fața puternicilor zilei, ca să spun așa!*

– Exact așa a fost! UBB era Instituția cu I mare, iar rectorul era simbolul demnității intelectuale românești!

Eu vă mulțumesc pentru această conversație și le doresc tinerilor să devină primii în domeniile lor, nu doar în UBB, ci și în Europa, în lume chiar (*aplauze*).

Transcriere: **Mădălina Hodorog și Ilie Rad**

II. ACTIVITĂȚI INTERACTIVE

CONFERINȚE, WORKSHOP-URI, PRELEGERI¹

CONF. UNIV. DR. ABIL. **ALINA RUSU**

1 13 noiembrie 2014 – Seminarul Interdisciplinar *Științele • vieții, de 155 de ani împreună cu Darwin. Despre logica darwiniană reflectată în psihologie*. Membrii Colegiului Studențesc de Performanță Academică (CSPA) al UBB au participat în data de 13 noiembrie 2014, în sala D.D. Roșca din clădirea centrală a Universității (str. Mihail Kogălniceanu nr. 1), la seminarul susținut de Conf. dr. Abil. Alina S. Rusu (biolog și psiholog) și masterandul Vlad Alexandru Toma (biolog). În cadrul acestui seminar s-a adus un omagiu marelui naturalist Charles Darwin, cu ocazia împlinirii a 155 de ani de la publicarea lucrării sale *Originea speciilor prin selecție naturală sau păstrarea raselor favorizate în lupta pentru existență*. Această lucrare a marcat un moment fundamental în lumea științifică, prin enunțarea și exemplificarea principiilor selecției naturale.

¹ Aceste activități au fost organizate de conf. univ. dr. abil. Alina Rusu, membru în Biroul de conducere al CSPA.

2. 22-26 februarie 2015 – Participarea membrilor CSPA la seria de evenimente **Interdisciplinary Science Days UBB-USAMV CN (ISD 2015)**. În perioada 24-26 februarie 2015 a avut loc la Cluj-Napoca prima ediție a evenimentului Interdisciplinary Science Days UBB-USAMV CN, desfășurat cu sprijinul Rectoratelor UBB și USAMV CN, în colaborare cu Departamentul de Biologie al Universității Louisville, SUA. Aflat la prima ediție, evenimentul a avut ca scop promovarea interdisciplinarității în cercetarea fenomenelor comportamentale la oameni și alte specii de animale, dar și la nivel de educație, a respectului și a responsabilității față de natură și viață în general. Persoanele responsabile cu organizarea acestui eveniment au fost Conf. dr. Andrei D. Mihalca (USAMV CN) și Conf. dr. Alina S. Rusu (UBB), avându-l ca invitat special pe profesorul Lee Alan Dugatkin (Louisville University), biolog evoluționist, istoric în domeniul științelor naturale și profesor emerit al Departamentului de Biologie al Universității Louisville (Distinguished University Scholar). În cadrul acestei săptămâni, au avut loc următoarele evenimente în care a fost implicat Colegiul Studențesc de Performanță Academică al UBB:

- **Evenimentul Juniors face-to-face (întâlnirea doctoranzilor UBB și USAMV CN cu studenții din cadrul CSPA):** ISD 2015 a cuprins în premieră o acțiune dedicată tinerilor cercetători în formare ai UBB și USAMV (doctoranzi și studenți de performanță). Astfel, în prima zi a ISD 2015, a avut loc întâlnirea **Juniors Face-to-Face – Developing interdisciplinary networks for young and becoming scientists** (Juniorii față în față – Dezvoltarea unor rețele interdisciplinare pentru tinerii și viitorii oameni de știință), între doctoranzii celor două universități sus amintite cu membri ai Colegiului de Performanță Academică al UBB (CSPA). Întâlnirea a avut ca obiectiv prezentarea domeniilor de interes, schimbul de idei, opinii, dar și identificarea unor potențiale teme de cercetare cu

caracter interdisciplinar. La întâlnire au fost prezenți 21 de doctoranzi ai UBB, USAMV CN și 12 studenți ai **Colegiului Studentesc de Performanță Academică** al UBB (CSPA). Domeniile de interese de bază ale tinerilor prezenți la Juniors face-to-face au fost diverse: biochimie, epidemiologie, spectroscopie, etologie, biologie, psihologie, istorie, literatură. În urma discuțiilor structurate sub forma de sesiuni de 30 de minute/grup de 4-5 persoane, s-au desprins posibile teme de cercetare interdisciplinare, dintre cele mai variate. Atmosfera acestei întâlniri a permis studenților CSPA și doctoranzilor să exprime pasiune pentru cercetare și necunoscut, precum și îndrăzneală în propunerea de teme noi. Dintre acestea, putem aminti: *Studii biochimice la animalele de laborator versus animale de companie; Efectele terapeutice ale canabisului asupra cobailor cu afecțiuni oncologice; Victimizarea imigrantului „reîntors acasă” în presa românească și irlandeză (2000-2010); Avantajul evolutiv al încrucișării fibrelor nervoase; Aplicarea metodelor spectroscopice în evaluarea stărilor psihologice; Rolul educativ versus masificarea domeniului jurnalistic; Compoziția chimică a veninului amfibianului Bombina bombina în funcție de hrană; Discrepanța la nivel social a subiectului „sângele artificial” în literatura de consum versus mediul științific; Corelații între nivelul steroizilor și comportamentul reproductiv; Corelații între patologia glandei mamare la câine și delfin; Evaluarea multinivelară a eficienței intervenției psihologice de reducere a anxietății de performanță la muzicieni, prin metodă de fizică modernă.* La sfârșitul întâlnirii, ideile notate au fost fotografiate și trimise prin email tuturor participanților. Reacțiile primite de la tinerii participanți la această întâlnire au fost pozitive: pe lângă elaborarea de noi idei de cercetare și mărirea rețelei de colaboratori, aceștia au trăit o experiență nouă, inedită și au cunoscut persoane interesante la nivel uman și profesional.

• **Prelegerea Scientific Expeditions:** Tot în cadrul ISD 2015, în data de 25 februarie, a avut loc, în cadrul Colegiului Studențesc de Performanță Academică al UBB, **prelegerea despre expedițiile științifice ale colegilor** Conf. dr. abil. Andrei Mihalca (prorector, USAMV CN) și Drd. Gianluca D'Amico (USAMV CN). Studenții CSPA au avut ocazia să asculte prelegerea dinamică despre cei opt ani de perindare prin lume, cu scopul investigării științifice a paraziților, a cercetătorilor de la Departamentul de Parazitologie a Facultății de Medicină Veterinară (USAMV CN). Aceștia au prezentat o selecție a experienței lor vizuale și umane prin locurile străbătute, de la savana uscată și deșerturile din Kenia, zonele neotropicale umede ale Argentinei, pădurile tropicale umede ale Africii de Vest și Centrale, până la pădurile de mangrove din Borneo.

3. 19 martie 2015 – Studenții CSPA au participat la prelegerea cu titlul *The Role of Emotion in Psychological Well-Being and Cognitive Performance*, susținută de Prof. dr. Florin Dolcos, Head of Social, Cognitive, Personality & Emotional (ScoPE) Neuroscience Lab, Beckman Institute for Advanced Science & Technology, University of Illinois at Urbana-Champaign, USA. Evenimentul a avut loc la **Clubul Colegiului Academic** (str. Em. de Martonne nr.1).

4. 11 iulie 2015 – **Proiectul Student-pentru-Student Swimathon 2015, Cluj-Napoca.** Fundația Comunitară Cluj a organizat în 11 iulie 2015, la Complexul Sportiv de Natație UBB, evenimentul Swimathon 2015. Acest eveniment presupune înotul pentru cauze din comunitatea locală. În anul 2015, Colegiul Studențesc de Performanță al UBB (studenți și cadre didactice), în colaborare cu Mișcarea Sportivă a Studenților Transilvăneni, au participat în

premieră la Swimathon, pentru a susține proiectul ***Student-pentru-Student, UBB pentru comunitate***. Proiectul Student-pentru-Student presupune un program intensiv de construire participativă și interdisciplinară a experiențelor sănătoase de viață pentru studenții UBB cu dizabilități (centre.ubbcluj.ro/bsd), prin interacțiune cu studenții CSPA. Evenimentul a avut loc în cadrul Complexului Sportiv de Natație Iuliu Hațieganu, Strada Pandurilor nr. 7, Cluj-Napoca.

5. 1 iunie 2015 – Participarea membrilor CSPA la Ziua Interacțiunii Om-Animal UBB-USAMV CN, ediția a IX-a.

Membrii CSPA au participat ca voluntari în cadrul ZIOA ediția a IX-a, care a avut loc în curtea exterioară a Facultății de Medicină Veterinară (USAMV CN). ZIOA este un eveniment al consorțiului UBB-USAMV CN în domeniul interacțiunii om-animal (cercetare și educație), având ca scop promovarea cunoștințelor și atitudinilor optime față de animale (deținerea responsabilă a animalelor de companie, managementul riscului zoonotic), precum și a conceptului de *One Health* (o singură sănătate). ZIOA aduce împreună participanți din domeniile protecției animalelor, promovării adopțiilor și activităților asistate de animale (ex. agilitate, dog dancing, activități și terapie asistate de animale, ghidaj al persoanelor nevăzătoare), atrăgând sute de participanți la fiecare ediție. Ziua de 1 iunie, care marchează și celebrarea internațională a tuturor copiilor, reprezintă o excelentă oportunitate de a oferi copiilor elemente de educație timpurie, în direcția unei interacțiuni sănătoase cu animalele, combinând sfaturile specialiștilor cu atmosfera de joacă și bucuria prezenței animalelor.

6. Ziua Internațională a Persoanelor cu Dizabilități, 3 decembrie 2015 – Spectacolul *Fără Prejudecăți*, Sala Polivalentă Cluj-Napoca. Studenții CSPA au participat alături de membrii și colaboratorii Biroului pentru Studenți cu Dizabilități la celebrarea Zilei Internaționale a Persoanelor cu Dizabilități, declarată la nivel mondial ca fiind în data de 3 decembrie. Membrii CSPA au dansat alături de persoane cu dizabilități din Cluj-Napoca, transmitând astfel mesajul susținut de literatura de specialitate din domeniul educației speciale, că o modalitate eficientă de modelare a atitudinilor și comportamentelor optime față de dizabilitate este interacțiunea directă cu persoanele cu nevoi speciale. Spectacolul a fost transmis live la TVR.

7. Evenimentul caritabil Campania ShoeBox FSPAC 2015 – 12 decembrie 2015. Evenimentul ShoeBox are ca scop dăruirea de cadouri de Crăciun persoanelor cu situație financiară precară, cu dizabilități, sau care își petrec sărbătorile în spitalele din Cluj-Napoca. Evenimentul este organizat de către Facultatea de Științe Politice, Administrative și ale Comunicării (UBB), în colaborare cu Fundația Blythwood din Marea Britanie.

8. Caravana CSPA 2015 (14-17 mai 2015) – Excursie de documentare și vizibilizare a Colegiului Studențesc de Performanță Academică și schimb de bune practici privind strategiile instituționale de susținere a performanței studențești cu Universitatea „Ștefan cel Mare” (Suceava) și Universitatea „Alexandru Ioan Cuza” (Iași). Fiecare întâlnire cu reprezentanții Rectoratelor și ai studenților celor două universități a presupus o prezentare a CSPA (valorile promovate, structură, regulament de funcționare, activități), urmată de prezentarea celor trei proiecte interdiscipli-

nare ale studenților CSPA (aceste proiecte au fost câștigătoarele competiției de proiecte CSPA, finanțate de BCR).

Desfășurătorul excursiei a fost următorul: (1) prima zi: plecarea din Cluj-Napoca – vizitarea minei Cacica și a Bisericii Cacica – întâlnire cu studenții de la Universitatea „Ștefan cel Mare” Suceava – participare la evenimentul „Zile și Nopti Studențești Suceava”; (2) a doua zi: întâlnirea membrilor CSPA cu reprezentanți ai Rectoratului (Prorector Prof. univ. dr. Mircea A. Diaconu) și cu studenți ai Universității „Ștefan cel Mare” din Suceava – vizită ghidată a spațiilor și dotărilor USMS – plecare spre Iași – întâlnirea membrilor CSPA cu reprezentanți ai Rectoratului Universității „Alexandru Ioan Cuza” din Iași (Prorector Prof. univ. dr. Ovidiu Iancu) și cu studenți din toate asociațiile studențești UAIC – vizită ghidată spre Aula UAIC și frescele realizate de Sabin Bălașa; (3) a treia zi: vizită ghidată la obiectivelor istorice și culturale din Iași (ghid: drd. Alexandru Aioanei, Facultatea de Istorie, UAIC) – participare la Noaptea Muzeelor Iași (vizitare unor obiective: Muzeul Literaturii, Muzeul Universității, Bojdeuca lui Creangă, Palatul Culturii și multe altele); (4) a patra zi: întoarcerea spre Cluj-Napoca – vizitarea mănăstirilor Agapia și Văratec – vizitarea stațiunii Borsec – întoarcerea spre Cluj, prin defileul Mureș, cu informații oferite pe parcurs de către studenții CSPA.

SESIUNEA ȘTIINȚIFICĂ A MEMBRILOR CSPA

SIMPOZIONUL DE ABSOLVIRE A CSPA, 2015¹

Prezentări înscrise:

LORAND PARAJDI, conf. univ. dr. MARCEL ADRIAN ȘERBAN: *Modelarea tratamentului pentru celulele tumorale dintr-o tumoră solidă, în două situații de livrare a tratamentului, folosind modelul lui Richard*

LOREDANA ANDRIEVICI, asist. univ. dr. RALUCA MARIA SUCIU: *Certificarea clădirilor verzi din Cluj-Napoca reflectă sau nu realitatea?*

DANIELA IRINA NEMEȘ, lect. univ. dr. PAUL VASILE ZAI: *Studiu comparativ privind bugetele statelor membre ale Uniunii Europene*

VLAD ALEXANDRU TOMA, ANCA DANIELA FARCAȘ, conf. univ. dr. RADU SILAGHI-DUMITRESCU, CSIII dr. IOANA ROMAN: *Evaluarea acțiunii biologice și psihomodulatoare a unor extracte vegetale cu efect neurotrop și/sau antioxidant, în cazul unui model experimental in vivo expus stresului anakinetic*

¹ Sunt menționate, doar cu titlu de exemple, o parte din lucrările prin care studenții și-au finalizat activitatea științifică în cadrul CSPA. De asemenea, au fost publicate doar lucrările care au avut menționat numele cadrului didactic coordonator.

CRISTINA VĂRĂNEAN, prof. univ. dr. ADRIANA BĂLAN: *Consecințele emoționale și comportamentale ale căutării de informații despre sănătate pe internet*

CLAUDIU JACOT , conf. univ. dr. MARTON BALOGH: *Insolvența unităților administrativ-teritoriale în România*

GEORGE-FLORIN VLAS, conf. univ. dr. RALUCA ANTONIE: *Calitatea vieții studenților din Cluj-Napoca. Studiu de caz: UBB, USAMV, UTCN*

ANAMARIA MIHĂILĂ, conf. univ. dr. CĂLIN TEUTIȘAN: *Gellu Naum și suprarealitatea erotică*

MANUELA PĂUȘAN, conf. univ. dr. HORIA BÂNCIU: *Diversitatea comunităților bacteriene epilitice care colonizează monumente ale patrimoniului cultural. Statuia Sf. Donatus (Cluj-Napoca)*

CRISTINA DIAMANT, conf. univ. dr. ADRIAN RADU: *Simulacrul spațiului britanic în romanele „The Remains of the Day” de Kazuo Ishiguro și „England, England” de Julian Barnes*

EMŐKE PÉTER, conf. univ. dr. GEORGIANA CICEO: *Egalitatea de gen în domeniul economic. Provocări Post 2015*

III. DIVERSE

JURNAL DE TABĂRĂ

Vineri dimineața (**3 octombrie 2014**). Destul de pline tramvaiele și destul de liniște. Liniște și după urcarea în autobuzul din garajul UBB, din apropierea Facultății de Chimie. Pe drum, fiecare își găsește câte ceva de lucru: fie ascultă muzică, fie socializează, fie își pregătește proiectul pentru prezentarea de-a doua zi. În afară de asta, nimic notabil până aproape de sosire.

În Hațeg am oprit pentru provizii, cu totul inocente, evident. Ne-am reenergizat și am plecat spre Baru, care, inițial, nu părea un loc prea promițător. În afară de câțiva căței și de sala de club, unde, e drept, erau câteva jocuri, nu părea că am avea prea multe de făcut un weekend întreg. După ce am lăsat bagajele în camere și am mâncat, a avut loc prima întâlnire oficială CSPA.

Astfel că, de la 15,00 până 19,30, a avut loc prezentarea Colegiului, cu câteva subiecte principale de dezbătut. Mai întâi s-a adus în discuție problema identității vizuale a acestuia. De aceea, am hotărât să creăm tricouri cu sigla CSPA, cel mai probabil de culoare roșie sau verde închis, pentru a nu ne suprapune cu identitatea vizuală a altor organizații studențești. Apoi, am stabilit că vom colabora cu Departamentul de Imagine al UBB, pentru afișele CSPA, și vom iniția o carte de onoare, în care se vor consemna mesajele invitaților speciali și care vor fi ulterior introduse în *Anuarul Colegiului*. De altfel, dacă anul trecut ne-am concentrat mai mult pe noi, anul acesta ne vom axa și pe problemele

comunității, încercând să colaborăm la niște proiecte de impact la nivel social (membrii vor deveni, de această dată, voluntari ai Swimathon-ului). Mai mult, profesorii coordonatori au propus o serie de seri de știință, fapt care a reușit să stârnească entuziasm până la comunicarea zilei când urmau să aibă loc întâlnirile: marțea. După nemulțumiri *semigenerale*, am optat pentru ziua de joi, de la (aproximativ) ora 19,00.

Un ultim anunț oficial pentru prima zi a fost cel în care ni s-au comunicat activitățile propuse. Astfel, în 15 octombrie, va avea loc întâlnirea generală CSPA, eveniment în cadrul căruia îl vom avea ca invitat pe acad. prof. univ. dr. Ioan-Aurel Pop, moment în care vom lansa și *Anuarul* primei generații de membri ai Colegiului. În perioada ulterioară acestei prime întâlniri au fost propuse mai multe evenimente, precum: o seară de lectură, întâlnirea cu acad. Eugen Simion (spre bucuria filologilor!), o posibilă excursie la Sibiu, cu ocazia sărbătorii Lolelor de la Agnita (excursie de studiu, totodată, întrucât se lucrează la un proiect despre Transilvania interculturală), o întâlnire cu antropologii Agnes Horvath (Cambridge University) și Árpád Szakolcai (University of Cork), iar în mai, deja un început de tradiție CSPA, excursia de la Sighet și întâlnirea cu scriitoarea Ana Blandiana și Romulus Rusan.

După această primă întâlnire de lucru și după o cină consistentă, au urmat activitățile de teambuilding, organizate de Mihaela Vornicu (care are deja experiență în domeniu, ea fiind cea care a organizat activitățile și pentru prima generație) și de Vasile Anton. Am jucat charade, am mimat personaje celebre, am devenit Mickey Mouse sau Elena Udrea, iar apoi ne-am revenit. Cuminiți, am jucat ping-pong, futsal și biliard, pentru ca apoi să renunțăm la jocuri, pentru o poveste. Căci, nu-i așa, ce poate fi mai frumos decât socializarea cu tâlc!

(Anamaria Mihăilă)

*

Z iua de sâmbătă (**4 octombrie 2014**) a început în forță și, de la ora 10,00, au urmat prezentările individuale. Fiecare membru a vorbit câteva minute despre ariile sale de expertiză, dar și despre disponibilitățile sale curriculare, activitate în urma căreia s-au concretizat mai multe idei de colaborări între studenți de la facultăți diferite.

Au urmat după aceasta opt prezentări mai detaliate de proiecte pe teme diverse, cu efect asupra comunității, de la metode de promovare a stării de bine la grupa de persoane de vârstă a treia (Linda Mihalca, Facultatea de Psihologie), la sugestii pentru constituirea unui program de dezvoltare a învățării autoreglate (Bogdan Glăvan) sau o evaluare a influenței factorilor atipici (ex.: suprafața de teren agricol, prețul benzinei) în problema ecologiei (Vasile Anton). S-au discutat și probleme pe teme specializate, iar în cazul unui proiect mai amplu, despre comunitățile de bacterii epileptice existente pe statuia Sf. Donatus, respectiv statuia Sf. Maria Protectoare a Ciumei din Cluj-Napoca, un coleg de la Facultatea de Istorie, deși nu poate colabora propriu-zis la proiect, folosindu-se de rețeaua personală, poate să îi faciliteze legătura cu un specialist în istoria Clujului. Un proiect care s-a bucurat de sprijin imediat a fost cel al lui Andrei Faur despre receptarea politicilor de secularizare din Occident la românii ardeleni din secolul XIX, stârnind interesul colegilor de la Teologie și Sociologie.

O surpriză plăcută pentru membrii CSPA a fost invitația de a colabora în cadrul unui proiect pe termen mediu (5 ani) cu Centrul Digital Humanities Transylvania, pentru a realiza o hartă interculturală a centrelor de interes mai neobișnuite ale Transilvaniei, în patru limbi de circulație regională și internațională (română, maghiară, engleză, germană). Un asemenea efort, pentru care s-a

format o echipă diversă ca pregătire academică (studenți de la Biochimie, Litere și Istorie), ar fi deosebit de util cu atât mai mult, cu cât municipiul Cluj-Napoca a fost ales Capitală Europeană a Tineretului pentru anul 2015.

Seara s-a încheiat îmbinând noul și plăcutul, vizitând mai întâi rezervația de zimbri de la Hațeg, iar mai apoi explorând Sarmizegetusa la apus. Colegii de la Biologie au completat cu precizie și umor tăblițele informative, ajutându-ne să ne simțim dacă nu experți, atunci cel puțin mai mult decât simpli turiști cu aparat de fotografiat la purtător. În cea de-a doua parte a serii, a fost rândul colegilor de la Istorie să ne povestească detalii mai mult sau mai puțin controversate, „lecție” întreruptă de poze de grup, ca familii mixte dintr-o colonie romană.

(Cristina Diamant)

*

Cea de-a treia zi de tabără, duminică (**5 octombrie 2014**), a început la fel de devreme, de la ora 10,00, vizând o serie de chestiuni organizatorice importante de stabilit din timp. Au avut loc întâlniri particulare pe grupe de proiect, cu scopul de a stabili deadline-uri și activități ce urmează să se desfășoare în cadrul proiectelor de grup (interdisciplinare), dar și pentru a contura mai bine și dezvolta planul inițial.

Membrii prezenți au avut o discuție despre departamentele create, în ideea unei mai bune organizări interne a CSPA, dar și pentru a delimita și acoperi cât mai eficient zonele de interes ale acestuia. S-au dezbătut eventuale atribuții ale unor departamente ca: Imagine și Mass-Media, Educație și Cercetare Științifică, Voluntariat și Atitudine Civică, Relații cu studenții și Activitate Internațională. S-a pus și problema unei posibile colaborări cu ESN

(European Student Network), în urma căreia s-ar putea stabili contacte utile și experiențe academice interesante. Chestiuni legate de celelalte departamente, Organizare și Administrare, Pregătirea și Redactarea Anuarului, Activități de Socializare / HR s-au discutat „în plen”, fiind utilă experiența primei generații de membri ai Colegiului. În cele din urmă, s-au stabilit principalele atribuții ale fiecărui departament, lăsând deschisă posibilitatea ca membrii să își stabilească și împartă îndatoriri suplimentare, cu singura mențiune de a nu exista suprapuneri cu alte departamente - sau dacă acestea nu pot fi evitate, atunci departamentele să colaboreze în mod eficient.

După o scurtă pauză de gândire, studenții s-au înscris pe lista departamentului cel mai potrivit cu profilul și abilitățile proprii. În plus, pentru fiecare departament s-a desemnat un reprezentant, fiindu-le atribuit și un profesor coordonator, menit să mențină contactul cu studenții și să îi îndrume. Pe parcursul celor două ore de discuții, în mod foarte eficient, s-au pus bazele unei comunicări mai bune între studenți și profesori, CSPA având totodată și un start bun în ceea ce privește organizarea și delimitarea unor responsabilități. Mult entuziasm, dorință de implicare și seriozitate – cam acestea sunt energiile cu care am început anul academic.

După ultimul prânz luat la Baru Mare, cu puțin înainte de ora 14,00, ne-am încheiat șederea, dar nu și tabăra, căci pe drumul de întoarcere spre Cluj-Napoca ne-am oprit la Cetatea Carolina de la Alba Iulia. Obiectivele principale au fost vizitarea Catedralei Catolice și a centrului vechi al orașului (a Cetății, cum o numesc localnicii), unde am admirat aspectul foarte îngrijit, proiectele artistice menite să atragă turiștii și să bucure localnicii. O vreme plăcută ne-a ajutat să încheiem tabăra într-o notă veselă, binevenită, după dimineața productivă din sala de conferințe.

(Simina Răchițeanu)

REFLECTAREA ACȚIUNILOR CSPA ÎN PRESA LOCALĂ

Ca și în anul universitar trecut, activitățile CSPA au fost intens mediatizate în presa locală, prin articole scrise și prin afișe, difuzate prin intermediul Departamentului de specialitate al UBB. Toate articolele publicate în presa scrisă au fost reluate apoi în numeroase portaluri de știri, ziare online etc. Publicăm, în rândurile care urmează, articolele publicate în ziarul „Făclia”, în care sunt CV-urile de prezentare ale unora dintre invitații CSPA.

Membrii Colegiului Studentesc de Performanță Academică din cadrul UBB se vor întâlni cu Acad. Eugen Simion

Vineri, 7 noiembrie a.c., începînd cu ora 18, la Clubul Colegiului Academic, Galeria “Paul Sima” (str. Em. de Martonne, nr. 1), membrii Colegiului Studentesc de Performanță Academică (CSPA) din cadrul UBB se vor întâlni cu Acad. Eugen Simion, care le va vorbi studenților despre *Performanța în critica literară* după care cei prezenți vor avea un dialog cu distinsul invitat, personalitate cunoscută a culturii contemporane, fost președinte (în două

mandate) al Academiei Române, Doctor Honoris Causa al Universității Babeș-Bolyai. După cum se știe, CSPA este o structură nouă, de excelență, creată în cadrul UBB, în anul 2013, reunindu-i pe unii dintre cei mai buni studenți ai Universității, care organizează, între alte activități, și întâlniri cu diverse personalități, care au atins, în domeniul lor de activitate, cele mai înalte cote ale performanței. (*Făclia*, an XXV, 6 noiembrie 2014, p. 6)

Eseistul și diplomatul Teodor Baconschi va conferenția la FSPAC

Cunoscutul eseist și diplomat Teodor Baconschi, fost ministru de Externe și ambasador al României în mai multe state europene, va susține conferința *Facebook. Fabrica de narcisism*, urmată de lansarea cărții cu același titlu (Humanitas, București, 2014). Volumul va fi prezentat de conf. univ. dr. Adrian Papahagi (Facultatea de Litere, UBB). Întâlnirea cu Teodor Baconschi este programată pentru miercuri, 25 martie 2015, începând cu ora 12, în Amfiteatrul 101 al Facultății de Științe Politice, Administrative și ale Comunicării (FSPAC, str. General Traian Moșoiu, nr. 71).

La doar 52 de ani, Teodor Baconschi (n. 14 febr. 1963, București, ca fiu al poetului A. E. Baconsky) are o carieră culturală, științifică și politică demnă de invidiat. După un doctorat în antropologie religioasă și istorie comparată a religiilor la Universitatea Paris-Sorbonne (Paris IV, 1995), a urmat studii postdoctorale la New Europe College (București, 1996), devenind apoi director al Editurii Anastasia (1995-1996), redactor-șef la TVR (emisiunea „Viața spirituală”, 1997). În 1997 a intrat în diplomatie, fiind, succesiv, ambasador al României la Sfântul Scaun, Ordinul Militar

Suveran de Malta și Republica San Marino (1997-2000), director general în Ministerul Afacerilor Externe (2001-2002), ambasador al României în Republica Portugheză (2002-2004), secretar de stat pentru afaceri globale (MAE, 2004-2006), consilier prezidențial (2006-2007), ambasador al României în Republica Franceză și Principatul de Monaco (2007-2009), ministru al Afacerilor Externe (2009-2012).

A publicat o serie de cărți de filozofie și eseistică creștină, sub semnătura de autor Teodor Baconsky (în grafia consacrată de tatăl său), dintre care amintim: *Le Rire des Pères. Essai sur le rire dans la patristique grecque* (Desclée de Brouwer, Paris, 1996, cu o prefață de Olivier Clément; versiunea românească: *Râsul Patriarhilor. O antropologie a deriziunii în patristica răsăriteană* (Editura Anastasia, 1996, cu o prefață de **Andrei Pleșu**); *Iacob și îngerul. 45 de ipostaze ale faptului religios* (Editura Anastasia, 1996); *Ispita Binelui. Eseuri despre urbanitatea credinței* (Editura Anastasia, 1997); *Turn înclinat. Fragmente de arheologie profetică* (Editura Curtea Veche, 1999); *Puterea schismei. Un portret al creștinismului european* (Editura Anastasia, 2001); *Roma caput mundi. Un ghid subiectiv al Cetății eterne* (împreună cu **Horia Bernea**, Humanitas, 2000), carte care a obținut Premiul Asociației Editorilor din România pentru cea mai frumoasă carte de artă; *Dumitru Stăniloae sau paradoxul teologiei* (Editura Anastasia, București, 2003, în colab. cu **Bogdan Tătaru-Cazaban**); *Pe ce lume trăim* (Editura Pro, 2004); *Insula Cetății. Jurnal parizian* (Editura Curtea Veche, 2005); *Despre necunoscut* (Humanitas, 2007); *111 incursiuni în cotidianul românesc* (ilustrații de Devis Grebu, Curtea Veche, 2007); *Bisericile din lemn din Maramureș* (album UNESCO, Editura Vellant, 2009).

Sub semnătura Teodor Baconschi a publicat: *Creștinism și democrație* (Editura Curtea Veche, 2011); *Legătura de chei. Mărturii diplomatice* (în dialog cu Armand Goșu, Editura Curtea Veche, 2013).

De asemenea, Teodor Baconschi a publicat studii, articole, eseuri și recenzii în presa culturală românească (*Sfera politicii, Transilvania, 22, Dilema, Ziarul financiar, Secolul 20, Cuvântul, Renașterea, Vatra* etc.), o parte dintre aceste studii apărând inițial în volume colective publicate în Italia. A fost titular al rubricii „Turn înclinat” din revista *Dilema veche* și editorialist al ziarului *Cotidianul*. A scris prefețe, studii introductive la trei volume traduse din limba franceză. De asemenea, a colaborat la BBC și Europa Liberă.

Pentru activitatea sa culturală și diplomatică, Teodor Baconschi a primit înalte distincții naționale și internaționale: Marea Cruce a Ordinului Pius al IX-lea (Sf. Scaun); Mare Ofițer al Ordinului Sfintei Agata (San Marino); Comandor Stella della solidarietà italiana; Cavaler al Ordinului de Merit (Portugalia); Comandor al Legiunii de Onoare (Franța); Cavaler al Ordinului „Serviciul Credincios” (România) etc.

Ca diplomat, iar ulterior ca șef al diplomației române, Teodor Baconschi a contribuit la vizita istorică a Papei Ioan Paul al II-lea în România, în anul 1999, la încheierea parteneriatului strategic cu Franța, la semnarea acordului cu SUA privind amplasarea scutului antirachetă, la constituirea grupului Prietenii Republicii Moldova în UE sau la implementarea Strategiei Dunării. (**Ilie Rad**, în *Făclia*, an XXVI, 23 martie 2016, p. 6)

P.S. Pentru că întâlnirea membrilor CSPA cu eseistul și ambasadorul Teodor Baconschi a avut loc a doua zi, întâlnirea respectivă s-a popularizat printr-un afiș special, reprodus în acest număr al *Anuarului*.

Acad. Ionel Haiduc se va întâlni cu membrii CSPA

Colegiul Studențesc de Performanță Academică (CSPA) este o structură nouă, creată în cadrul UBB, în 2013 reunind, în fiecare serie, circa 50 de studenți, dintre cei mai performanți, aleși de la toate facultățile universității, care sunt sprijiniți să facă cercetare inter, trans- și multidisciplinară. Colegiul organizează conferințe, întâlniri cu mari personalități ale vieții noastre științifice, excursii de documentare și tabere de performanță, sesiuni de comunicări științifice etc. Astfel, în acest an universitar, au fost prevăzute întâlniri cu acad. Eugen Simion, acad. Nicolae Manolescu, acad. Ioan-Aurel Pop cu eseistul și diplomatul Teodor Baconschi, în mai având loc o întâlnire cu acad. Basarab Nicolescu. În acest context, joi, 30 aprilie 2015, începând cu ora 16, la Clubul Casei Universităților va avea loc o întâlnire cu acad. Ionel Haiduc, cu tema *Despre performanța în știință*. (Ilie Rad, în *Făclia*, an XXVI, nr. 7435, 29 apr. 2015, p. 5)

Acad. Basarab Nicolescu se va întâlni cu membrii CSPA

Luni, 11 mai 2015, începând cu ora 16, la Clubul Casei Universităților, Acad. Basarab Nicolescu se va întâlni cu membrii Colegiului Studențesc de Performanță Academică (CSPA) din cadrul UBB, tema întâlnirii fiind *Transdisciplinaritatea în educație și cercetare*. Această acțiune se înscrie în programul de discuții pe care studenții din CSPA îl au cu membri ai Academiei Române (numai în acest an universitar, ei au avut programate dezbateri cu participarea academicienilor Eugen Simion, Nicolae Manolescu,

Ioan-Aurel Pop și Ionel Haiduc). Ca și în cazul manifestărilor anterioare, dezbaterile și discuțiile cu Acad. Basarab Nicolescu vor fi înregistrate, transcrise și publicate în numărul 2 al *Anuarului Colegiului Studențesc de Performanță Academică*.

Acad. Basarab Nicolescu s-a născut la 25 martie 1942, la Ploiești, unde a urmat Liceul „I.L. Caragiale” (1956-1960), după care se înscrie la Facultatea de Fizică a Universității din București, absolvită în 1965. Este asistent în cadrul aceleiași facultăți, până în 1968, când pleacă în Franța, unde obține o bursă a Guvernului Francez și, după aceea, o bursă „Joliot-Curie”, la Universitatea „Pierre et Marie Curie”. În 1970, după terminarea bursei, este angajat ca fizician teoretician, în cadrul Laboratorului de Fizică Nucleară și Energii Înalte al Centrului Național de Cercetare Științifică, iar în 1972 își susține doctoratul, cu profesorul Robert Vinh Man, cu o teză despre difuzarea pion-nucleon. Între 1976-1984 este cercetător invitat în SUA, la Berkeley, apoi profesor invitat la Universitatea din Girona (Spania) (2000-2001). De asemenea, Basarab Nicolescu a continuat cercetările începute de un alt român stabilit în Franța, Stéphane Lupasco, ca și ale lui Niels Bohr sau Werner Heisenberg, dezvoltând o viziune personală despre teoria particulelor elementare.

A formulat conceptul de *transdisciplinaritate*, care „proiectează o intersectare și o intercomunicare între științele exacte, umane, arte, mitic și religios”. A coordonat, la editura pariziană Oxus, seria de studii monografice, așezate sub genericul „Românii din Paris”, în care au apărut lucrări despre Gherasim Luca, Tristan Țzara, Victor Brauner, B. Fondane, Emil Cioran și Mircea Eliade.

Acad. Basarab Nicolescu a publicat peste 130 de lucrări științifice de specialitate, în Franța, România, Anglia, Italia, SUA, Japonia etc., dintre care amintim volumele: *Ion Barbu – Cosmologia „Jocului secund”*, Editura pentru Literatură, București, 1968 (a

doua ediție: Universul Enciclopedic, București, 2004); *Nous, la particule et le monde*, Éditions Le Mail, Paris, 1985 (lucrare premiată de Academia Franceză, trad. rom. *Noi, particula și lumea*, Editura Polirom, Iași, 2002); *La Science, le sens et l'évolution. Essai sur Jakob Boehme*, Éditions le Félin, 1988 (Premiul „Benjamin Franklin”, SUA, 1992; Premiul Uniunii Scriitorilor din România, 1993; trad. rom. *Știința, sensul și evoluția*. Eseu asupra lui Jakob Boehme, Editura Vitruviu, București, 2000); *Théorèmes poétiques*, Éditions du Rocher, Monaco, 1994 (trad. rom. *Teoreme poetice*, Editura Cartea Românească, București, 1996); *La transdisciplinarité (manifeste)*, Éditions du Rocher, Monaco, 1996 (trad. rom. *Transdisciplinaritatea (manifest)*, Editura Polirom, Iași, 1999); *Les Racines de la liberté*, Éditions Accarias-L'Originel, Paris, 2001, în colaborare cu Michel Camus (trad. rom. *Rădăcinile libertății*, Curtea Veche, București, 2004); *În oglinda destinului*. Eseuri autobiografice, Ideea Europeană, București, 2009; *Ce este realitatea?*, Junimea, Iași, 2009; *De la Isarlik la Valea Uimirii*, Curtea Veche, București, 2011; *From Modernity to Cosmodernity. Science, Culture, and Spirituality*, SUNY Press, New York, 2014.

Membru al Academiei Române (2001), Doctor Honoris Causa al Universităților „Al. I. Cuza” din Iași (2000), Universitatea Tehnică din Cluj-Napoca (2008), Universitatea «George Bacovia» din Bacău (2008), Universitatea «Vasile Goldiș» din Arad (2011), Universitatea Petrol-Gaze din Ploiești și Universitatea Veracruzana (Mexic) (2011). Cetățean de Onoare al municipiilor Cluj-Napoca, Iași și Ploiești. Director al colecțiilor „Transdisciplinarité” (Editions du Rocher, Monaco, „Les Roumains de Paris” (Editions Piktos/Oxus, Paris), „Știință și Religie” și „Știință, Spiritualitate, Societate” (Curtea Veche, București). Membru al Consiliului academic internațional al Institutului Internațional pentru Gândirea Complexă al Universității din Buenos Aires. Președinte

de onoare al Fundației Internaționale „Ștefan Lupașcu” pentru Știință și Cultură din Iași. Decorat cu Ordinul Național „Serviciul credincios” în grad de Mare Ofițer (2002). Biobibliografia completă a lui Basarab Nicolescu se află pe site-ul <http://basarab-nicolescu.fr/index.php>

Despre activitatea Acad. Basarab Nicolescu s-au publicat deja trei volume: Emanuela Ilie, *Basarab Nicolescu – eseu monografic*, Curtea Veche, București, 2009; Petrișor Militaru și Luiza Mitu (editori), *Basarab Nicolescu – Sub semnul septenarului*, Editura Aius, Craiova, 2012; Liviu Dumitrașcu (ed.), *Basarab Nicolescu – Neobosit căutător de adevăr*, Petroleum – Gas University Editing House, Ploiești, 2012. Acad. Basarab Nicolescu vine des la Cluj-Napoca, unde susține diferite cursuri, conferințe și conduce doctoranzi la Universitatea Babeș-Bolyai. (**Ilie Rad**, în *Făclia*, an XXVI, nr. 7443, 9-10 mai 2015, p. 6).

III. Anexe

Colegiul Studențesc de Performanță
Academică, merit să celebreze calitatea,
să onoreze tradiția și să întărească
exceleța, mi-a făcut onoare să mă
invite să vorbesc despre trecut. Fiindcă,
când se vor întreba de ce și cum, din
moment ce trecutul este mort și nu
se mai întoarce...

Cred, însă, că studenții noștri, deși
nu se ocupă de istorie (decât foarte puțin
dintre ei), au aflat un adevăr simplu:
istoria are în vedere nu trecutul (care e o
convenție), ci prezentul oamenilor
care au trăit în trecut, viața lor vie și
plină de sens. Într-urmare, le-am
explicat de ce dragostea pentru trecut
înseamnă dragoste de viață și le-am
expus câteva dintre metodele științifice
prin care se poate ajunge la adevăr, la
acel adevăr relativ, accesibil omului,
oamenilor; le-am explicat care e
deosebirea dintre istoricul de meserie și
istoricul amator și câte trate...

Cunoașterea trecutului nu ne face să procedem
vădător, dar ne ajută, fără îndoială, să
înțelegem mai bine prezentul. Ceea ce ne poartă
într-un viitor mai bun!

10 martie 2015

Mare succes!
Lucra!!!
Gheorghe Ionescu

Acad. Eugen Simion, Doctor Honoris Causa al UBB,
susținându-și conferința „Și eu sunt ardelean!”

Acad. Eugen Simion, prezentat în fața studenților, la începutul întâlnirii

Acad. Eugen Simion,
ascultând o întrebare pusă din sală

Acad. Eugen Simion,
în mijlocul unor participanți la întâlnire

Întâlnirea cu eseistul și diplomatul Teodor Baconschi.
La masă: Ilie Rad, Adrian Papahagi, Teodor Baconschi și Alina Rusu

Doi buni prieteni: Adrian Papahagi și Teodor Baconschi

Vorbește un fost diplomat, ascultat cu mare atenție

Diplomatul Teodor Baconschi, alături de studenți participanți

Acad. Ionel Haiduc, prezentat participanților la întâlnire

Acad. Ionel Haiduc, fost președinte al Academiei Române,
vorbind despre anii studenției de altădată

O parte dintre membrii CSAP, la Clubul Casei Universitarilor,
față în față cu acad. Ionel Haiduc

Acad. Ionel Haiduc, înconjurat de membri ai CSPA

La deschiderea întâlnirii cu acad. Ioan-Aurel Pop, Rectorul UBB.
În prezidiu: Ilie Rad, Ioan-Aurel Pop, Alina Rusu, Mihai Todică

Acad. Ioan-Aurel Pop, pledând pentru frumusețea profesiei de istoric

Rectorul UBB, acad. prof. univ. dr. Ioan-Aurel Pop,
într-o discuție cu Ilie Rad, directorul CSPA

Acad. Ioan-Aurel Pop, în mijlocul unor membri ai CSPA

Acad. Basarab Nicolescu, un savant atât de cunoscut,
încât nu mai are nevoie de nicio prezentare

Acad. Basarab Nicolescu, dezvăluind o parte din secretele transdisciplinarității

Acad. Basarab Nicolescu, folosind mijloacele tehnice moderne, pentru a-și prezenta ideile

Fotografie de familie. Acad. Basarab Nicolescu în mijlocul unor membri ai CSPA

La ceremonia de lansare a primului număr din *Anuarul CSPA*.

La masă: Mihai Todică, Ilie Rad, Cristina Diamant,
acad. Gh. Benga, Alina Rusu și Árpád Töhötöm Szabó

Acad. Gheorghe Benga elogiind calitatea primului număr din *Anuarul CSPA*

O parte dintre studenții participanți la ceremonia de lansare a *Anuarului CSPA*

Discuție între doi dintre membrii din Biroul de conducere al CSPA:
Alina Rusu și Ilie Rad

Membrii CSPA, în așteptarea începerii unei conferințe

Trei membri foarte activi ai CSPA:
Vlad Toma, Anca Farcaș și Andrei Faur

Grup de membri ai CSPA, în timpul unei activități

Alt grup de membri ai CSPA, în spațiul ospitalier al Clubului UBB

Reacții față de spusele conferențiarului

Studentii CSPA discutând organizarea activităților incluse în agenda de lucru a Colegiului Studențesc de Performanță Academică pentru anul 2014-2015

Prof. univ. dr. Mihai Todică, explicând asistenței o parte din tainele roboticii

CS II dr. Ana-Maria Stan, directorul Muzelului de Istorie a Universității,
invitată a CSPA

În vizită la Colonia Ulpia Traiana Augusta Dacia Sarmizegetusa

Fotografie de familie, în curtea Bazei de Practică și Agrement a UBB,
din localitatea Baru, jud. Hunedoara

La statuia lui Lucian Blaga, din Lancrăm

Vizitând Cetatea din Alba Iulia

Prezentarea principiilor selecției naturale
din perspectivă interdisciplinară (biologie și psihologie),
în cadrul seminarului interdisciplinar *Științele vieții, de 155 de ani împreună cu Darwin*

Conf. univ. dr. Alina Rusu, discutând despre aplicabilitatea
logicii darwiniene în psihologie, în cadrul seminarului interdisciplinar
Științele vieții, de 155 de ani împreună cu Darwin

Membrii CSPA prezenți la prelegerea *Evolution of goodness* (Invitat: Prof. dr. Lee Alan Dugatkin), în cadrul evenimentului „Interdisciplinary Science Days UBB-USAMV CN, 2015”

Studenții CSPA analizând posibilități de colaborare interdisciplinară cu doctoranzii UBB și USAMV CN, în cadrul întâlnirii „Juniors face-to-face” (evenimentul „Interdisciplinary Science Days UBB-USAMV CN”, februarie 2015)

Dezbateri interdisciplinare și identificarea posibilităților de proiecte comune între membrii CSPA și doctoranzii UBB-USAMV CN în cadrul întâlnirii „Juniors face-to-face” (evenimentul „Interdisciplinary Science Days UBB-USAMV CN”, februarie 2015)

Membrii CSPA au participat la prelegerea în limba engleză a domnului profesor dr. Florin Dolcos, directorul Social, Cognitive, Personality & Emotional (ScoPE) Neuroscience Lab, Beckman Institute for Advanced Science & Technology, University of Illinois at Urbana-Champaign, USA

Echipa CSPA, participantă la Swimathon 2015, pentru a susține proiectul Student4Student – UBB pentru comunitatea studențească

O parte din studenții CSPA, alături de cadre didactice și membri ai Mișcării Sportive a Studenților din Transilvania au înotat pentru proiectul caritabil Student4Student (Swimathon 2015, Fundația Comunitară Cluj)

În cadrul Zilei Interacțiunii Om-Animal UBB-USAMV CN, ediția a IX-a, studenții CSPA descoperă metodele de cercetare utilizate în Departamentul de Parazitologie și Boli infecțioase al Facultății de Medicină Veterinară (Universitatea de Științe Agricole și Medicină Veterinară, Cluj-Napoca)

Echipa CSPA, prezentă în sistem de voluntariat, la Ziua Interacțiunii Om-Animal UBB-USAMV CN (ediția a IX-a)

Echipa CSPA, alături de voluntarii Biroului pentru Studenți cu Dizabilități, participanți la Ziua Internațională a Persoanelor cu Dizabilități (3 decembrie 2015).
Spectacolul *Fără prejudecăți*, Sala Polivalentă, Cluj-Napoca

Echipa CSPA a participat la Campania ShoeBox FSPAC 2015, prin oferirea de cadouri copiilor proveniți din familii defavorizate

Întâlnirea membrilor CSPA cu studenții și conducerea Universității „Ștefan cel Mare” din Suceava. Poza de grup a fost realizată după o sesiune de prezentări ale obiectivelor și activității CSPA (UBB), precum și a strategiilor de susținere a performanței studențești, în cadrul Universității-gazdă

Studenții CSPA, pregătiți pentru schimbul de informații privind bunele practici în susținerea performanței studențești – la Universitatea „Ștefan cel Mare” din Suceava

Membrii CSPA la întâlnirea de prezentare a Colegiului Studențesc de Performanță Academică în cadrul Universității „Alexandru Ioan Cuza”, Iași

Membrii CSPA, vizitând obiective turistice, culturale și istorice în drumul spre Universitățile din țară (Suceava, Iași) – Pasul Tihuța

UNIVERSITATEA BABEȘ-BOLYAI
 BABEȘ-BOLYAI INTERNATIONAL CENTER
 BABEȘ-BOLYAI INSTITUTE
 TRADITIO ET EXCELLENȚA

 Colegiul Studențesc
 de Performanță Academică

**Colegiul Studențesc
 de Performanță Academică
 al Universității Babeș-Bolyai
 vă invită la prelegerea**

Despre performanța în știință

Invitat:
Acad. prof. univ. dr.
Ionel HAIDUC

**30 aprilie 2015, de la ora 16:00,
 în Clubul Colegiului Academic
 (str. Em. de Martonne nr. 1).**

**UNIVERSITATEA
 BABEȘ-BOLYAI**

 Colegiul Studențesc
 de Performanță Academică

**Colegiul Studențesc
 de Performanță Academică
 al Universității Babeș-Bolyai
 vă invită la**

prelegerea Despre performanță în studiul istoriei

Prezintă: Acad. Prof. Ioan-Aurel POP,
 Rectorul Universității Babeș-Bolyai

**Marți, 10 martie 2015, de la ora 17:00,
 în Clubul Colegiului Academic (str. Em. de Martonne nr. 1).**

**UNIVERSITATEA
 BABEȘ-BOLYAI**

 Colegiul Studențesc
 de Performanță Academică

PERFORMANȚA ÎN CRITICA LITERARĂ

Dialog cu
 Acad. prof. univ. dr.
Eugen Simion

fostul președinte al
 Academiei Române și
 Doctor Honoris Causa
 al UB8.

**VINERI, 7 NOIEMBRIE 2014, ORA 18:00,
 LA CLUBUL COLEGIULUI ACADEMIC,
 GALERIA PAUL SIMA
 (STR. EM. DE MARTONNE, NR. 1)**

UNIVERSITATEA BABEȘ-BOLYAI
 BABEȘ-BOLYAI INTERNATIONAL CENTER
 BABEȘ-BOLYAI INSTITUTE
 TRADITIO ET EXCELLENȚA

 Colegiul Studențesc
 de Performanță Academică

**Colegiul Studențesc
 de Performanță Academică
 al Universității Babeș-Bolyai
 vă invită la prelegerea**

Transdisciplinaritate în educație și cercetare

Invitat:
Academician
Basarab NICOLESCU

**Luni, 11 mai 2015, de la ora 16.00,
 în Clubul Colegiului Academic
 (str. Em. de Martonne nr. 1).**

UNIVERSITATEA
BABEŞ-BOLYAI

Colegiul Studenţesc
de Performanţă Academică

Colegiul Studenţesc
de Performanţă Academică
al Universităţii Babeş-Bolyai
vă invită la prelegerea

Despre performanţa în diplomatie

Invitat:
**E.S. Ambasador
Teodor Baconschi**

Marţi, 24 martie 2015, de la ora 18:00,
în Clubul Colegiului Academic
(str. Em. de Martonne nr. 1).

UNIVERSITATEA
BABEŞ-BOLYAI

Colegiul Studenţesc
de Performanţă Academică

Colegiul Studenţesc
de Performanţă Academică
al Universităţii Babeş-Bolyai
vă invită la prelegerea

The Role of Emotion in Psychological Well-Being and Cognitive Performance

Susţinut de:
Florin Dolcos, PhD,
 Head of Social, Cognitive,
Personality, & Emotional (SCoPE)
Neuroscience Lab, Beckman
Institute for Advanced Science &
Technology, University of Illinois
at Urbana-Champaign, USA

Joi, 19 martie 2015, de la ora 18:00,
în Clubul Colegiului Academic
(str. Em. de Martonne nr. 1).

UNIVERSITATEA
BABEŞ-BOLYAI

Colegiul Studenţesc
de Performanţă Academică

Colegiul Studenţesc
de Performanţă Academică
al Universităţii Babeş-Bolyai
vă invită la

Seminarul interdisciplinar
*„Ştiinţele vieţii,
de 155 de ani
împreună cu Darwin.
Despre logica darwiniană
reflectată în psihologie”*

Prezintă: Vlad Al. Toma şi Alina S. Rusu

13 noiembrie 2014, de la ora 18:00,
în sala "D.D. Roşca", clădirea centrală a UBB
(str. Mihail Kogălniceanu nr. 1, etaj I)

UNIVERSITATEA
BABEŞ-BOLYAI

Colegiul Studenţesc
de Performanţă Academică

Colegiul Studenţesc
de Performanţă Academică
al Universităţii Babeş-Bolyai
vă invită la prelegerea

Charisma and the Rebel: Against Innocent Fraud

Susţinută de:
 Ágnes Horvath (Cambridge University)
şi Árpád Szakolczai (University College Cork)

Vineri, 28 noiembrie 2014, de la ora 18.00,
în Clubul Colegiului Academic
(Str. Em. de Martonne nr. 1).

Întâlnirea de începere a conferinței de absolvire a generației CSPA 2014-2015,
cu participarea reprezentanților BCR
(finanțatori ai proiectelor de cercetare interdisciplinară ale studenților absolvenți)

Universitatea
Babeș-Bolyai Cluj-Napoca

Anuarul Colegiului Studentesc de Performanță Academică 2013-2014

Nr. 1/2014

Presă Universitară Clujeană

UNIVERSITATEA BABEȘ-BOLYAI
BABES-BOLYAI TUDOMÁNYEGYETEM
BABES-BOLYAI UNIVERSITAT
TRADITIO ET EXCELLENTIA

Colegiul Studențesc
de Performanță Academică

**Colegiul Studențesc
de Performanță Academică
al Universității Babeș-Bolyai
vă invită la**

Simpozionul de absolvire

**Miercuri, 8 iulie 2015, ora 10 :00,
în Clubul Colegiului Academic (str. Em. de Martonne nr. 1)**

Așa după cum bine se știe, deviza Universității Babeș-Bolyai este „Tradiție și Excelență”, sintagmă ce definește cel mai bine istoria seculară a instituției de învățământ superior din inima Transilvaniei. Deopotrivă cadrele didactice și studenții formează o mare comunitate academică, o familie în care ambii parteneri se străduiesc să dezvolte împreună cunoașterea științifică, să ridice exigențele educative, pentru a avea între absolvenții noștri nu numai savanți, dar și buni cetățeni ai României, ai Europei și ai lumii. De câțiva ani, câteva zeci de studenți (de la nivel licență și masterat) de la Universitatea Babeș-Bolyai se „încăpățânează” în fiecare an să-și sacrifice din timpul lor liber și să se organizeze în cadrul Colegiului Studențesc de Performanță Academică (CSPA). În acest cadru, cei care au fost admiși pe bază de competiție au posibilitatea să-și prezinte rezultatele muncii lor, alături de colegi de la alte facultăți din UBB

Prof. univ. dr. **Ioan Bolovan**,
Prorector al Universității Babeș-Bolyai

ISSN: 2392-7372
ISSN-L: 2392-7372